

A fiatal gazdák helyzete Magyarországon

**A fiatal gazdák helyzete
Magyarországon**

© **Központi Statisztikai Hivatal, 2013**

ISBN 978-963-215-914-0

Készült a Központi Statisztikai Hivatal
Szegedi főosztálya és
a Fialatal Gazdák Magyarországi Szövetsége
együttműködésében

Felelős kiadó:

Dr. Laczka Éva
Dr. Weisz Miklós

Főosztályvezető:

Kocsis-Nagy Zsolt

A szerkesztőbizottság tagjai:

Dr. Laczka Éva
Végh Zoltán
Dr. Weisz Miklós
Kocsis-Nagy Zsolt

Összeállította:

Biacsi Orsolya
Bozsikné Vadai Anna
Kocsis-Nagy Zsolt
Török Anita
Dr. Weisz Miklós

Tördelőszerkesztő:

Bada I. Csilla

További információ:

Rácz Attila osztályvezető
Telefon: (+36-62) 623-850 e-mail: attila.racz@ksh.hu
és

Dr. Weisz Miklós társelnök
Fialatal Gazdák Magyarországi Szövetsége – AGRYA
1138 Budapest, Váci út 134/C VI.28.
Telefon/fax: (+36-1) 320-0429 e-mail: agrya@agrya.hu

Internet: <http://www.ksh.hu>
info@ksh.hu
(+36-1) 345-6789 (telefon), (+36-1) 345-6788 (fax)

Borítóterv: Lounge Design Kft.
Nyomdai kivitelezés: Xerox Magyarország Kft. – 2013.117

Tartalom

I. A KSH ÁLTALÁNOS MEZŐGAZDASÁGI ÖSSZEÍRÁSÁN ALAPULÓ ELEMZÉS	7
Bevezető.....	7
1. A gazdaságok száma és összetétele.....	8
1.1. A gazdaságok számának alakulása.....	8
1.1.1. Gazdasági szervezetek.....	8
1.1.2. Egyéni gazdaságok.....	10
1.2. Gazdálkodók korstruktúrája és nemenkénti összetétele.....	13
1.2.1. A gazdálkodók korösszetétele.....	13
1.2.1.1. Gazdasági szervezetek.....	13
1.2.1.2. Egyéni gazdaságok.....	13
1.2.2. A gazdálkodók nemenkénti összetétele.....	15
1.2.2.1. Gazdasági szervezetek.....	15
1.2.2.2. Egyéni gazdaságok.....	15
1.3. A fiatal gazdák számának jellemzői.....	16
1.3.1. A gazdaságok száma termelési típus szerint.....	16
1.3.1.1. Gazdasági szervezetek.....	16
1.3.1.2. Egyéni gazdaságok.....	17
1.3.2. A gazdaságok száma a gazdálkodás célja szerint.....	17
1.3.2.1. Egyéni gazdaságok.....	17
1.3.3. A gazdaságok száma a gazdálkodók mezőgazdasági végzettsége szerint.....	19
1.3.3.1. Gazdasági szervezetek.....	19
1.3.3.2. Egyéni gazdaságok.....	19
2. A gazdálkodás alapjai.....	22
2.1. Munkaerő-felhasználás és gazdasági aktivitás.....	22
2.1.1. Gazdasági szervezetek.....	22
2.1.2. Egyéni gazdaságok.....	22
2.2. A földhasználat jellemzői.....	23
2.2.1. A mezőgazdasági területet használók száma és az általuk használt terület átlagos nagysága.....	23
2.2.1.1. Gazdasági szervezetek.....	23
2.2.1.2. Egyéni gazdaságok.....	25

2.2.2. A mezőgazdasági területet használók gazdálkodásának jellemzői	27
2.2.2.1. Gazdasági szervezetek.....	27
2.2.2.2. Egyéni gazdaságok.....	28
2.2.3. A mezőgazdasági terület művelési ág szerinti összetétele	29
2.2.3.1. Gazdasági szervezetek.....	29
2.2.3.2. Egyéni gazdaságok.....	30
2.2.4. Szántóföldi növénytermesztés	31
2.2.4.1. Gazdasági szervezetek.....	31
2.2.4.2. Egyéni gazdaságok.....	33
2.2.5. Gyümölcs- és szőlőtermesztés	34
2.2.5.1. Gazdasági szervezetek.....	34
2.2.5.2. Egyéni gazdaságok.....	36
2.3. Az állattenyésztés jellemzői	38
2.3.1. Az állatállománnyal rendelkező gazdaságok számának alakulása	38
2.3.1.1. Gazdasági szervezetek.....	38
2.3.1.2. Egyéni gazdaságok.....	40
2.3.2. Az állatállomány alakulása állategység alapján.....	42
2.3.2.1. Gazdasági szervezetek.....	42
2.3.2.2. Egyéni gazdaságok.....	43
2.3.3. A főbb gazdasági haszonállatfajok állományának alakulása	45
2.3.3.1. Gazdasági szervezetek.....	45
2.3.3.2. Egyéni gazdaságok.....	47
Összefoglaló.....	54
Módszertani megjegyzések I.....	57
Táblázatok	58
II. AZ ONLINE KUTATÁSON ALAPULÓ ELEMZÉS	69
Az online kutatás előzményei és céljai	69
Módszertani megjegyzések II.....	70
Az online kutatás eredményei	71
1. A válaszadók főbb jellemzői	71
2. Képzettség	73
3. Termelési típus	73

4. A gazdálkodás kezdete és főállás vállalása	74
5. A gazdálkodás résztvevői.....	76
6. A jövedelmi helyzet megítélése	77
7. A támogatások igénybevétele.....	79
8. A gazdálkodást nehezítő tényezők	80
9. Jövőkép.....	82
10. A fiatal gazdálkodók javaslatai	85
Összefoglaló.....	87

I. A KSH általános mezőgazdasági összeírásán alapuló elemzés

Bevezető

A mezőgazdaság hagyományosan fontos ága Magyarország gazdaságának. Ahhoz, hogy versenyképes, korszerű mezőgazdasága legyen az országnak, és kihasználjuk kedvező mezőgazdasági adottságainkat, elengedhetetlen a megfelelő szakember-utánpótlás biztosítása, a generációváltás. A fiatal gazdákat tömörítő **AGRYA egyesület** és a **KSH** e közös kiadványa a fiatal gazdák helyzetét kívánja bemutatni. Ehhez jó alapot teremt a KSH 2010. évi általános mezőgazdasági összeírása (ÁMÖ). Elemzésünkben megvizsgáljuk, miként alakult a 40 év alatti **egyéni gazdálkodók** létszáma, demográfiai összetétele, és hogyan változtak gazdálkodásuk körülményei a 2000. évi általános mezőgazdasági összeírás (ÁMÖ) óta eltelt időszakban.

Az egyéni gazdaságok mellett a **10 főnél kevesebb létszámot foglalkoztató gazdasági szervezeteket** is bevontuk a vizsgálat körébe. A 2010. évi ÁMÖ adatai alapján számba vettük a 40 évesnél fiatalabbak által irányított gazdasági szervezeteket. Vélhetően ezekben a szervezetekben gazdálkodnak azok a fiatalok, akik az elmúlt évtizedben egyéni gazdaságukat átszervezve, jó esetben kibővítve és fejlesztve, társas vállalkozás keretében továbbra is a mezőgazdaságban folytatták tevékenységüket. A 2000. évi ÁMÖ során a kérdőív nem terjedt ki a gazdasági szervezetek irányítóinak korára, így a 10 fő alatti szervezeteknél a fiatalok helyzetét a 2010. évi összeírás adatai alapján áll módunkban vizsgálni.

Magyarországon a fiatal gazdákat tömörítő AGRYA egyesületben – a nemzetközi gyakorlattól eltérően – a 40 év alattiakat tekintik fiatal gazdálkodónak. Az elemzés középpontjában a 40 év alatti gazdálkodók állnak, azonban az ennél idősebb generáció jelentős túlsúlya indokoltá teszi a 40 éves és idősebb korosztállyal való összehasonlítást, hiszen csak ennek tükrében értelmezhetjük igazán a fiatal gazdálkodók helyzetét.

1. A gazdaságok száma és összetétele

A fiatalok szerepvállalása az agráriumban elengedhetetlen az ágazat jövője szempontjából. 2000–2010 között a mezőgazdaság strukturális átrendeződése a gazdaságok számának jelentős csökkenésével járt. Az egyéni gazdaságukat tömegesen felszámolóok egy része gazdasági szervezeti formában továbbra is az ágazatban maradt – ezt bizonyítja többek között e gazdaságok számának növekedése –, azonban többségük vagy „kiöregedett”, vagy más okból – pl. forráshiány, értékesítési nehézségek stb. – véglegesen felhagyott a mezőgazdasági tevékenységgel.

Az uniós statisztikában a 35 év alattiak tartoznak a fiatal gazdák körébe. Erre a korcsoportra is igaz, hogy a 2000. és a 2010. évi összeírás között a generációváltás szempontjából kedvezőtlen folyamatok zajlottak: a fiatal gazdák aránya az uniós átlagnál valamelyest nagyobb ütemben csökkent. 2010-ben a 35 évesnél fiatalabbak gazdaságszámát tekintve Magyarország az EU-27 rangsorában a 7., tíz évvel korábban a 3. helyet foglalta el.¹ A földbirtok-koncentrációra ugyanakkor kedvezően hatott a gazdaságszám csökkenése. 2010-ben a 35 év alattiak átlagosan 11 hektár mezőgazdasági területet használtak, ami még így is elmaradt az uniós átlagtól (14 hektár).

1.1. A gazdaságok számának alakulása

A 2010. évi általános mezőgazdasági összeírás adatai szerint közel 568 ezer egyéni gazdaság és csaknem 9,2 ezer gazdasági szervezet végzett mezőgazdasági termelő, illetve szolgáltató tevékenységet, 40%-kal kevesebb, mint a 2000. évi ÁMÖ idején. E tízéves időszak alatt a két gazdálkodási formában ellentétes irányú változások zajlottak le: míg a gazdasági szervezetek száma közel harmadával növekedett, addig az egyéni gazdaságoké négytizeddel csökkent.

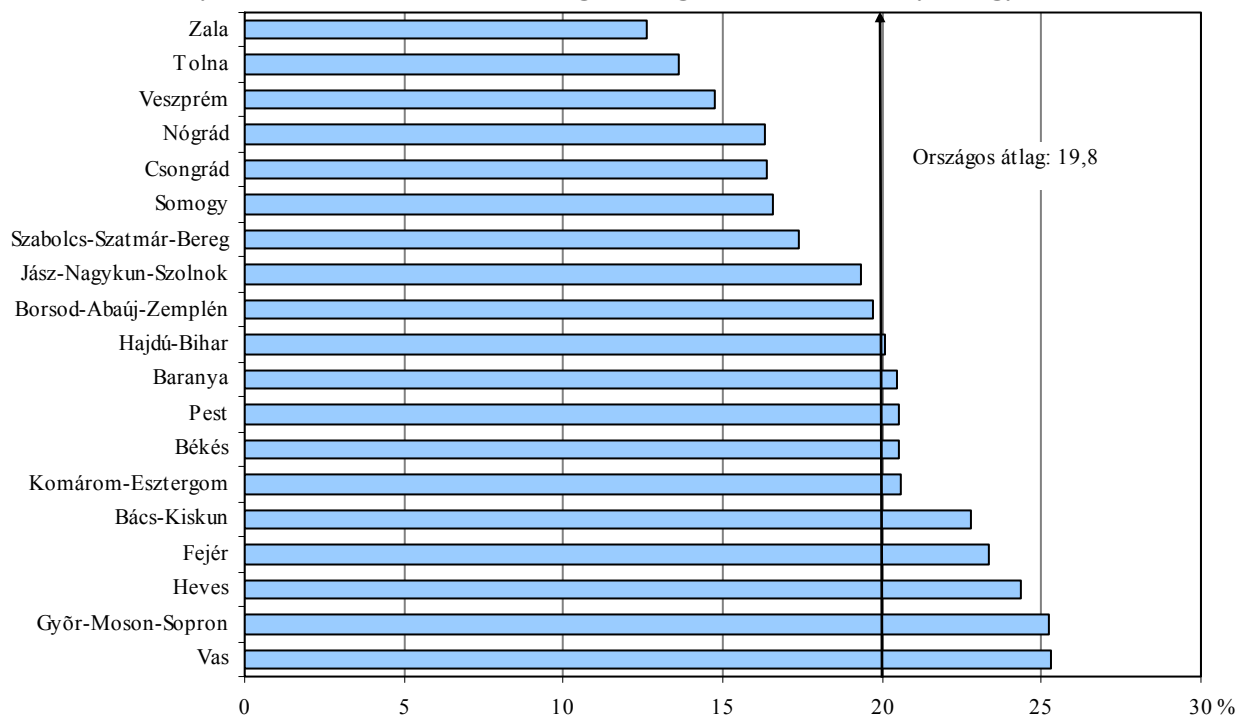
1.1.1. Gazdasági szervezetek

2010-ben a mezőgazdasági termelő tevékenységet folytató gazdasági szervezetek csaknem háromnegyede 10 főnél kevesebb létszámot foglalkoztatott, számuk tíz év alatt 34%-kal gyarapodott. Ennek a valamivel több mint 6 ezer gazdasági szervezetnek mintegy ötödében a gazdaság irányítója 40 évesnél fiatalabb volt. A 14–39 évesek aránya az országos átlagot Vas, illetve Győr-Moson-Sopron megyében haladta meg leginkább, ezekben a megyékben minden 4. gazdaságot 40 év alatti fiatal irányított. A 40 év alatti gazdák száma Zala megyében a legkisebb, ahol csak minden 8. szervezetben volt 14–39 év közötti a gazdaság irányítója.

A fiatalok által irányított, 10 főnél kevesebb létszámot foglalkoztató 1240 gazdasági szervezet legnagyobb hányada Bács-Kiskun megyében (9,6%) tevékenykedett, amit Borsod-Abaúj-Zemplén megye követett (7,5%), a legkevesebb pedig Nógrád megyében (1,8%).

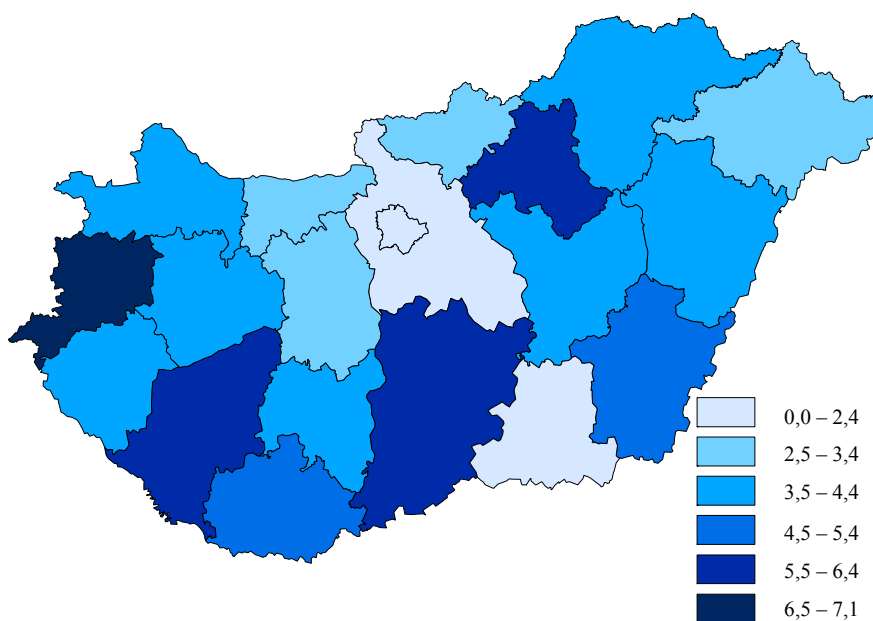
¹ 2000-ben a rangsorban szereplő kilenc országnak nem volt ismert adata, közülük Románia és Lengyelország a 2010-es adatok alapján megelőzte Magyarországot.

Fiatal irányítóval rendelkező 10 fő alatti gazdasági szervezetek aránya megyénként, 2010

A fiatal irányítóval rendelkező gazdasági szervezetek számáról árnyaltabb képet kapunk, ha a megfelelő korú (14–39 éves) népességben belüli arányukat vizsgáljuk; e szerint tízezer lakosra országos átlagban 3 gazdasági szervezet jutott. A fiatalok vállalkozói aktivitása Vas megyében haladta meg legjobban az átlagot, ahol minden tízezer megfelelő korú lakos közül 7 irányított mezőgazdasági termeléssel foglalkozó gazdasági szervezetet; Bács-Kiskun, Somogy és Heves megyében is 6, míg Pest és Csongrád megyében csupán 2.

Tízezer megfelelő korú lakosra jutó fiatal irányítóval rendelkező 10 fő alatti gazdasági szervezetek száma, 2010

Az idősebbek körében a tízezer (40 éves, illetve idősebb) lakosra vetített mutató országos átlagától (10) Somogy megye tért el legjobban, ahol a 40 év felettek közül az átlagosnál több mint kétszer annyian, tízezer lakosonként 21-en irányítottak mezőgazdasági termelést végző gazdasági szervezetet. Ezt követően a megyék csökkenő rangsorában az idősebbek vállalkozói aktivitása Veszprém és Zala megyében volt a legnagyobb (16), a legkisebb pedig – a fiatalokéhoz hasonlóan – Pest megyében (6).

1.1.2. Egyéni gazdaságok

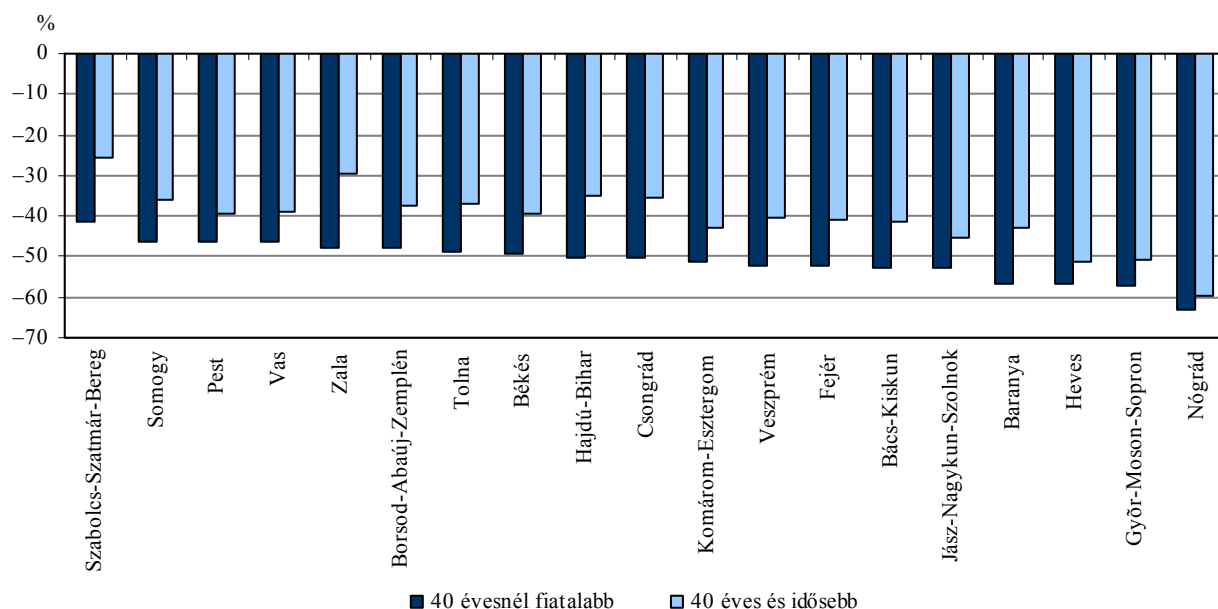
2000 óta a lakosság egyre kisebb hányada foglalkozott mezőgazdasági tevékenységgel. Az egyéni gazdaságok számának visszaesése a 40 évesnél fiatalabb gazdálkodók esetén még erőteljesebb: 2000–2010 között nagyon jelentősen csökkent, 2010-ben mindössze 76,4 ezren foglalkoztak mezőgazdasági termeléssel, feleannyian, mint tíz évvel korábban. Ugyanezen időszak alatt a 40 éves és idősebb egyéni gazdálkodók száma 39%-kal mérséklődött.

Jelentős különbségek vannak a területi eloszlásban, noha minden megyére az országos – csökkenő – tendencia érvényes. A fiatalok és az idősebbek száma is Nógrád, Győr-Moson-Sopron és Heves megyében esett vissza leginkább. A skála másik végén Szabolcs-Szatmár-Bereg megye állt, ahol ugyan a legkisebb mértékű csökkenés következett be, mégis, 41%-kal kevesebb lett a fiatal, és 25%-kal az idősebb gazdálkodók száma.

A gazdálkodók számának kisebb mértékű visszaesése nem feltétlenül jelenti azt, hogy az adott megyében vonzó lenne a mezőgazdasági tevékenység, más kényszerítő erő is jelentkezhet, például kereset-kiegészítés, elhelyezkedési nehézségek stb.

3. ábra

Az egyéni gazdálkodók számának megyénkénti változása 2000 és 2010 között korosztályok szerint

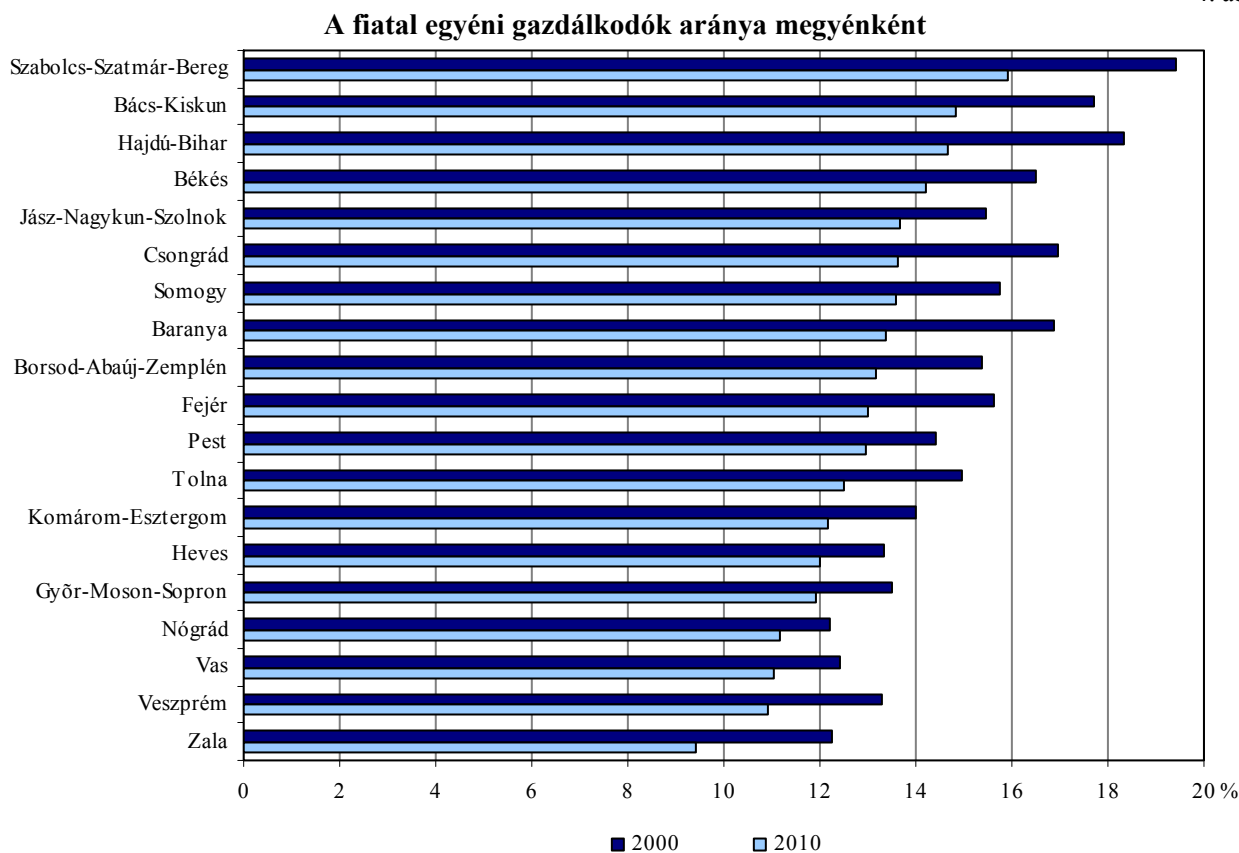
2010-ben a legtöbb fiatal egyéni gazdálkodó – csakúgy, mint 2000-ben – a mezőgazdasági jellegű régiók – Dél-Alföld, Észak-Alföld – megyéiben, valamint Pest, Borsod-Abaúj-Zemplén és Somogy megyében tevékenykedett.

Az egyéni gazdálkodók körében a fiatalok részaránya tíz év alatt országosan valamivel több mint 2 százalékponttal csökkent, 2010-ben mintegy 13%-ot képviselt.

A megyék között az átlaghoz képest kiugró eltérés nem volt, a fiatalok aránya viszonylag egyenletesen, 1–4 százalékponttal tolódott el a 40 éves vagy idősebb gazdálkodók javára. Az

öregedés mértéke Hajdú-Bihar, Baranya, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Csongrád megyében volt a legnagyobb, miután a fiatalok részaránya az említett megyékben csökkent leginkább.

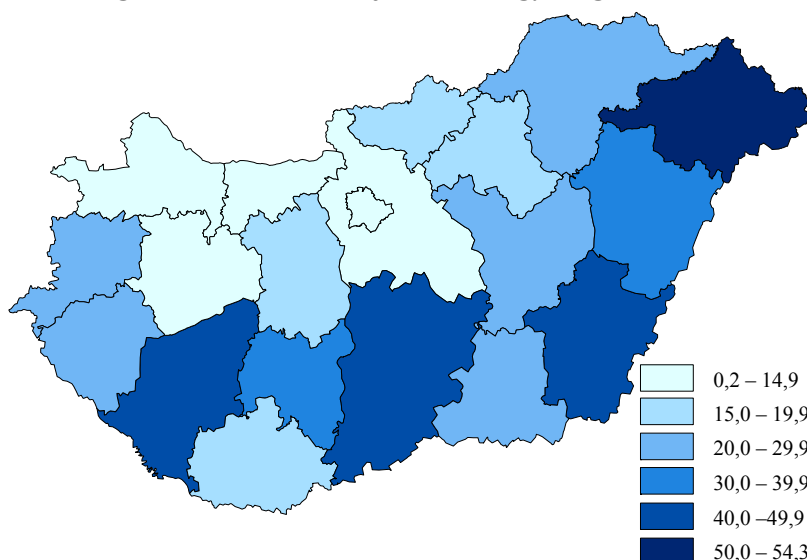
4. ábra

A fiatal gazdák aránya továbbra is Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a legmagasabb, bár míg 2000-ben szinte minden 5., addig tíz évvel később már csak minden 6–7. egyéni gazdálkodó volt 40 év alatti. A 2000-ben még 2. helyen álló Hajdú-Bihar megye – amelyben tíz év alatt a legnagyobb mértékben csökkent a fiatalok aránya – helyet cserélt a mögötte álló Bács-Kiskun megyével. A rangsor további részében egy-egy helycserétől eltekintve érdemi előrelépés Békés, Jász-Nagykun-Szolnok és Nógrád megyében történt. A sort 2010-ben Zala megye zárta – az egyedüli, ahol a fiatal egyéni gazdálkodók aránya 10% alatt maradt.

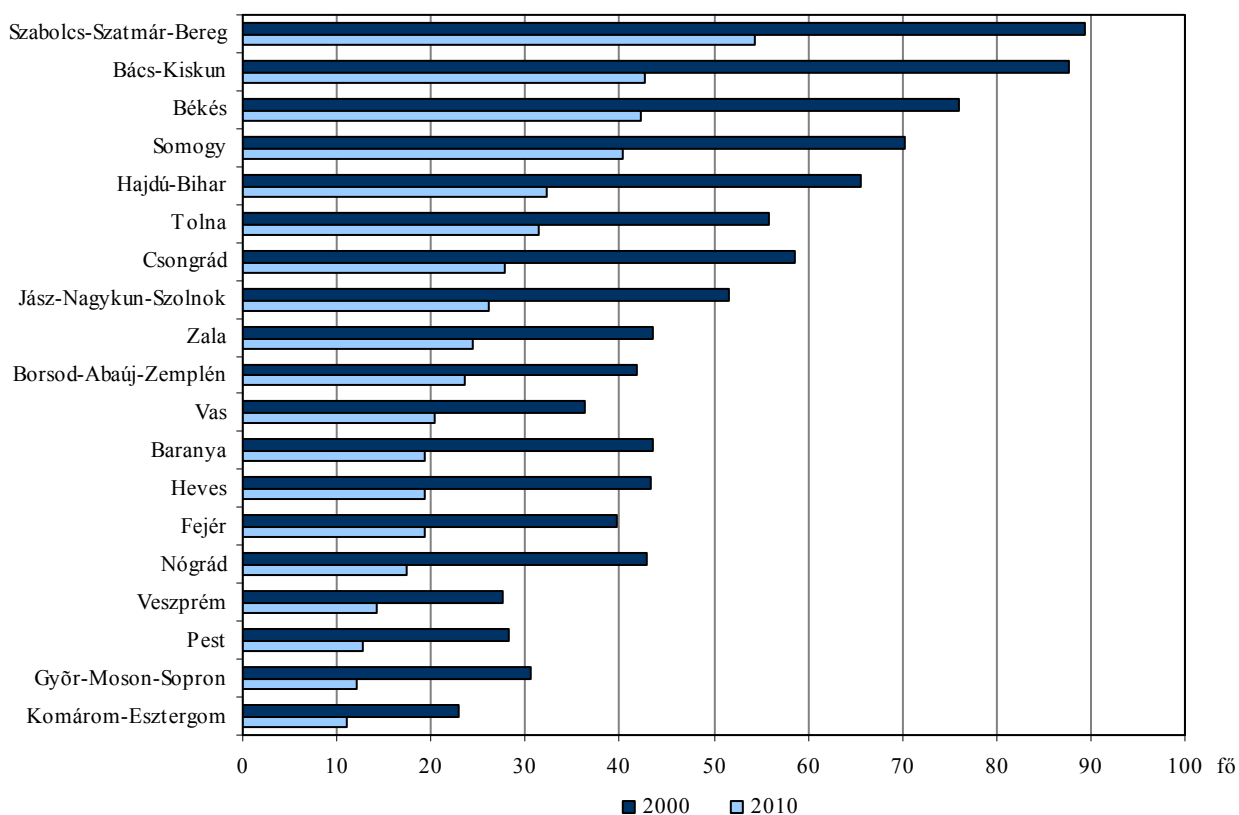
Pontosabb képet kapunk a fiatalok mezőgazdaságban betöltött súlyáról, ha saját korosztályukon belül vizsgáljuk a létszámukat. Ezer megfelelő korú (14–39 éves) lakosra országosan 21 fiatal egyéni gazdálkodó jutott, ennél több a hagyományosan jó mezőgazdasági adottságú területeken, az alföldi és a dél-dunántúli megyékben. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében minden ezer megfelelő korú lakosra 54 fiatal egyéni gazdálkodó jutott, a skála másik végén lévő Komárom-Esztergom megyében viszont csupán 11.

Ezer megfelelő korú lakosra jutó fiatal egyéni gazdálkodó, 2010

A 40 év felettek mutatója természetesen jóval meghaladta a fiatalokét – számuk 61 és 229 között alakult ezer főre vetítve –, a megyék közötti rangsor azonban csaknem teljesen megegyezett a fiatalokéval, kivétel Zala megye, amely a fiatal gazdáknál a 9., az idősebbeknél viszont az 5. helyen állt.

Ezer megfelelő korú lakosra jutó fiatal egyéni gazdálkodók száma megyénként

2000–2010 között a gazdaságok népességarányos száma – a fiatal egyéni gazdálkodók számának a népesség fogyásánál erőteljesebb visszaesése következtében – minden megyében jelentősen

csökkent. 2000-ben a mutató értéke országos átlagban még meghaladta a 41-et, és területenként jóval tágabb határok (23, illetve 89) között szóródott, mint az időszak végén. A megyék sorrendje azonban nem rendeződött át lényegesen, az első 5 helyen szereplők megőrizték korábbi pozíciójukat, és az utolsó helyen lévő Komárom-Esztergom megye sem lépett előrébb a rangsorban.

1.2. Gazdálkodók korstruktúrája és nemenkénti összetétele

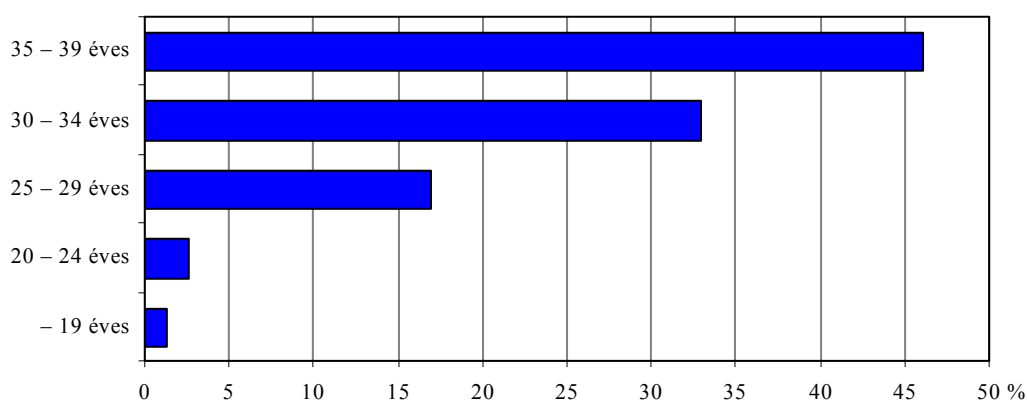
1.2.1. Gazdálkodók korösszetétele

1.2.1.1. Gazdasági szervezetek

A gazdasági szervezetek irányítói jellemzően az idősebb korosztályból kerültek ki. 2010-ben a 10 fő alatti gazdasági szervezetek jelentős többségét (37%-át) 50–59 évesek irányították, valamivel több mint negyedrészüket pedig 40–49 év közöttiek. A fiatalok körében is érvényesült az a gazdasági életben általános tendencia, hogy az életkor növekedésével egyre többen kerülnek vezető szerepbe. 2010-ben a fiatalok által irányított gazdasági szervezetek harmadának 30–34 éves, majdnem felének 35–39 éves volt az irányítója.

7. ábra

A fiatal irányítóval rendelkező 10 fő alatti gazdasági szervezetek megoszlása az irányítók korcsoportja szerint, 2010

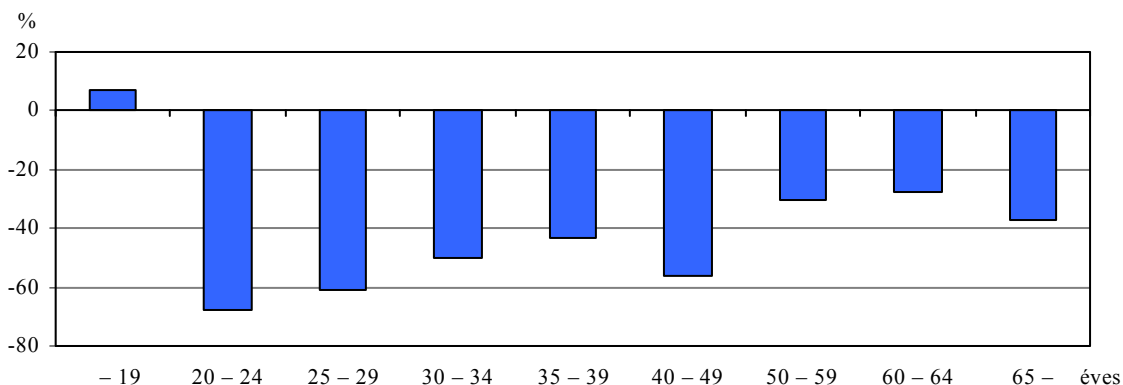

1.2.1.2. Egyéni gazdaságok

Az egyéni gazdálkodók kor szerinti összetételében szintén az idősebb korosztály szerepe volt meghatározó. 2010-ben a 14–39 éves gazdálkodók közül a 20 év alattiak részesedése csak kevéssel haladta meg az 1%-ot. A 20–24 évesek hányada közelítette a 4, a 25–29 éveseké a 15%-ot. A fiatalok valamivel kevesebb mint harmada a 30–34 évesek, majdnem fele a 35–39 évesek közé tartozott.

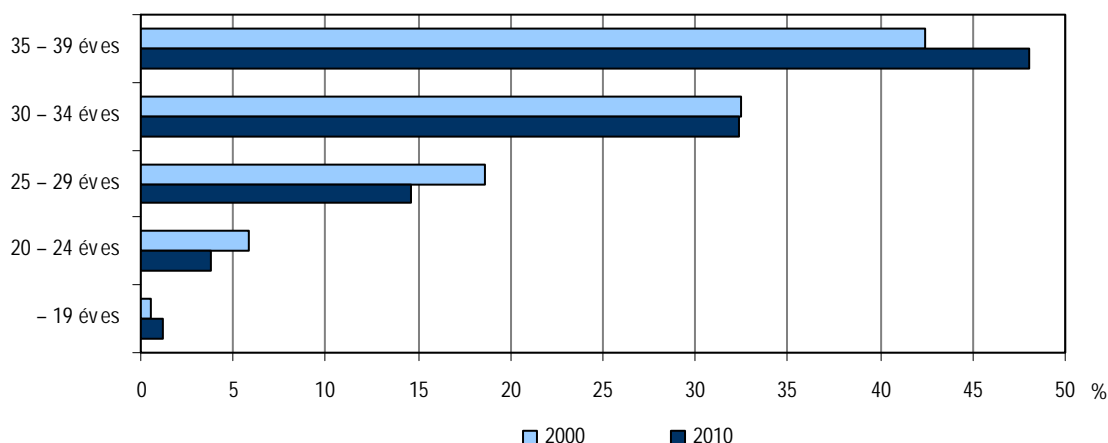
Az egyéni gazdálkodóknál a legfiatalabbak körében még némileg növekedett a mezőgazdasági termeléssel foglalkozók száma, a 20–39 évesek között viszont az életkor előrehaladtával ugyan egyre kisebb mértékű, ám jelentős visszaesés következett be. 2010-ben a 20–24 éves korcsoportban harmadannyian sem gazdálkodtak, mint tíz évvel korábban, a 25–29 éveseknél 61%-kal csökkent a létszám, a 30–34 éveseknél feleannyian, a 35–39 éveseknél pedig 43%-kal kevesebben folytattak mezőgazdasági termelőtevékenységet 2000-hez képest.

**Az egyéni gazdálkodók számának változása korcsoportonként, 2010
(2000 = 100,0)**

2010-ben az egyéni gazdálkodók korösszetétele kedvezőtlenebb volt, mint 2000-ben, az egyéni gazdaságokat a kívánt generációváltás helyett az előregedés jellemezte. A legfiatalabb – 20 év alatti – korosztály részaránya még valamelyest emelkedett tíz év alatt, a 20–35 éveseknél azonban már csökkent, éppen azokban a korcsoportokban, amelyek hivatottak lennének az idősebb generáció helyébe lépni.

A fiatal egyéni gazdálkodók megoszlása korcsoportonként

2000–2010 között a 25–29 évesek aránya esett vissza a leginkább (több mint 4 százalékponttal), de a 20–24 éveseknél is 2 százalékpontot meghaladó elmaradás következett be. Ez a tendencia a 35 év felettiéknél megfordult, a 35–39 évesek hányada csaknem 6 százalékponttal növekedett. Az idősebbek közül egyedül a 40–49 évesek részaránya csökkent, mintegy 7 százalékponttal.

Érdemes megfigyelni, hogy a 2000-ben fiatalnak számító, 14–39 évesek létszáma tíz évvel később mintegy tizedével növekedett. Így ez a korosztály 2010-ben továbbra is az agráriumban tevékenykedett, vagyis az egyéni gazdaságoknál bekövetkezett egyébként nagyarányú csökkenés elsősorban nem nekik tulajdonítható, hanem inkább annak a következménye, hogy a 2000-ben 40 év felettiak közül a következő tíz évben mintegy 400 ezren felhagytak az egyéni gazdálkodással, amit az új belépők alacsony száma egyáltalán nem tudott ellensúlyozni.

Hat megyében a 14–39 éves korosztály létszáma is csökkent, bár egy kivétellel csupán 5% alatt. Ugyanakkor Nógrád megyében a 2000-ben 14–39 éves egyéni gazdák száma a vizsgált időszak végére majdnem 20%-kal visszaesett, vagyis közülük szinte minden ötödik tíz év múlva már nem gazdálkodott.

A tízéves eltolódást korcsoportonként vizsgálva pontosabban nyomon követhető, hogy hogyan is zajlott a folyamat. 2000–2010 között az egyéni gazdaságokban – a természetes fluktuáció mellett – a valamivel több mint 38 ezer új belépővel szemben csaknem 429 ezer kilépő hagyott fel a mezőgazdasági termeléssel. Ezek egyenlegeként következett be az országos 41%-os csökkenés. A vizsgált tíz év alatt a 20 év alattiakhoz csatlakozott az új belépők 27, a 20–24 évesekhez 41, a 25–29 évesekhez 22%-a. A pályájuk elején járó fiatalok belépése természetes folyamat, az azonban figyelemre méltó jelenség, hogy 30 éves kortól már minden korcsoportban jóval több volt a kilépő, mint a belépő – emiatt a 2000-ben 30–34 évesek száma 40–44 éves korukra 8, a 35–39 éveseké pedig 45–49 éves korukra 24%-kal esett vissza. Így a 30 év felettiak nem csupán tíz évet „öregedve” átléptek a következő korcsoportba, hanem közben jelentősen veszítettek is számosságukból. A 40 év felettiéknél tovább folytatódott ez a folyamat, a 2000-ben 40–49 évesek 30%-a tíz év múlva már nem gazdálkodott. Az 50 felettiéknél csaknem 60%-os visszaesés következett be, ám esetükben az évek múlásával egyre nagyobb hangsúlyt kapott a természetes fogyásból eredő csökkenés, így 2010-ben a 60 év felettiak számát vélhetően ez a tényező már erősen befolyásolta.

1.2.2. Gazdálkodók nemenkénti összetétele

1.2.2.1. Gazdasági szervezetek

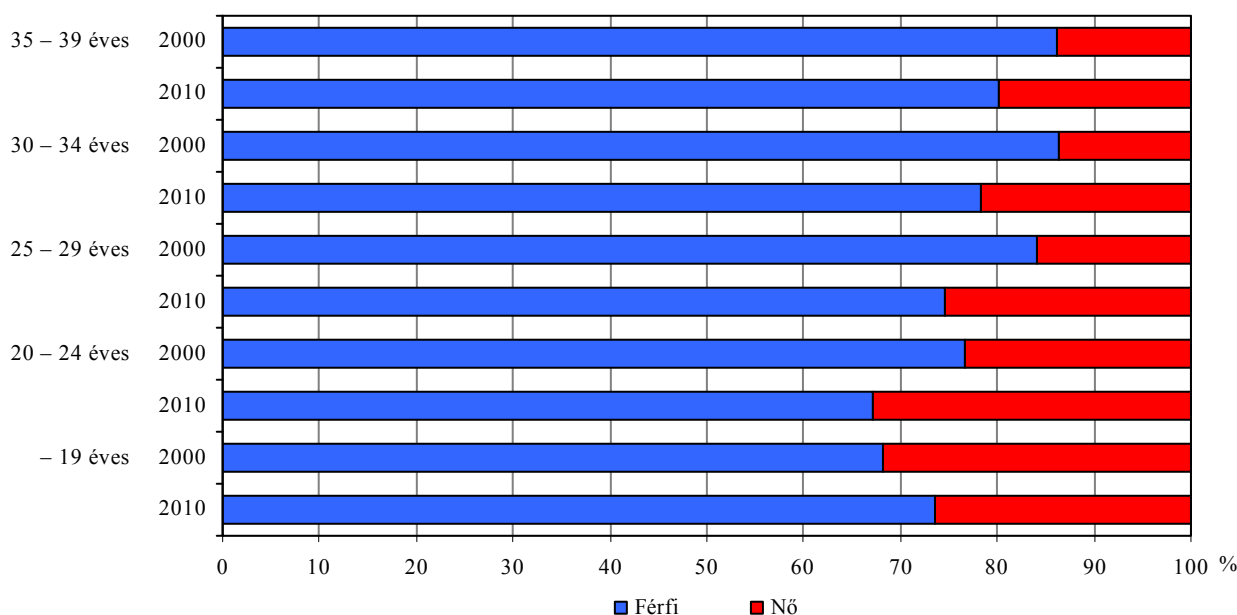
A 2010. évi ÁMÖ adatai szerint a 10 fő alatti gazdasági szervezetek csaknem 15%-át nők irányították, arányuk ezen belül a 40 év alattiaknál 18, az idősebbeknél 14%. A fiatal gazdaságirányító hölgyek zöme (42%) a 35–39 éves korcsoporthoz tartozott, míg a 40 éves, vagy idősebbek között az 50–59 évesek voltak legtöbben (46%).

1.2.2.2. Egyéni gazdaságok

Az egyéni gazdálkodók között magasabb volt a nők aránya, 2010-ben valamivel meghaladta a 26%-ot. A nemenkénti összetétel a fiataloknál 78–22, a 40 év feletti korosztályban 73–27% volt a férfiak javára. A nők aránya az összes korcsoportot tekintve a 65 éves és idősebbek (37%) után a 20–24 éveseknél volt a legnagyobb (33%), míg a férfiak közül a 35–39 és a 40–49 éveseknél, mindkét esetben valamivel meghaladta a 80%-ot.

10. ábra

A fiatal egyéni gazdálkodók nemenkénti összetétele korcsoportonként

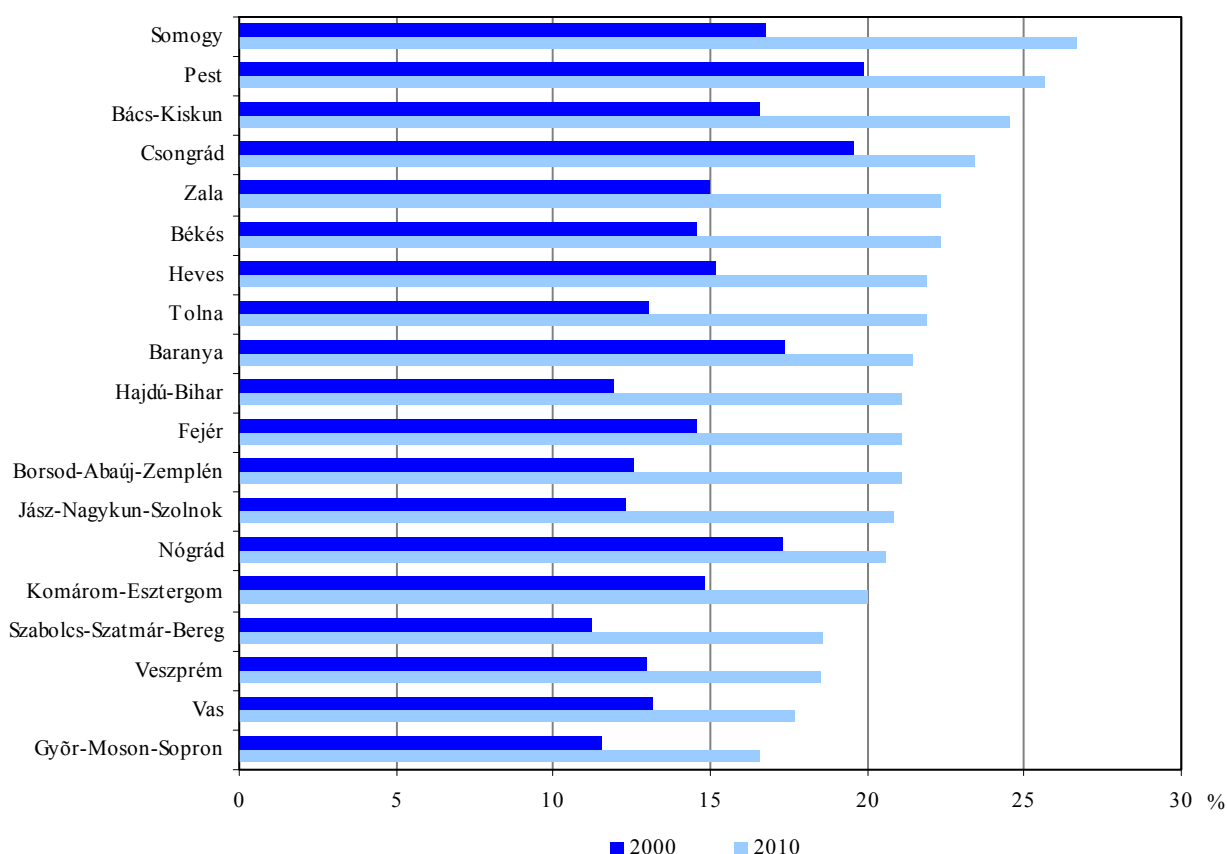

A vizsgált tíz év alatt a fiatalok körében sokkal erőteljesebben (54%-kal) csökkent a férfiak száma, mint a nőké (26%-kal), így a férfiak aránya 2000–2010 között átlagosan 7 százalékponttal mérséklődött. A legnagyobb mértékben, mintegy 10 százalékponttal a 20–24, illetve a 25-29 éves korcsoportokban toródott el a férfi–nő arány, utóbbiak javára. A 40 éves és idősebb korosztálynál ugyancsak megfigyelhető ez a tendencia, bár sokkal kisebb mértékben – átlagosan kevesebb mint 2 százalékponttal – változtak az arányok.

A fiatal gazdálkodók körében 2000–2010 között minden megyében növekedett a nők hányada, a legnagyobb mértékben, 17-ről 27%-ra Somogy megyében, a legkevesbé, 3 százalékponttal Nógrád megyében.

11. ábra

A nők aránya a fiatal egyéni gazdálkodók között megyénként

2010-ben a fiatal egyéni gazdálkodók között a nők aránya Somogy, illetve Pest megyében volt a legmagasabb – meghaladta a 25%-ot –, Győr-Moson-Sopron megyében a legalacsonyabb, ahol az 5 százalékpontos emelkedés ellenére is 17% alatt maradt.

1.3. A gazdaságok főbb jellemzői

1.3.1. A gazdaságok száma termelési típus szerint

1.3.1.1. Gazdasági szervezetek

2010-ben mind a fiatal, mind az idősebb irányítóval rendelkező gazdasági szervezeteknél a növénytermesztő jelleg dominált. A fiatalok által irányított gazdasági szervezetek 55%-a kizárólag növénytermesztéssel, közel tizede csak állattartással foglalkozott, 35%-a pedig vegyes profilú gazdálkodást folytatott. Ugyanakkor azokban a szervezetekben, amelyeket 40 éves vagy idősebb

irányított, a növénytermesztési tevékenység aránya nagyobb (63%), a másik két termelési típus hányada arányosan kevesebb volt.

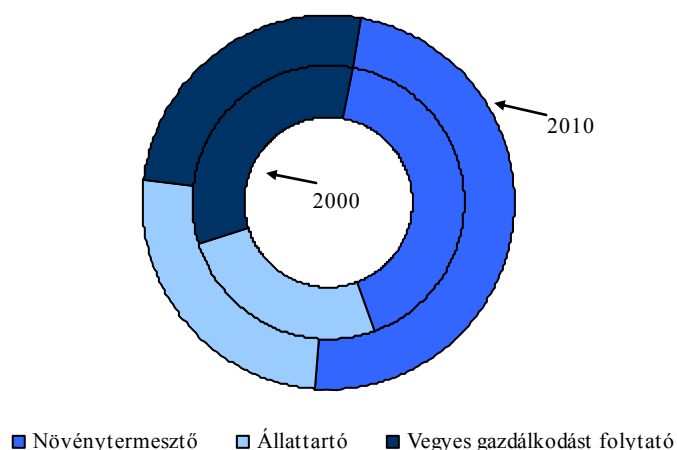
1.3.1.2. Egyéni gazdaságok

Az egyéni gazdaságoknál valamivel kiegyenlítettebben alakult az összetétel, azonban itt is a növénytermesztési tevékenység a legjellemzőbb. A fiatalokat tekintve a csak növénytermesztéssel foglalkozó gazdaságok aránya 48, a csak állattartóké és a vegyes gazdálkodóké egyaránt 26–26% volt. Az idősebbeknél nem mutatkozott számottevő különbség a fiatalokhoz képest, csupán a vegyes gazdaságok hányada volt némileg magasabb a csak állattartók rovására. 2010-ben a növénytermesztő és a vegyes gazdálkodást folytató egyéni gazdaságok csaknem háromtizede Szabolcs-Szatmár-Bereg és Bács-Kiskun megyében, az állattartók majdnem negyede Békés és Hajdú-Bihar megyében koncentrálódott.

2000–2010 között a fiatal gazdák számának erőteljes csökkenése miatt az egyes termelési típusoknál is jelentős visszaesés következett be. A vizsgált időszakban a vegyes profilú gazdaságok száma 60%-kal kevesebb lett, a kizárólag állattartóké a felére csökkent, de a csak növénytermesztéssel foglalkozó fiatalok valamivel több mint négytizede is abbahagyta a gazdálkodást. Ezzel egy időben az idősebbeknél a termelési típusok mindegyikében kisebb arányú csökkenés történt, a vegyes gazdaságok száma esett vissza legjobban (53%-kal), a kizárólag növénytermesztők 26, a csak állatot tartók 39%-kal kevesebben gazdálkodtak.

12. ábra

A fiatal egyéni gazdálkodók megoszlása a termelés típusa szerint

A szerkezeti átalakulás tíz év alatt az egyéni gazdaságokban a fiatalok és az idősebbek esetében is profiltisztulást eredményezett. A kizárólag növénytermesztő gazdaságok súlya annyival növekedett, amennyivel a vegyes profilú gazdaságoké csökkent. Ez a változás a fiataloknál csaknem 7, az idősebbeknél mintegy 9 százalékpontos elmozdulást jelentett a csak növénytermesztéssel foglalkozók javára.

1.3.2. A gazdaságok száma a gazdálkodás célja szerint

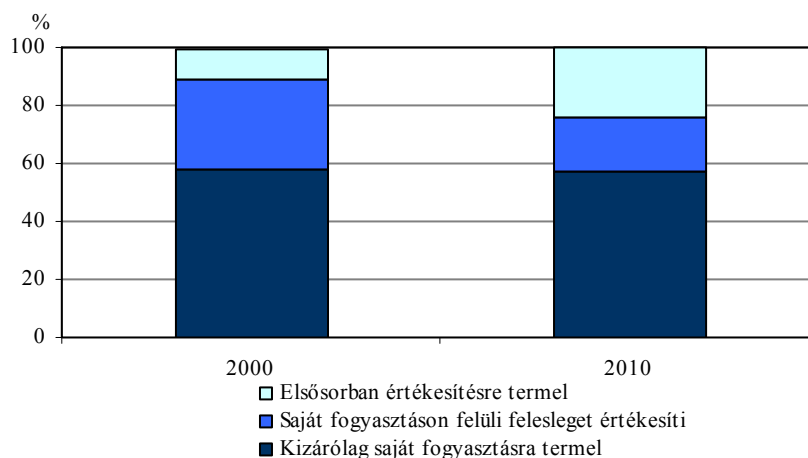
1.3.2.1. Egyéni gazdaságok

A gazdasági szervezetek – jellegükből adódóan – elsősorban értékesítésre termeltek, míg az egyéni gazdaságokban többnyire a saját fogyasztásra történő termelés volt a gazdálkodás célja. 2010-ben a fiatal és az idősebb egyéni gazdálkodóknál is 60% körül alakult a kizárólag saját fogyasztásra termelők aránya. A fiatalok majdnem negyede, a 40 év felettiek kevesebb mint ötöde termelt elsősorban piacra; a saját fogyasztáson felüli részt értékesítők hányada mindkét korosztályban 20%

körül. A kizárólag saját fogyasztásra termelők aránya Fejér megyében (74%), az elsősorban értékesítés céljából gazdálkodóké Heves megyében (39%) volt a legnagyobb.

13. ábra

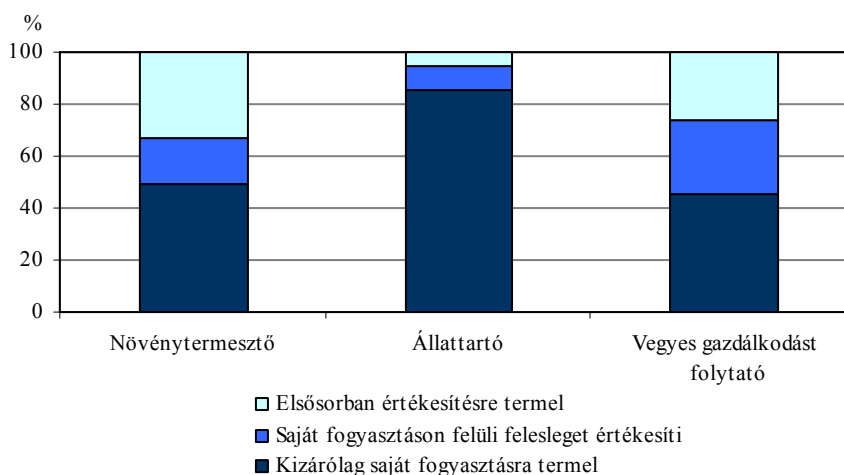
A fiatal egyéni gazdálkodók megoszlása a gazdálkodás célja szerint

A két összeírás közötti években számottevő változások következtek be az egyéni gazdaságok termelési céljait tekintve. A fiatalok körében 12%-kal növekedett a piacra termelők száma, ezzel szemben 2010-ben már feleannyian sem voltak azok, akik kizárólag a saját családjuk élelmiszer-ellátására termeltek, és a saját fogyasztáson felüli felesleget is jóval (70%-kal) kevesebben értékesítették. Az idősebbeken belüli arányok is ezzel azonos módon változtak, bár náluk a saját fogyasztásra termelők és a saját fogyasztáson felüli felesleget értékesítők száma kevésbé esett vissza, miközben az elsősorban piacra termelők száma több mint másfélszeresére emelkedett. Az egyéni gazdaságok termelési cél szerinti összetétele tehát 2000–2010 között jelentősen elmozdult az elsősorban értékesítésre termelők irányába, arányuk a 40 év alattiaknál 13, a 40 éves és idősebbeknél 11 százalékponttal növekedett, szinte teljes egészében a saját fogyasztáson felüli felesleget értékesítők rovására.

14. ábra

A fiatal egyéni gazdálkodók megoszlása a termelés típusa és a gazdálkodás célja szerint, 2010

A fiatal egyéni gazdák körében a kizárólag állattartó gazdaságok közül Zala, Győr-Moson-Sopron és Vas megyében az átlagosnál jóval magasabb, 10%-ot meghaladó volt az elsősorban értékesítésre termelők aránya. A csak növénytermesztő gazdaságoknál Békés és Heves megye emelkedett ki, ahol a főként piacra termelők hányada megközelítette a 60%-ot.

1.3.3. A gazdaságok száma a gazdálkodók mezőgazdasági végzettsége szerint

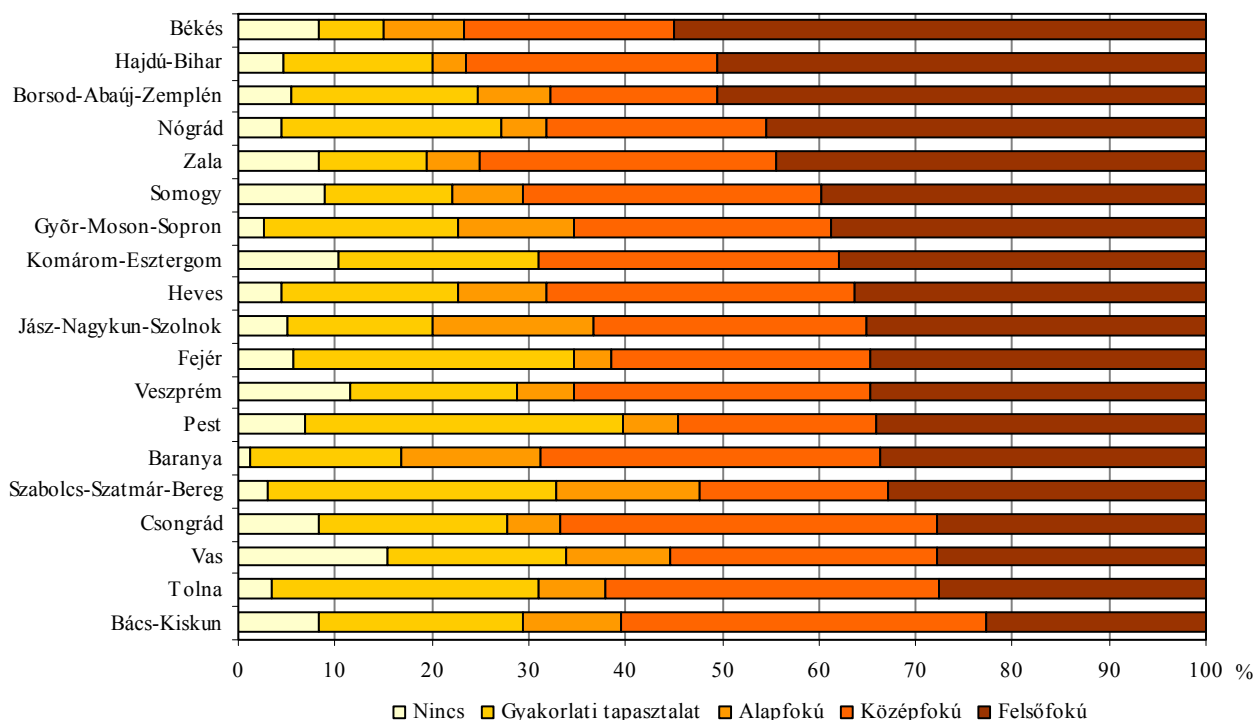
1.3.3.1. Gazdasági szervezetek

A 10 fő alatti gazdasági szervezeteket irányító 40 év alatti fiatalok mezőgazdasági végzettség szerinti összetétele valamelyest eltért az idősektől. 2010-ben a fiatal irányítók 37%-a felsőfokú, 27%-a középfokú, 8%-a alapfokú szakmai képzettséggel rendelkezett, ugyanakkor minden 5. gazdaságirányító csupán gyakorlati tapasztalattal bírt, és csaknem 7%-uk gyakorlati tapasztalatot sem szerzett. Az idősebbek között alacsonyabb volt a középfokú mezőgazdasági képesítésük aránya (24%), és közülük minden 4. csak gyakorlati tapasztalattal rendelkezett.

A megyék közötti eltérések igen jelentősek. 2010-ben a fiatalok körében a felsőfokú szakmai végzettségük aránya Békés, Hajdú-Bihar és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében meghaladta az 50%-ot, ezzel szemben Bács-Kiskun megyében volt a legalacsonyabb, nem érte el a 23%-ot. Ugyanakkor Vas, Veszprém és Komárom-Esztergom megyében a 40 év alatti fiatal gazdaságirányítók több mint egytizede gyakorlati tapasztalat és szakmai képesítés nélkül vezette a gazdaságot.

15. ábra

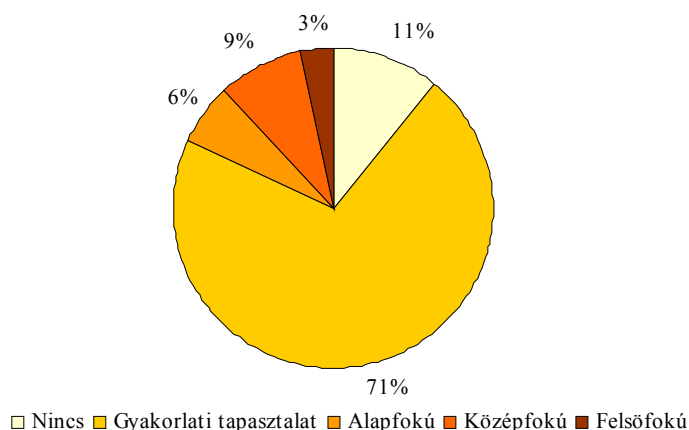
A fiatal gazdaságirányítók mezőgazdasági végzettség szerinti megoszlása megyénként, 2010

1.3.3.2. Egyéni gazdaságok

Az egyéni gazdálkodók mezőgazdasági iskolázottsági szintje jóval alacsonyabb. 2010-ben a fiatalok és az idősebbek körében egyaránt 3% körül alakult a felsőfokú szakmai képzettséggel rendelkezők hányada, a vizsgált tíz év alatt előbbieké mintegy 2 százalékponttal, utóbbiaké ennél kisebb mértékben növekedett. A középfokú képesítésük aránya egyik korosztályban sem változott számottevően: a 40 év alattiaknál csaknem 9, a 40 éves és idősebb gazdálkodóknál közel 6%. 2010-ben a fiatal egyéni gazdák zöme, mintegy héttizede szakmai képesítés nélkül, csupán gyakorlati tapasztalat alapján gazdálkodott, míg az idősebbeknél ugyanez az arány megközelítette a 80%-ot.

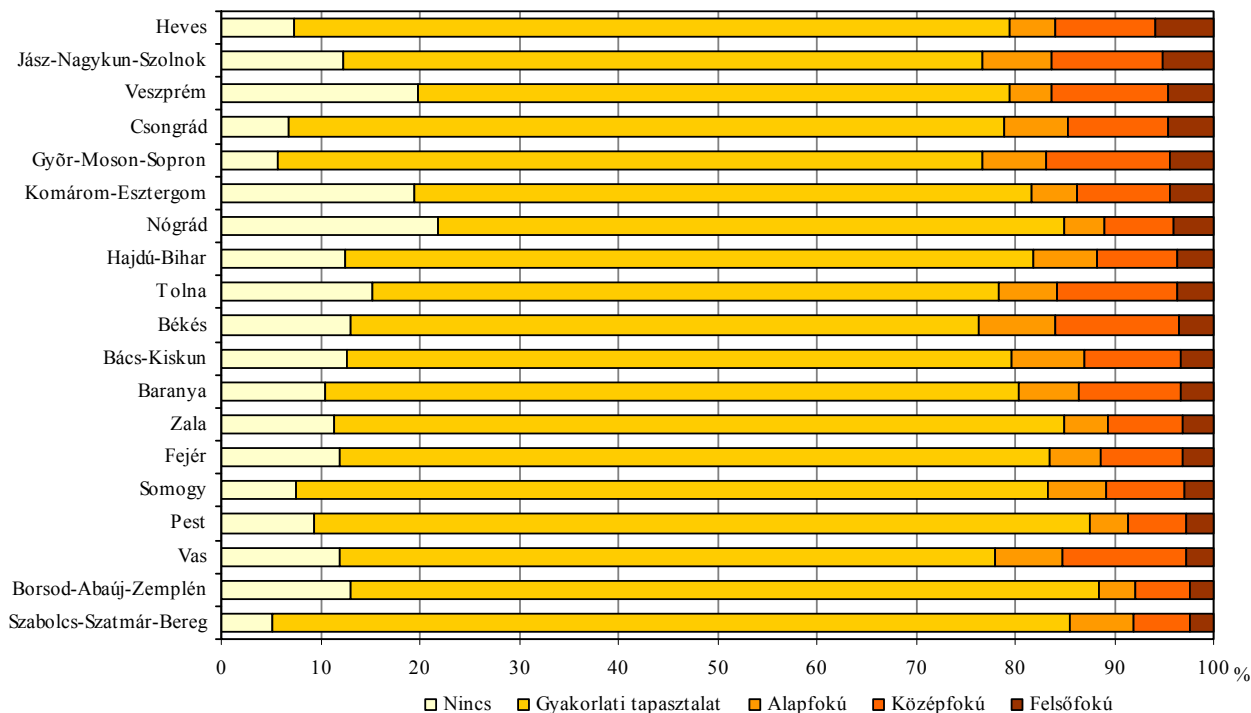
A fiatal egyéni gazdálkodók mezőgazdasági végzettség szerinti megoszlása, 2010

Az elsősorban értékesítésre termelő fiatal egyéni gazdálkodók iskolázottsági szintje jelentősen meghaladta az átlagot. 2010-ben az elsősorban piacra termelők majdnem tizede felsőfokú, több mint 17%-a középfokú végzettséggel rendelkezett, az alapfokú végzettségűekkel együtt csaknem 37%-uk részesült valamilyen mezőgazdasági képzésben. Ugyanakkor a kizárólag saját fogyasztásra termelőknél a felsőfokú, a középfokú és az alapfokú végzettségűek együttes aránya nem érte el a 9%-ot sem.

Az egyes mezőgazdasági képzettségi szinteket tekintve megyénként nincsenek nagy különbségek. A felsőfokú végzettséggel rendelkező fiatalok aránya 2–6% között szóródott, a legtöbben Heves és Jász-Nagykun-Szolnok, a legkevesebben Szabolcs-Szatmár-Bereg és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében voltak. A középfokú szakmai képesítésük hányada Vas, az alapfokúaké Békés megyében haladta meg leginkább az országos átlagot.

A fiatal egyéni gazdálkodók mezőgazdasági végzettség szerinti megoszlása megyénként, 2010

A Győr-Moson-Sopron megyei fiatal egyéni gazdálkodók a legiskolázottabbak, a felsőfokú és középfokú végzettségűek együttes aránya ott megközelítette a 17%-ot, ezzel szemben a legkevésbé iskolázott gazdák Borsod-Abaúj-Zemplén megyében tevékenykedtek, ahol ez az arány nem érte el a 8%-ot sem. Amennyiben az előbbiekhöz hozzávesszük az alacsonyabb mezőgazdasági képesítéssel rendelkező egyéni gazdákat is, a megyék közötti rangsorban Békés megye állt az élen – a felsőfokú, a középfokú és az alacsonyabb mezőgazdasági végzettségűek együttes hányada majdnem 24% –, míg az utolsó helyen ugyanúgy Borsod-Abaúj-Zemplén megye, kevesebb mint 12%-kal.

2. A gazdálkodás alapjai

A 2010. évi ÁMÖ keretein belül sor került a gazdaságokban munkát végző állandó és időszakos alkalmazottak számának, valamint a rokonok, ismerősök által nyújtott segítségnek a felmérésére. Az összeírás lehetőséget adott az egyéni gazdálkodók gazdasági aktivitás szerinti összetételének a megismerésére is.

2.1. Munkaerő-felhasználás és gazdasági aktivitás

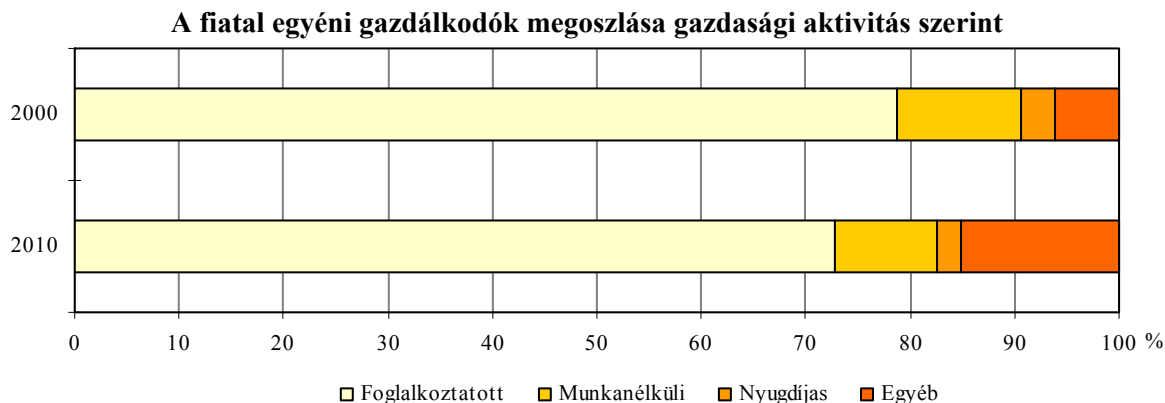
2.1.1. Gazdasági szervezetek

A 2010. évi ÁMÖ adatai szerint egy 40 évesnél fiatalabb irányítóval rendelkező 10 főnél kevesebb létszámot foglalkoztató gazdasági szervezethez átlagosan 3 állandó alkalmazott tartozott. Ebben területileg alig volt eltérés, szinte minden megyében 2–3 fő körül alakult az alkalmazottak száma, kivételt Komárom-Esztergom (5), valamint Békés és Hajdú-Bihar (4) megye jelentett. Az idősebbeknél is hasonlóan alakult az állandó alkalmazottak száma, azonban esetükben Győr-Moson-Sopron megye gazdaságaiban tevékenykedtek (4) a legtöbben. A fiatal irányítóval rendelkező 10 fő alatti gazdasági szervezetek 2010-ben átlagosan 2 főt alkalmaztak az idény jellegű munkákra. Bács-Kiskun, Veszprém és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében még az országos átlag több mint kétszeresét, a 4 főt is meghaladta ez az érték, míg a megyei rangsor utolsó két helyén álló Fejér és Győr-Moson-Sopron megyében az 1 főt sem érte el. A 40 év feletti irányítók gazdálkodásában országosan szintén 2 főt tett ki a fajlagos mutató értéke, de a legtöbb időszakos munkást – átlagosan 5 főt – a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei gazdaságok alkalmazták.

2.1.2. Egyéni gazdaságok

2000 és 2010 között az egyéni gazdaságokban, ahol a gazdálkodó életkora nem érte el a 40 évet, a munkát végzők által ledolgozott munkanapok száma – követve a gazdaságszám alakulását – közel felére csökkent. 2010-ben az egy gazdaságra számolt munkaidő 135 munkanapot tett ki, ebből egy fiatal gazdálkodó átlagosan 76 munkanapot dolgozott le. (2010-ben a 40 éves és idősebb gazdálkodók esetében az egy gazdaságra jutó munka mennyisége 10 nappal volt magasabb, az idősebb gazdálkodók pedig 5 nappal dolgoztak többet, mint fiatalabb társaik.) Az egyéni gazdaságokban jellemző volt a családi munkaerő részvétele. A 2010. évi összeírás szerint a mezőgazdaságban segítő családtagok 13%-a tevékenykedett a 40 évesnél fiatalabbak gazdaságában. Egy gazdaságra mind országosan, mind a megyéknél közel 2 fő nem fizetett dolgozó személy jutott. E tekintetben nem volt jelentős eltérés a fiatal és idősebb gazdálkodók között.

A 2000. évi mezőgazdasági összeírásakor a 14–39 éves fiatal egyéni gazdálkodók 79%-a volt foglalkoztatott, 2010-ben már csak 73%-a. A nyugdíjasok és a munkanélküliek aránya tíz év alatt jóval kisebb mértékben (1–2 százalékponttal) csökkent, előbbiek hányada 2010-ben kevéssel meghaladta a 2%-ot, utóbbiaké valamivel 10% alatt maradt. A gazdasági aktivitás szerinti összetételben az idősebbek esetében is hasonló irányú, de kisebb mértékű elmozdulás történt. A 40 éves és idősebb korosztályban 2010-ben is a nyugdíjasok részaránya volt a legmagasabb (56%), 2000 óta alig csökkent, a foglalkoztatottaké 34, a munkanélkülieké 4%.

A gazdasági aktivitásban területenként jelentősek voltak az eltérések. A fiatalok körében a foglalkoztatottak aránya Vas és Győr-Moson-Sopron megyében 80% feletti, ezzel szemben Borsod-Abaúj-Zemplén és Somogy megyében csupán 67% körül szóródott. A magukat munkanélkülieknek vallók aránya ez utóbbi két megyében volt a legmagasabb, közelítette a 15%-ot.

2.2. A földhasználat jellemzői

2010. június 1-jén az ország területének csaknem négytizedét (3,6 millió hektárt) az egyéni gazdaságoknál és a 10 fő alatti gazdasági szervezeteknél írták össze. Magyarország kimagasló mezőgazdasági potenciálját, illetve a növénytermesztés túlsúlyát tükrözi, hogy a gazdálkodók földterületük túlnyomó részét mezőgazdasági területként, azon belül is jellemzően szántóként hasznosították.

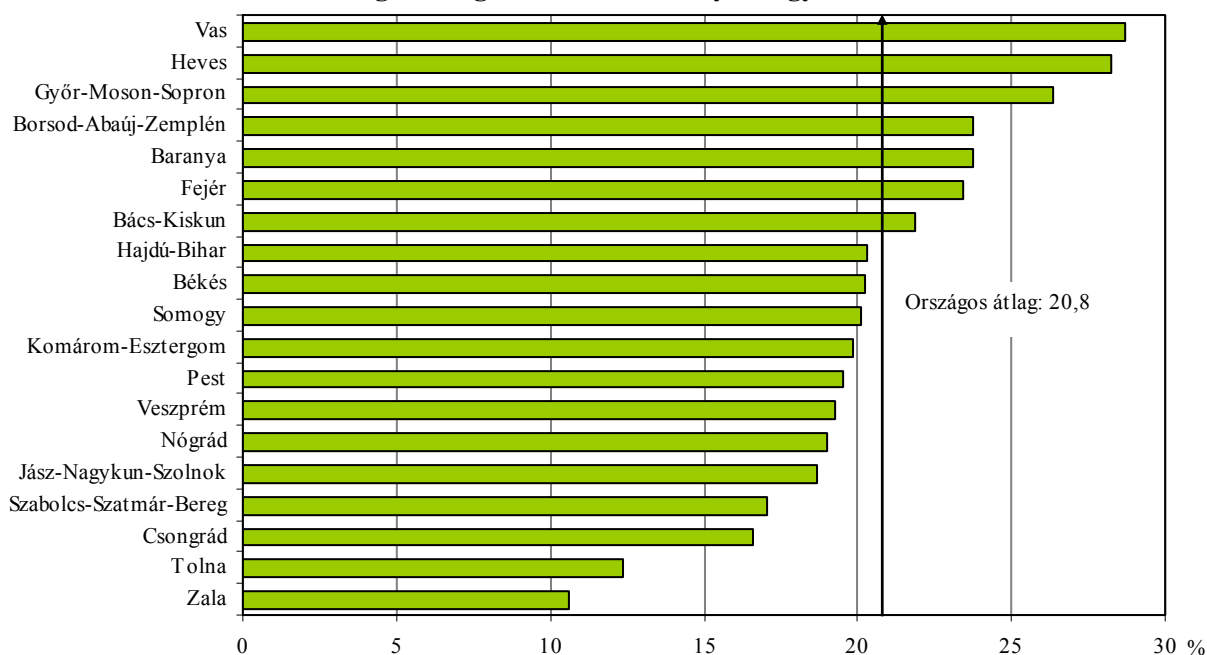
2.2.1. A mezőgazdasági területet használók jellemzői

2.2.1.1. Gazdasági szervezetek

A 2010. évi általános mezőgazdasági összeírásakor a 10 fő alatti gazdasági szervezetek mintegy háromnegyede (4776 szervezet) használt mezőgazdasági területet, ez magában foglalta a szántóföldi növénytermesztés, a konyhakert, a szőlő-gyümölcs ültetvény, illetve a gyep céljára hasznosított földterületet.

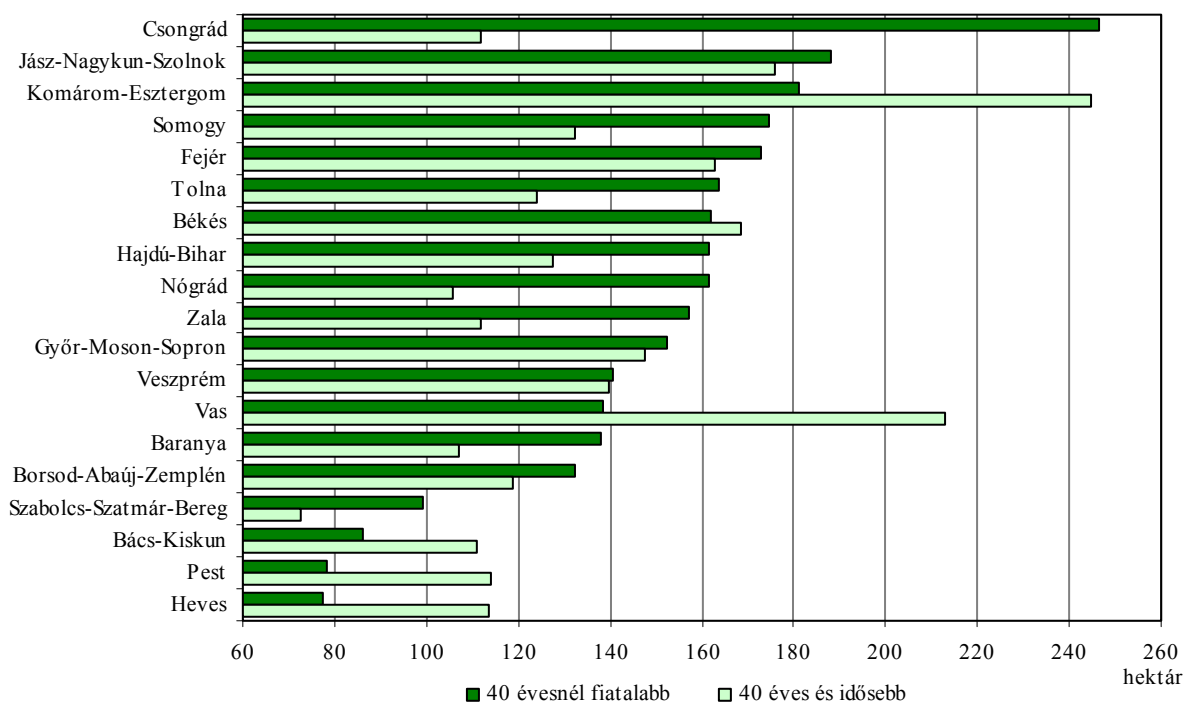
A generációváltás szempontjából kedvezőtlen, hogy csak minden ötödik ilyen gazdasági szervezet (993) irányítója tartozott a 40 évesnél fiatalabbak körébe. A fiatal irányítók megyén belüli aránya Vas (29%) és Zala (11%) megye között szóródott, vagyis míg előbbiben minden 3–4., addig az utóbbiban csak minden 9. irányító volt 40 év alatti.

**A mezőgazdasági területet használó fiatal irányítóval rendelkező
10 fő alatti gazdasági szervezetek aránya megyénként, 2010**

Árnyaltabb képet kapunk a fiatal irányítók mezőgazdaságban betöltött szerepéről, amennyiben létszámukat a megfelelő korú lakosságra vetítjük. 2010-ben országosan tízezer (14–39 éves) lakosból mindössze hárman irányítottak mezőgazdasági területet használó, 10 fő alatti gazdasági szervezetet. Területi bontásban a két szélsőértéket Vas és Pest megye képviselte: előbbiben 6, utóbbiban 1 fő tartozott ezen fiatal irányítók körébe.

**A 10 fő alatti gazdasági szervezetek mezőgazdasági területének átlagos nagysága
az irányító életkora szerint megyénként, 2010**

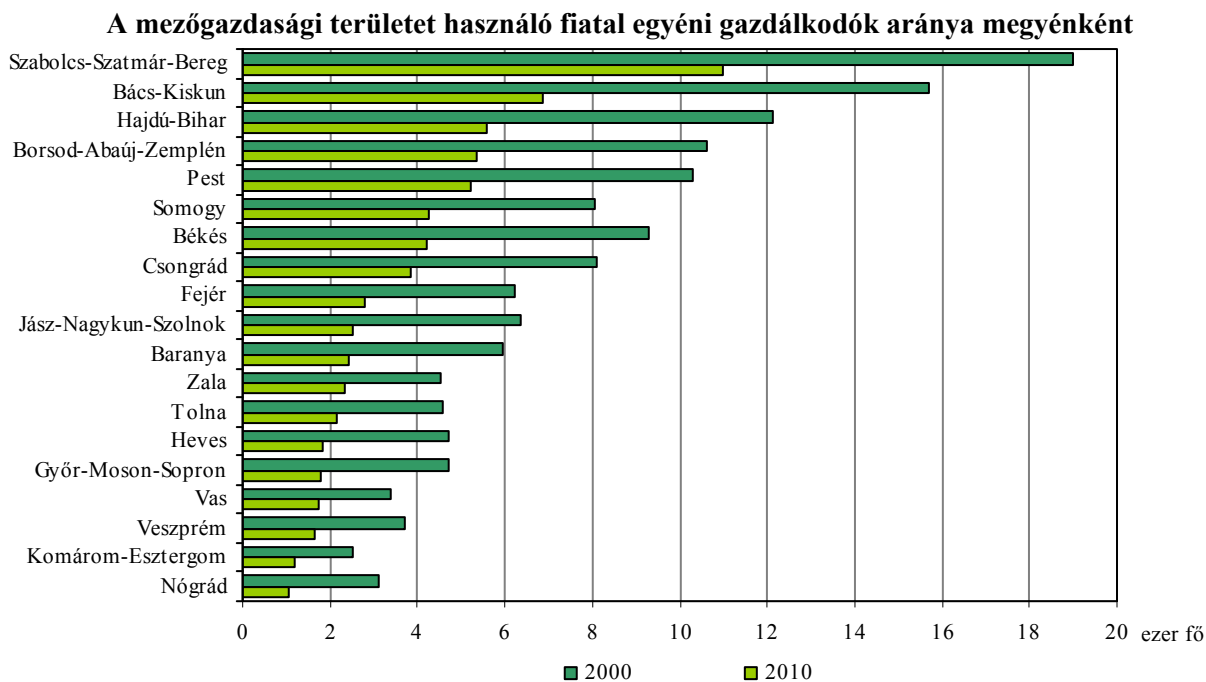
A 2010. évi ÁMÖ során a 10 fő alatti gazdasági szervezeteknél mintegy 843 ezer hektár földterületet írtak össze, ennek közel háromnegyede (624 ezer hektár) volt mezőgazdasági hasznosítású. A mezőgazdasági terület valamivel több mint egyötödét (135 ezer hektár) – hasonlóan a gazdálkodók számának alakulásához – művelték a 40 évesnél fiatalabb irányítóval rendelkező szervezetek. Esetükben a mezőgazdasági terület átlagos mérete 136 hektárt, az idősebb irányítóval rendelkező gazdaságoknál valamelyest kevesebbet, 129 hektárt tett ki. Az átlagos földterület megyénkénti különbsége jelentős, a Csongrád megyei 247, valamint a Heves megyei 77 hektár között szóródott.

A két korosztályba tartozók átlagos mezőgazdasági területének nagysága a legélesebben Csongrád megyében tért el, ahol a fiatalok által irányított gazdasági szervezetek átlagosan kétszer akkora területet használtak, mint az idősebb irányítóval rendelkezők. Vas, Pest és Heves megyében pedig ellenkezőleg, a 40 éves és idősebb irányítóknál koncentráltabb nagyobb birtokméret, ők átlagosan másfélszer akkora mezőgazdasági területen gazdálkodtak, mint a 40 év alattiak.

2.2.1.2. Egyéni gazdaságok

2010-ben az ország mezőgazdasági területének valamivel több mint fele (2,4 millió hektár) 527 ezer egyéni gazdálkodó használatában állt. Számuk 2000–2010 között jelentősen (43%-kal) visszaesett, a 40 évesnél fiatalabb egyéni gazdálkodók körében még nagyobb mértékű (53%-os) volt a csökkenés. Tíz év alatt a fiatal gazdálkodók többsége felhagyott a mezőgazdasági terület művelésével, így 2010-re számuk mintegy 68 ezerre zsugorodott. A legjelentősebb visszaesés Nógrád megyében volt, ott közel egyharmadára mérséklődött a mezőgazdasági területet használók száma, de a másik végletet jelentő Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében sem érte el a fiatal gazdálkodók száma a tíz évvel korábbinak a hattizedét, így a legtöbb fiatal – hasonlóan a 2000-ben összeírthoz – továbbra is ebben a megyében gazdálkodott. A rangsor végén helyet cserélt Nógrád és Komárom-Esztergom, vagyis 2010-ben Nógrád zárta a sort, ahol valamivel több mint ezren használtak mezőgazdasági területet, közel tizedannyian, mint a rangsor élén álló Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében. Ugyanakkor a fiatal gazdák megyén belüli arányát tekintve Zala megye állt az utolsó helyen.

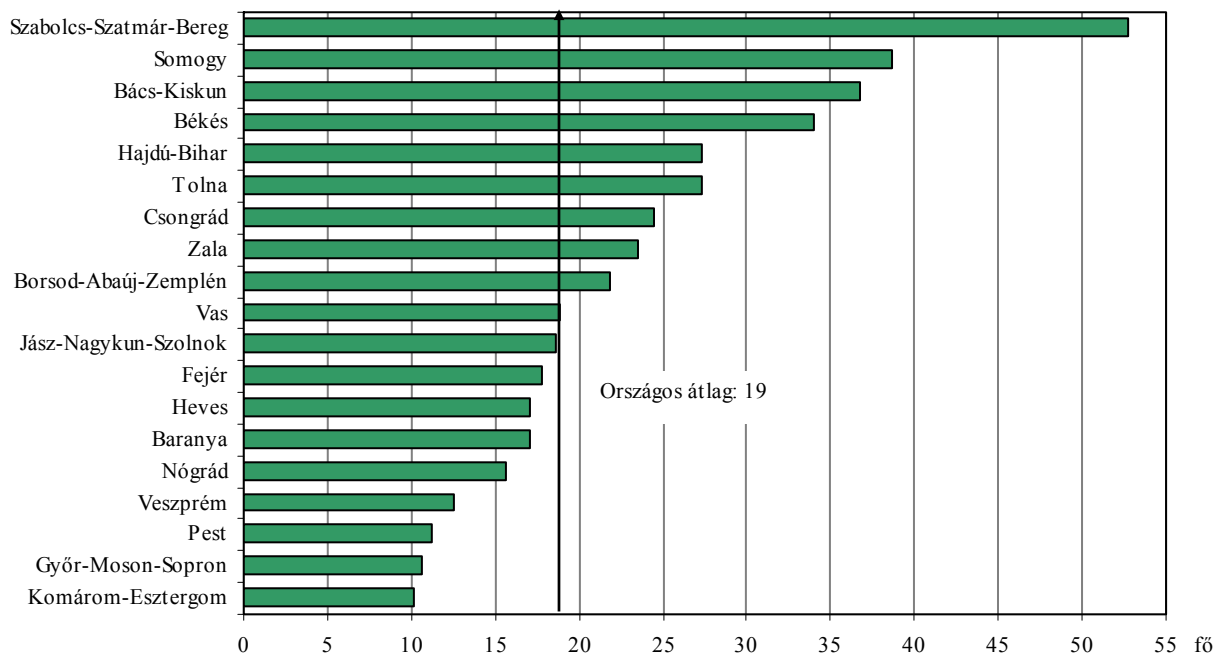
21. ábra

2010-ben országosan ezer megfelelő korú (14–39 éves) lakosra 19 fiatal gazdálkodó jutott. Megyéenkénti szóródásuk jelentős: Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében ezer (14–39 éves) lakosból 53-an foglalkoztak mezőgazdasági terület művelésével, a rangsor végén álló Komárom-Esztergomban pedig mindössze 10-en.

22. ábra

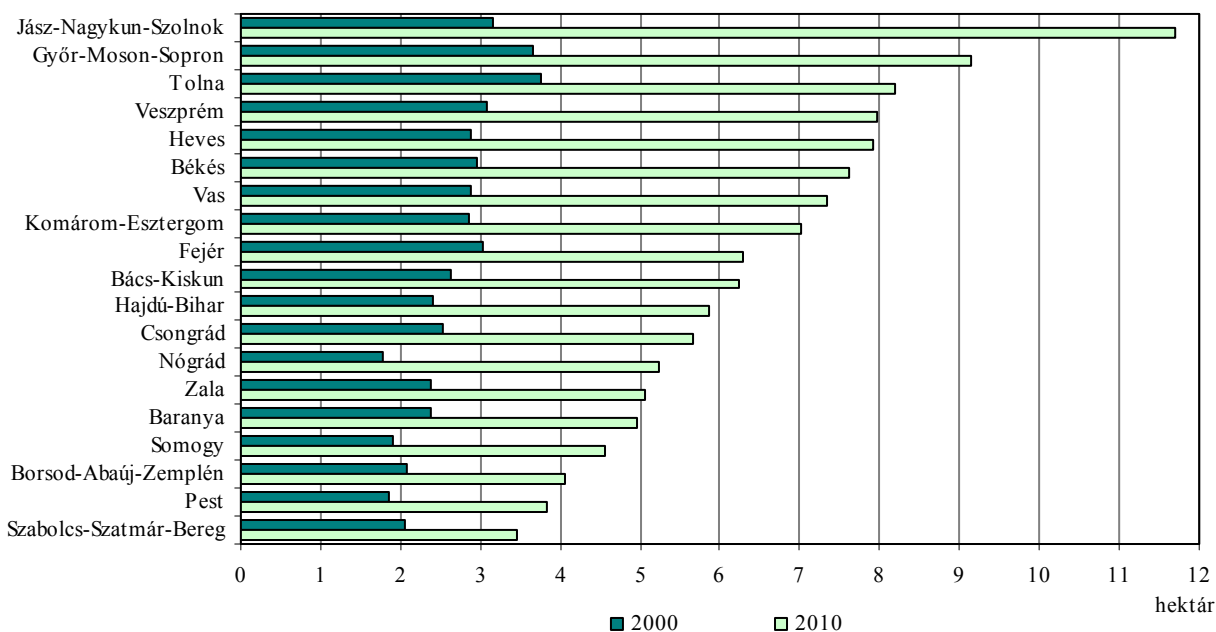
Ezer megfelelő korú lakosra jutó mezőgazdasági területet használó fiatal egyéni gazdálkodók száma megyénként, 2010

A 2010. évi összeírás adatai szerint az egyéni gazdálkodók által használt mezőgazdasági terület 16%-át (389,2 ezer hektár) művelték a 40 évesnél fiatalabb gazdálkodók. A fiatalok átlagos mezőgazdasági területe 5,7 hektár, több mint kétszerese a tíz évvel korábbiak. 2010-ben a fiatalok minden megyében átlagosan – eltérő mértékben ugyan – nagyobb területen gazdálkodtak, mint idősebb társaik.

23. ábra

A fiatal egyéni gazdálkodók átlagos mezőgazdasági területe megyénként

A gazdaságszámban bekövetkezett megyénként jelentősen eltérő visszaesés azt eredményezte, hogy Jász-Nagykun-Szolnok megyében egy gazdálkodó átlagosan a 2000. évi terület csaknem négyszeresét (12 hektárt) művelte. Ezzel szemben Szabolcs-Szatmár-Beregben – ahol a legkevésbé mérséklődött a gazdaságok száma – mindössze 1,7-szer akkora mezőgazdasági terület (3,4 hektár) jutott egy gazdálkodóra, mint tíz évvel korábban.

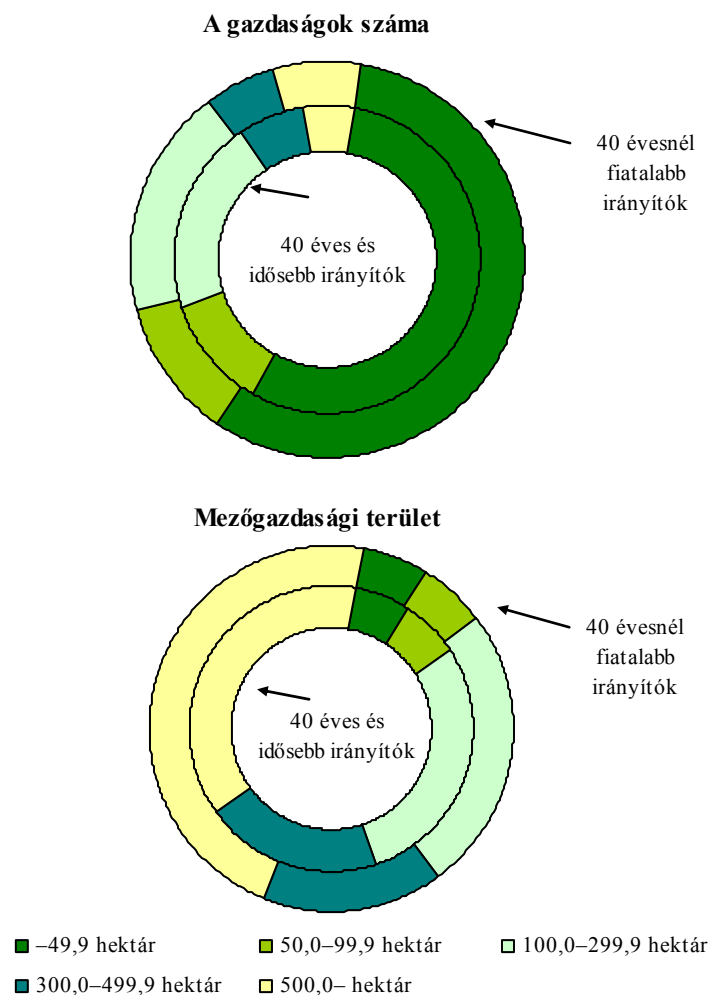
2.2.2. A mezőgazdasági területet használók gazdálkodásának jellemzői

2.2.2.1. Gazdasági szervezetek

2010-ben a fiatal irányítóval rendelkező 10 fő alatti gazdasági szervezetek körében a 300 hektárt meghaladó birtokméret volt a meghatározó: 13%-uk legalább 300 hektár mezőgazdasági területet művelt, és ez meghaladta az általuk használt terület hattizedét. A legalább 500 hektáros birtokok a fiatalok földterületének közel felét tették ki, és 7%-uk irányítása alatt állt.

24. ábra

A 10 fő alatti gazdasági szervezetek számának és mezőgazdasági területének megoszlása a mezőgazdasági terület nagyságkategóriái szerint, 2010

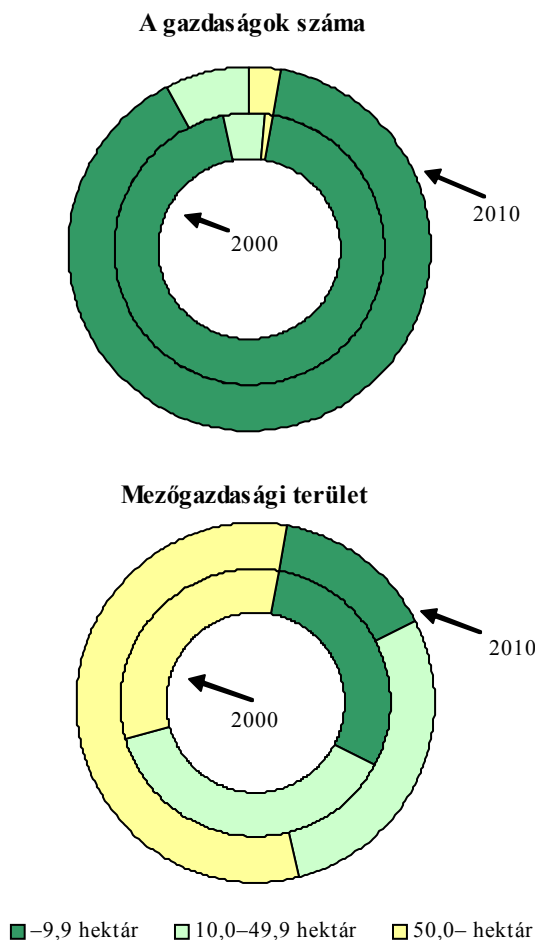
Az 50 hektár alatti nagyságkategóriába csaknem hattizedük tartozott, és a mezőgazdasági terület mintegy 6%-át használták. A megyék szerkezetét vizsgálva az 50 hektár alatti birtokmérettel rendelkező gazdaságok aránya Szabolcs-Szatmár-Beregben (73,2%) alakult a legkedvezőtlenebbül. Nógrád megyében pedig a fiatal irányítók több mint egynegyede 300 hektár feletti mezőgazdasági területet használt, ez jelentősen meghaladta az országos átlagot.

2.2.2.2. Egyéni gazdaságok

A két összeírás között bekövetkezett változások ellenére a 40 év alattiakhoz tartozó egyéni gazdaságok földhasználatának tagoltságát – éppúgy, mint az idősebbekét – továbbra is a kis területet művelő gazdálkodók nagy száma határozta meg. A gazdálkodók számának tíz év alatt bekövetkezett csökkenése kedvező hatással volt a – versenyképesség javítása szempontjából fontos – földbirtok-koncentrációra.

25. ábra

A fiatal egyéni gazdálkodók számának és mezőgazdasági területének megoszlása a mezőgazdasági terület nagyságkategóriái szerint

2000 és 2010 között a 10 hektárnál kisebb mezőgazdasági területet használó fiatal gazdálkodók száma több mint 50%-kal, a 10 és 50 hektár közöttieké háromtizeddel csökkent. A legalább 50 hektárt művelők száma mindegyik nagyságkategóriában emelkedett, leginkább a 100 és 300 hektáros területtel rendelkező gazdálkodók száma nőtt, több mint kétszeresére. Az idősebb gazdálkodók körében is hasonlóak a folyamatok figyelhetők meg, a változás mértéke azonban eltér. Mind a 10 hektár alatti, mind a 10 és 50 hektár között gazdálkodók száma körülbelül 12–13 százalékponttal kisebb mértékben csökkent, mint a fiataloknál, a 300 és 500 hektár közötti területet művelők száma pedig 43 százalékponttal nagyobb mértékben, közel kétszeresére bővült.

A birtokszerkezet szétaprózottságát mutatja, hogy 2010-ben a fiatal egyéni gazdálkodók kilencetizede legfeljebb 10 hektáron termelt, a gazdaságkör által használt mezőgazdasági terület mintegy 15%-án. (Héttizedük területe az 1 hektárt sem érte el.) Legalább 50 hektáros területtel

mindössze 2,7%-uk rendelkezett – 1,9 százalékponttal többen, mint 2000-ben –, de ők művelték a gazdaságcsoport mezőgazdasági területének 57%-át, szemben a 2000. évi 32%-kal.

A legfeljebb 10 hektárt művelő fiatal gazdálkodók aránya a Győr-Moson-Sopron megyei 82 és a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei 94% között szóródott. (2000-ben szintén ez a két megye képviselte a két szélsőértéket.) A legnagyobb koncentráció Jász-Nagykun-Szolnok megyében volt, ahol a fiatalok közel 6%-a legalább 50 hektáros birtokmérettel rendelkezett és összességében a gazdasági kör által használt mezőgazdasági terület héttizedét művelték.

2.2.3. A mezőgazdasági terület művelési ág szerinti összetétele

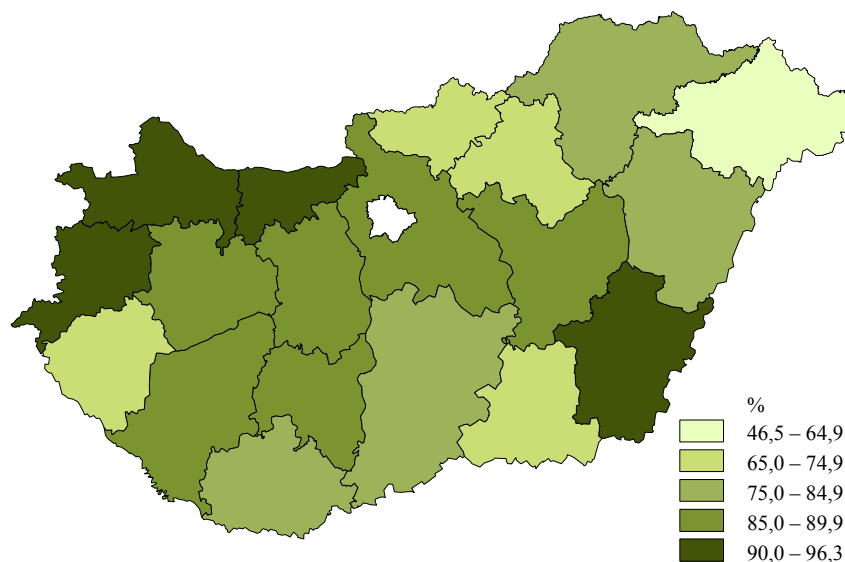
2.2.3.1. Gazdasági szervezetek

2010-ben a fiatal irányítóval rendelkező 10 fő alatti gazdasági szervezetek mezőgazdasági területük túlnyomó részét (82,5%) szántóként hasznosították. A gyepterület részaránya 14, a gyümölcsös- és szőlőterületé együttesen mintegy 3%. Országosan az idősebb korosztályba tartozó irányítóval rendelkező szervezetek a fiatalokéhoz hasonló összetételben hasznosították mezőgazdasági területüket.

Megyénként már jelentősebbek az eltérések. A fiatalok által irányított gazdasági szervezetekben a mezőgazdasági területen belül a szántó részaránya Békés, Győr-Moson-Sopron, Vas és Komárom-Esztergom megyében meghaladta a 90%-ot, ezzel szemben Szabolcs-Szatmár-Beregben a szántó a mezőgazdasági területnek még a felét sem érte el. Az idősebb korosztály gazdaságait tekintve szintén Szabolcs-Szatmár-Bereg zárta a sort, de a szántó részaránya itt 22 százalékponttal magasabb (68,6%).

26. ábra

A szántó aránya a fiatal irányítóval rendelkező 10 fő alatti gazdasági szervezetek által használt mezőgazdasági területből, 2010

A fiatal irányítóval rendelkező gazdasági szervezetek mezőgazdasági területén belül a gyümölcsös terület részaránya hét megyében meghaladta az országos átlagot (1,6%), Szabolcs-Szatmár-Bereg, Borsod-Abaúj-Zemplén, Heves és Pest megyében pedig még annak a kétszeresénél is nagyobb hányadot tett ki. A legnagyobb részarányt (5,5%) elérő Szabolcs-Szatmár-Beregben az idősebbek által művelt gyümölcsös terület aránya ennek a duplája volt.

A 10 fő alatti gazdasági szervezetek használatában lévő mezőgazdasági terület nagysága és a művelési ágak aránya, 2010

Irányító életkora	Használt mezőgazdasági terület, ezer hektár	Ebből:			
		szántó	gyümölcsös	szőlő	gyep
		aránya, %			
40 évesnél fiatalabb	135,0	82,5	1,6	1,5	14,4
40 éves és idősebb	488,9	84,0	1,9	1,1	13,0

A fiatal irányítóval rendelkező szervezetek mezőgazdasági területén belül a szőlőterület aránya Heves megyében volt a legnagyobb (10,8%), de a megyei rangsor második és harmadik helyén álló Bács-Kiskun és Tolna megyében is meghaladta az országos átlag kétszeresét. Ezzel szemben az idősebbeknél a megyei rangsor élén Tolna megye áll (3%), amit Heves és Somogy megye követett (2,7%), ez még mindig több mint az országos átlag kétszerese. Hevesben ez az arány azonban a fiatalok által használt terület arányának mindössze egynegyede.

A gyep részaránya területileg jelentősen eltért az országos átlagtól, a két szélsőértéket Szabolcs-Szatmár-Bereg (47,9%) és Győr-Moson-Sopron megye (3,5%) érte el. A 40 éves és idősebbek körében kisebb területi szóródás figyelhető meg, a gyepterület legmagasabb részaránya Hajdú-Bihar megyében (25,9%) volt, a megyei rangsort pedig – hasonlóan a fiatalokhoz – Győr-Moson-Sopron (4,6%) zárta.

2.2.3.2. Egyéni gazdaságok

A fiatal egyéni gazdálkodók földhasználatában 2000 és 2010 között művelési ág szerinti bontásban lényeges változás nem történt. 2010-ben továbbra is a szántó foglalta el a mezőgazdasági terület mintegy nyolctizedét. Az egyébként is rendkívül alacsony részarányt képviselő konyhakert területe háromtizedére zsugorodott. A gyümölcsös ültetvény mezőgazdasági területen belüli aránya szinte nem változott, 2010-ben 2% körül alakult. A szőlőültetvény fél százalékpontos csökkenés után 1,6%-os részarányt ért el. A legnagyobb változás – 3,4 százalékpontos növekedés – az állattartáshoz is szükséges gyepterület arányában következett be, a 2010. évi összeírásakor a mezőgazdasági terület 16%-át foglalta el.

A fiatal egyéni gazdálkodók használatában lévő mezőgazdasági terület nagysága és a művelési ágak aránya

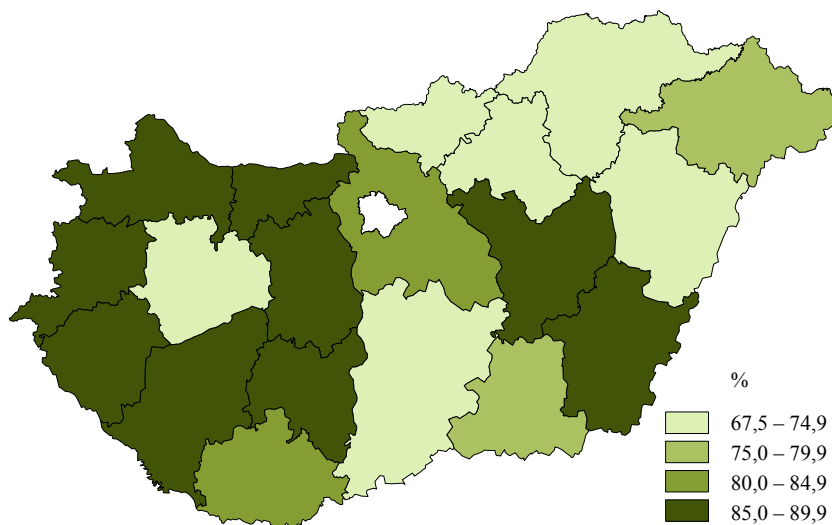
Év	Használt mezőgazdasági terület, ezer hektár	Ebből:				
		szántó	konyhakert	gyümölcsös	szőlő	gyep
		aránya, %				
2000	386,9	81,5	1,5	2,3	2,2	12,5
2010	389,2	79,8	0,5	2,2	1,6	15,9

A földhasználat művelési ágak szerinti szerkezete is jelzi a megyék közötti mezőgazdasági termelés különbségeit, sajátosságait. 2000-ben a szántóterület aránya a megyék közül Békésben volt a legmagasabb mind a fiatalok, mind az idősebbek körében. Tíz év alatt ez megváltozott, 2010-ben már csak a 40 év feletti gazdálkodók álltak e tekintetben a megyei rangsor élén. Fiatalabb társaik az ötödik helyre csúsztak vissza, azonban így is 8 százalékponttal meghaladták az országos átlagot. A lista élére Győr-Moson-Sopron fiatal gazdálkodói kerültek, akik mezőgazdasági területük közel 90%-át szántóként hasznosították. 2010-ben a megyén belüli arányt tekintve a legkisebb

szántóterülettel Bács-Kiskun rendelkezett, ahol a mezőgazdasági terület csak mintegy kétharmadát használták átlagosan szántóként a 40 év alatti gazdálkodók.

27. ábra

A szántó aránya a fiatal egyéni gazdálkodók által használt mezőgazdasági területből, 2010

A gyümölcsös terület tekintetében a két szélsőértéket Szabolcs-Szatmár-Bereg (10,3%) és Békés megye (0,3%) érte el, hasonlóan a 2000. évihez.

A szőlőültetvény mezőgazdasági területen belül képviselt súlyát tekintve a megyék között az első négy helyen nem történt változás, továbbra is – mindkét korosztályban – a borvidékeiről híres megyék (Heves, Bács-Kiskun, Borsod-Abaúj-Zemplén, Veszprém) álltak az élen. A fiatalok körében legelső helyen álló Heves megyében közel 8% a szőlőterület aránya, ez szinte nem változott tíz év alatt. Az utolsó helyet Békés megye foglalta el, ahol nem jellemző a szőlőtermesztés. 2010-ben a fiatal gazdálkodók mezőgazdasági területén belül a gyep aránya megyénként 26% és 7,9% között szóródott, előbbit Veszprém és Nógrád, utóbbit Győr-Moson-Sopron képviselte.

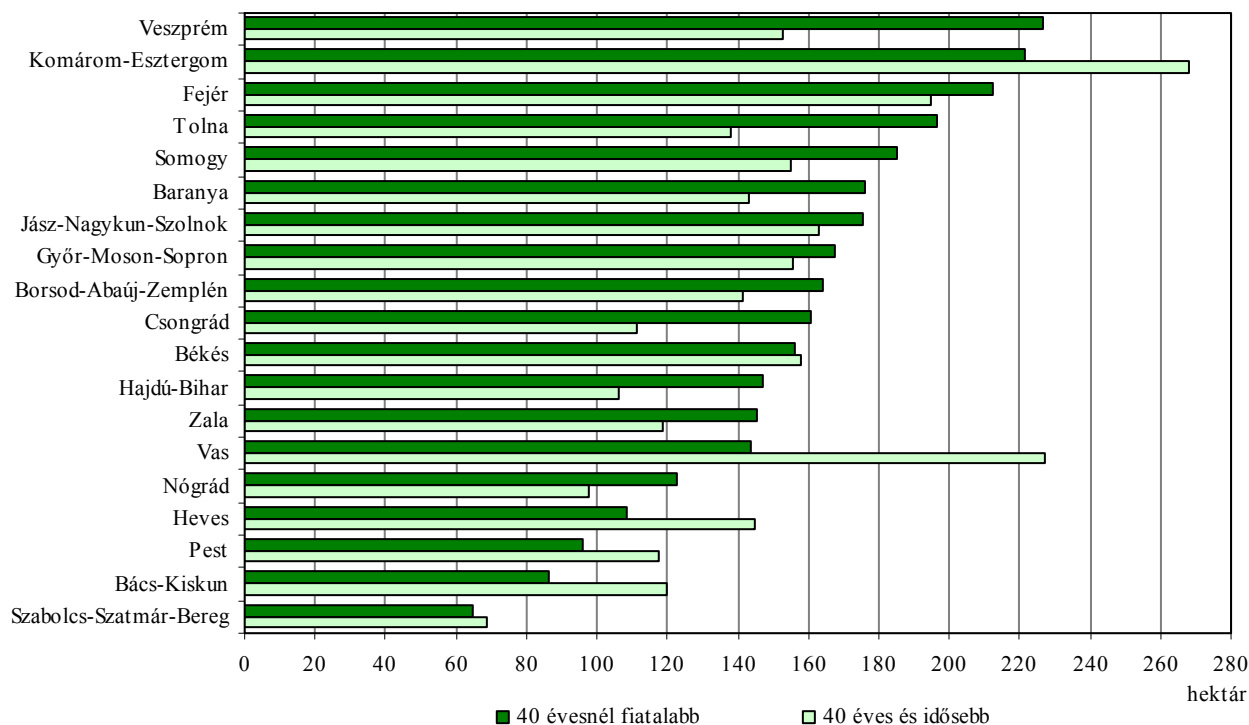
2.2.4. Szántóföldi növénytermesztés

2.2.4.1. Gazdasági szervezetek

2010-ben a mezőgazdasági területtel rendelkező 10 fő alatti gazdasági szervezetek közel nyolctizede (3726 gazdaság) foglalkozott szántóföldi növénytermesztéssel, mintegy 522 ezer hektáron, amely a gazdaságkör által használt mezőgazdasági terület 84%-át foglalta el. A 40 évesnél fiatalabb, illetve a 40 éves és idősebb irányítók között mind a gazdaságok száma, mind a használt szántóterület nagysága mintegy egyötöd-négyötöd arányban oszlott meg, az idősebbek javára.

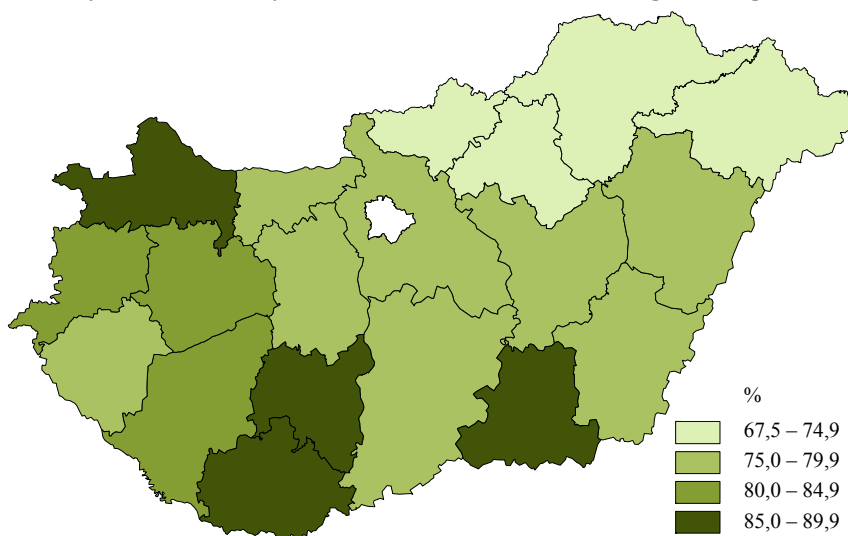
A fiatal irányítóval rendelkező gazdaságok esetében a szántó átlagos területe 146, az idősebbek körében 139 hektár volt. Az átlagos terület megyénkénti szóródása jelentős, a fiataloknál a Veszprém megyei gazdaságok rendelkeztek a legnagyobb (226,5 hektár) szántóterülettel, ez a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyeiek esetében az országos átlag felét sem érte el, mindössze 65 hektárt foglalt el. 2010-ben 12 megyében a fiatalok műveltek átlagosan nagyobb szántóterületet. Kiugróan magas a két korosztály átlagos területe közötti különbség Veszprém, Tolna és Csongrád megyében, ahol a fiatal irányítóval rendelkező gazdaságok szántóterülete több mint négytizeddel haladta meg az idősebbekét. Ezzel szemben Bács-Kiskun megyében a 40 éves és idősebbek használtak majdnem 40%-kal nagyobb szántót, Vas megyében pedig közel 60%-os volt az eltérés az idősebbek javára.

A 10 fő alatti gazdasági szervezetek szántóterületének átlagos nagysága az irányító életkora szerint megyénként, 2010

A fiatal irányítóval rendelkező gazdaságok körében – csakúgy, mint az idősök esetében – a szántóföldi növények vetésszerkezetét a gabonafélék túlsúlya jellemezte, e növénycsoport foglalta el a szántóterület mintegy hattizedét. A búza és a kukorica együttes területe a gabonafélék 84%-át tette ki, a fennmaradó részt az egyéb kalászosok adták.

A gabonafélék aránya a fiatal irányítóval rendelkező 10 fő alatti gazdasági szervezeteknél, 2010

A második legnagyobb területen vetett növénycsoport, az ipari növények kötötték le a szántó közel egynegyedét, amelyből a napraforgó és a repce hányada együttesen 85%-ot tett ki. Takarmánynövényeket a szántó mintegy 5, zöldségféléket, száraz hüvelyeseket és burgonyát együttesen közel 2%-án termesztettek. Az idősebb irányítóval rendelkező gazdaságok vetésszerkezete is hasonlóan alakult, lényeges eltérés egyik növénycsoportnál sem volt.

A gabonafélék szántón belüli aránya az országos átlagot – mindkét korosztályban – leginkább Tolna megyében haladta meg, ahol a szántóterület majd nyolctizedét e növénycsoport kötötte le.

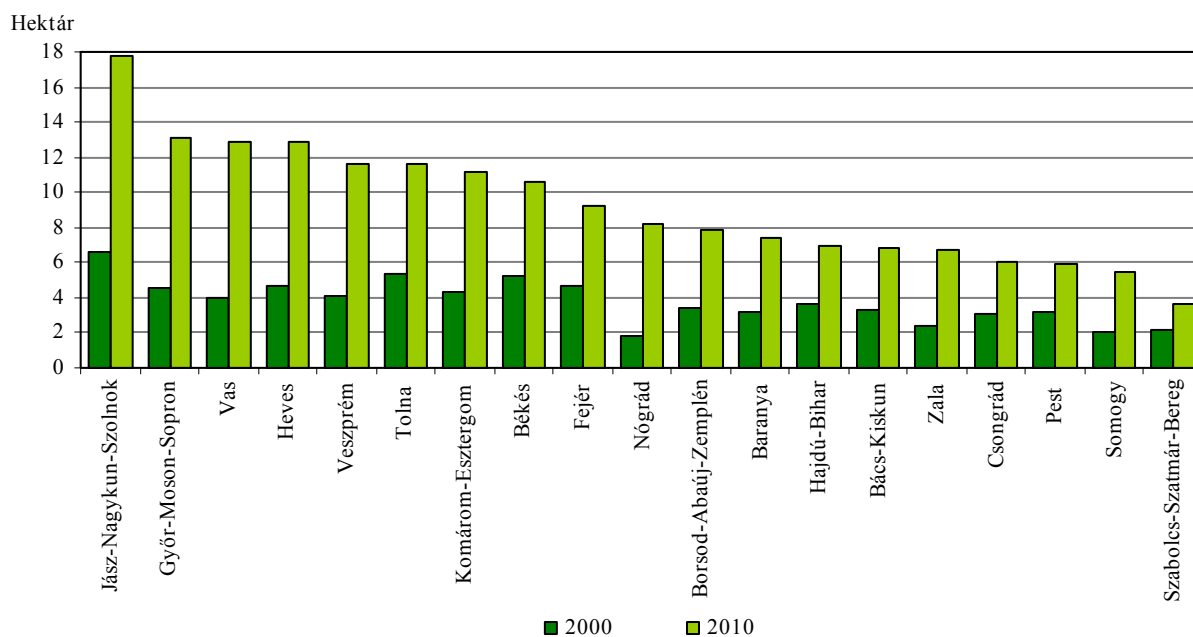
Az ipari növények aránya – az irányító életkorától függetlenül – Nógrád megyében volt a legmagasabb, a fiataloknál a szántó közel felét tette ki, az idősebbeknél pedig egyharmados volt a részaránya. Takarmánynövényeket legnagyobb arányban a fiatalok Szabolcs-Szatmár-Beregben (15,3%), az idősebbek Veszprém (12,2%) megyében termesztettek.

2.2.4.2. Egyéni gazdaságok

A 2010. évi ÁMÖ adatai szerint a 40 évesnél fiatalabb mezőgazdasági területtel rendelkező egyéni gazdálkodók mintegy hattizede (41,2 ezer fő) foglalkozott szántóföldi növénytermesztéssel, 55%-kal kevesebben, mint tíz évvel korábban. A gazdálkodók száma a megyék közül leginkább Nógrádban (75,5%-kal), a legkevésbé Szabolcs-Szatmár-Beregben (45,6%-kal) mérséklődött. 2010-ben a fiatal egyéni gazdálkodóknál közel 311 ezer hektár szántóterületet írtak össze, ennek mintegy felét – éppúgy, mint 2000-ben – a két alföldi régióban művelték. A fiatalok által használt szántó területe országosan csak minimálisan, de megyénként vizsgálva már jelentősebben változott az eltelt tíz év alatt: Vas és Somogy megyében mintegy háromtizeddel bővült, Baranyában közel egynegyedével visszaesett.

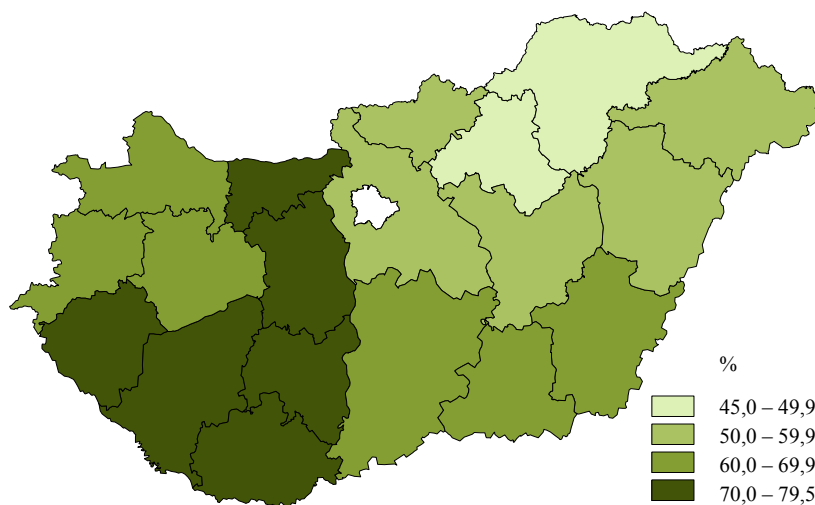
30. ábra

A fiatal egyéni gazdálkodók szántóterületének átlagos nagysága megyénként

A gazdálkodók számának csökkenése az átlagos szántóterület nagyságát is befolyásolta. 2010-ben egy 40 évesnél fiatalabb gazdálkodó átlagosan 7,5 hektár területtel rendelkezett, a 2000. évnek több mint kétszeresével. Mindkét összeírásakor a megyei rangsor élén Jász-Nagykun-Szolnok megye állt, a fiatal egyéni gazdálkodók ebben a megyében használták átlagosan a legnagyobb szántóterületet, 2010-ben közel 18 hektárt. A legkisebb átlagos területtel (3,6 hektár) Szabolcs-Szatmár-Bereg megye fiatal gazdálkodói rendelkeztek. A legnagyobb arányban Nógrádban növekedett az egy gazdaságra jutó szántóterület nagysága, közel 5-szörösére, így a 8,2 hektáros értékkel a megyei rangsorban a 2000. évi utolsó helyről a 10. helyre lépett elő. A 40 éves és idősebb gazdálkodók körében szintén Jász-Nagykun-Szolnok megyében volt a legnagyobb a szántó átlagos területe (12,8 hektár), a másik szélsőértéket (3,1 hektár) Zala megye érte el.

A gabonafélék aránya a fiatal egyéni gazdálkodóknál, 2010

A fiatal egyéni gazdálkodóknál mind a két összeírás időpontjában a szántóföldi növények vetésszerkezetében a gabonafélék túlsúlyban voltak, azonban tíz év alatt arányuk közel 9 százalékponttal szűkült, így 2010-ben e növénycsoport mintegy 200 ezer hektárt, az összes szántóterület kevesebb mint kétharmadát foglalta el. A 2010. évi ÁMÖ adatai szerint a fiatal egyéni gazdálkodók esetében a gabonafélék vetésterületének több mint egynegyedét három megye adta (Békés, Bács-Kiskun és Szabolcs-Szatmár-Bereg), ebben 2000-hez képest nem történt változás. Az idősebb gazdálkodóknál is hasonlóan alakult a vetésterület megyénkénti eloszlása, azonban a harmadik legnagyobb gabonaterülettel rendelkező megye Szabolcs-Szatmár-Bereg helyett Hajdú-Bihar volt.

Az olajos növények (napraforgó, repce) általános felértékelődésének hatására az ipari növények aránya 2000–2010 között jelentősen emelkedett, 10 százalékpontos változást követően közel egyötödét (60,9 ezer hektár) adta a szántóterületnek. Országosan több mint 30 ezer hektárral nagyobb területen termesztették e növénycsoportot a fiatal egyéni gazdálkodók, mint tíz évvel korábban. Az ipari növények vetésterületének legnagyobb mértékű (13-szoros) bővülését Somogy megye könnyelhette el. Ennek ellenére 2010-ben a növénycsoport vetésterületének több mint egyharmadát Szabolcs-Szatmár-Bereg, Jász-Nagykun-Szolnok, Békés, illetve Bács-Kiskun megye fiatal gazdálkodói művelték.

A két összeírás között a takarmánynövények vetésterületének szántóból való részesedése alig változott, mindamelllett, hogy 2010-ben egyharmadával nagyobb területen termesztették (19,2 ezer hektár), mint tíz évvel korábban. A megyék közül a legnagyobb vetésterülettel (3,3 ezer ha) Bács-Kiskun fiatal egyéni gazdálkodói rendelkeztek, őket követte a megyei rangsorban Hajdú-Bihar és Pest. E három megye adta a növénycsoport vetésterületének több mint egyharmadát.

2.2.5. Gyümölcs- és szőlőtermesztés

2.2.5.1. Gazdasági szervezetek

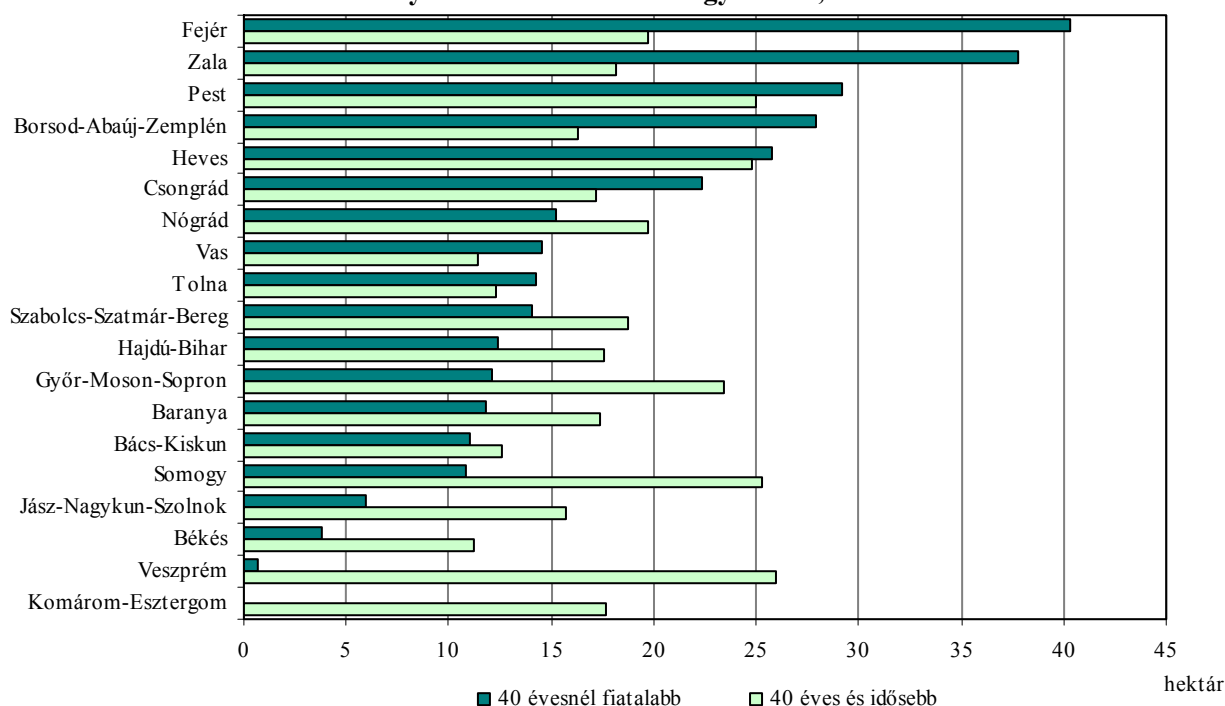
A 2010. évi ÁMÖ során 622 gyümölcsstermesztő, 10 fő alatti gazdasági szervezetet írtak össze, ezek több mint 11 ezer hektár gyümölcsültetvényt műveltek. Közel egyötödük irányítója tartozott a 40 évesnél fiatalabb korosztályba. A gazdaságokhoz tartozó terület nagysága is hasonló arányban oszlott meg az irányítók életkora szerint. A fiataloknál összeírt 2,1 ezer hektáros terület mintegy kilenctizedét törzsés, egytizedét bogyós gyümölcsfajok foglalták el.

A gyümölcsös ültetvények egynegyedét Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, közel 15%-át pedig Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében írták össze. Ezzel szemben a 40 éves és idősebb irányítóknál Pest megyét (14,8%) megelőzve Szabolcs-Szatmár-Bereg (23,4%) állt a rangsor élén.

A 40 év alatti irányítókhoz tartozó gazdaságok átlagosan 18, az idősebbek 19 hektár gyümölcsös területet műveltek. A fiataloknál két megyében (Fejér és Zala) kiugró, az országos átlag kétszeresét is meghaladó volt az átlagos ültetvény nagyság. Megyénként vizsgálva jelentősek az eltérések a két korosztályhoz tartozó irányítók gazdálkodásában. Komárom-Esztergom megyében, ahol a fiatalok egyáltalán nem rendelkeztek gyümölcsösrel, ott az idősebbek területe (17,6 hektár) alig maradt el az országos átlagtól. Az utolsó előtti helyen álló Veszprém megyében, mindössze 0,7 hektáron gazdálkodtak a fiatalok, miközben az idősebbeknél itt volt a legmagasabb a mutató értéke (26,0 hektár). A már említett Fejér és Zala megyében a fiatalok átlagos területe az idősebbekének a kétszeresét is kissé meghaladta. További három megyében (Békés, Jász-Nagykun-Szolnok és Somogy) a fiatalok átlagos területe nem érte el az idősebbek gyümölcsös területének a felét sem (33–43%).

32. ábra

A 10 fő alatti gazdasági szervezetek átlagos gyümölcsös területének nagysága az irányító életkora szerint megyénként, 2010

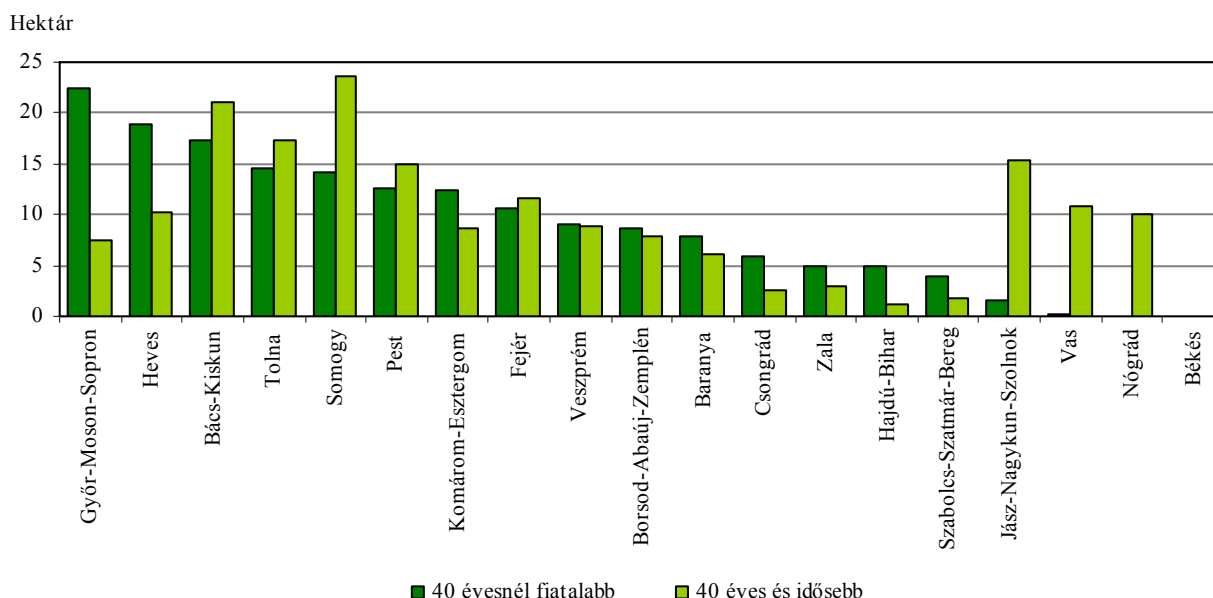
A 2010. évi összeírásakor a szőlőtermesztéssel foglalkozó 10 fő alatti gazdasági szervezetek (553) mintegy egynegyede rendelkezett 40 évesnél fiatalabb irányítóval. Az általuk művelt közel 2 ezer hektár szőlőterület 96%-án borszőlőt termesztettek, és csak 4%-án csemege-, illetve egyéb szőlőt. Az idősebbeknél még magasabb volt a borszőlő aránya (98,9%), csemege- és egyéb szőlő termesztésével pedig alig foglalkoztak. A fiatalok körében a legtöbb szőlőtermesztő gazdaság (26) Heves megyében volt, míg az idősebbeknél Baranya megyében (49). A művelt terület nagyságát tekintve a 40 év alattiaknál szintén Heves vezette a megyei sorrendet – 493 hektáros szőlőterülettel –, ugyanakkor az idősebbek Bács-Kiskunban termesztettek összességében a legnagyobb területen szőlőt (923 hektár).

Országosan a fiatalok egy gazdaságra jutó átlagos szőlőterülete (13,6 hektár) minimálisan, mindössze 0,7 hektárral haladta meg az idősebbekét. Megyénként azonban – ahogy a gyümölcsös területnél is – már jelentősebb eltérések adódtak a két korosztályba tartozók között. Amíg a

fiataloknál a Győr-Moson-Sopron megyei irányítók művelték átlagosan a legnagyobb (22,5 hektár) szőlőültetvényt, addig az idősebbeknél ugyanez a Somogy megyeiekre (23,6 hektár) volt igaz. Hajdú-Bihar és Győr-Moson-Sopron megyében a fiatalok 3–4-szeres szőlőterületet műveltek átlagosan, mint idősebb társaik. Ezzel szemben Somogy, Vas és Jász-Nagykun-Szolnok megyében az idősebbek gazdálkodtak jelentősen (9–14 hektárral) nagyobb területen, mint a fiatalok.

33. ábra

A 10 fő alatti gazdasági szervezetek átlagos szőlőterületének nagysága az irányító életkora szerint megyénként, 2010

2.2.5.2. Egyéni gazdaságok

2010-ben a gyümölcsstermesztő egyéni gazdálkodók valamivel több mint egytizede a 40 évesnél fiatalabb korosztályba tartozott, az általuk művelt terület pedig a gazdasági körnél összeírtnak mintegy 14%-át, közel 9 ezer hektárt tett ki, majdnem annyit, mint tíz évvel korábban. (A fiatalok gyümölcsös területének 9%-a bogyós, 91%-a törzses gyümölcsfajokból állt.) Az idősebbek azonban csaknem egyötödével (8 ezer hektárral) növelték gyümölcsültetvényük nagyságát a 2000. évi összeírás óta.

3. tábla

A gyümölcsstermesztéssel foglalkozó egyéni gazdaságok

Év	Szám		Ültetvényterület	
	összesen	ebből a 40 évesnél fiatalabb gazdálkodók aránya, %	összesen, hektár	ebből a 40 évesnél fiatalabb gazdálkodók területének aránya, %
2000	140 539	14,4	53 329	16,4
2010	96 147	11,6	61 405	14,3

A két összeírás között eltelt időszakban a gyümölcsstermesztő egyéni gazdaságok száma – követve a mezőgazdasági termeléssel foglalkozók alakulását – mintegy kétharmadára esett vissza. A 40 évesnél fiatalabb gazdálkodók száma még ennél is nagyobb ütemben, közel 45%-kal csökkent. A megyék közül egyedül Komárom-Esztergomban emelkedett (23%-kal) a számuk 2000-hez képest.

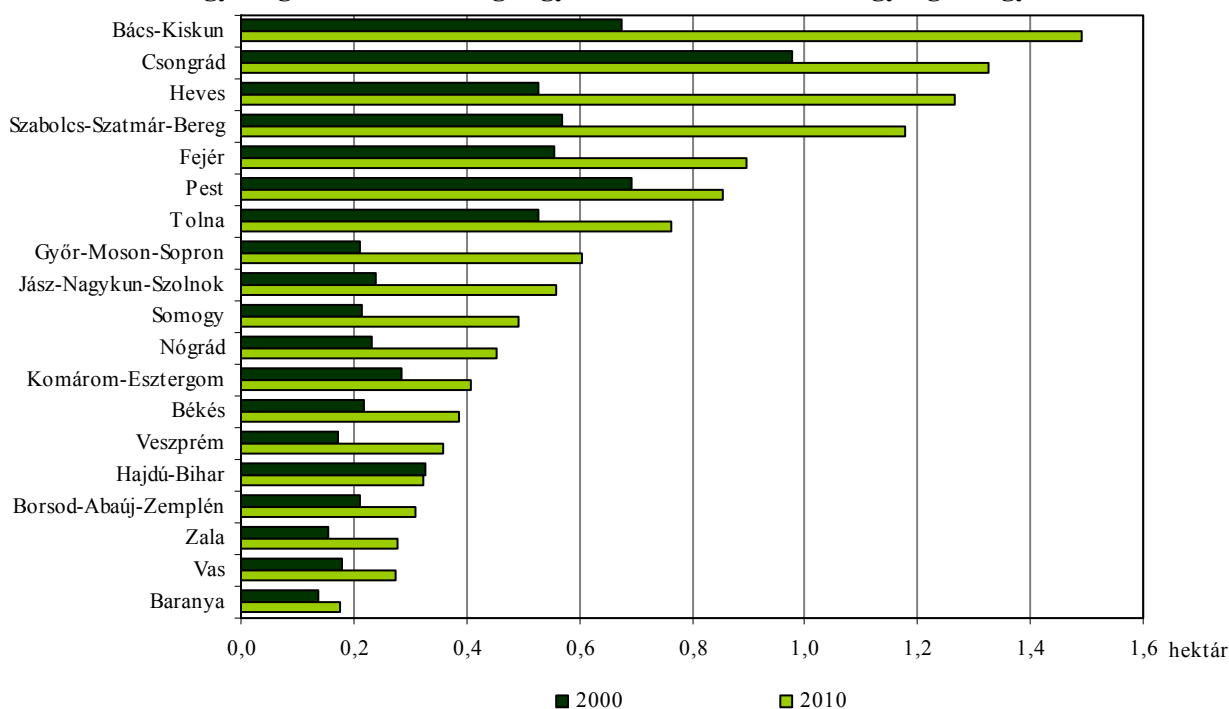
2000-ben és 2010-ben mind a fiatalok, mind az idősebbek körében a legtöbben és egyben a legnagyobb területen, a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei gazdálkodók foglalkoztak

gyümölcsstermesztéssel. 2010-ben részesedésük a fiatalok körében a gazdaságok száma alapján 30, az ültetvény területe szerint 45%-os volt.

A fiatal egyéni gazdálkodók 2000-ben átlagosan 0,4 hektár területű gyümölcsöst műveltek, a 2010. évi összeírásakor az átlagos ültetvény nagyság azonban már a kétszeresére (0,8 hektárra) emelkedett. Az országos átlag másfélszeresét is meghaladó területen gazdálkodtak négy megyében (Bács-Kiskun, Csongrád, Heves és Szabolcs-Szatmár-Bereg), míg Baranyában nem érte el az országos átlag egynegyedét az egy gazdaságra jutó gyümölcsös terület. A 40 éves és idősebbek esetében a fajlagos mutató értéke kisebb mértékben emelkedett, 2010-ben átlagosan 0,6 hektárt műveltek, szemben a 2000. évi 0,4 hektárral.

34. ábra

A fiatal egyéni gazdálkodók átlagos gyümölcsös területének nagysága megyénként

Szőlőtermesztéssel a 2010. évi ÁMÖ adatai szerint mintegy 8400 fiatal egyéni gazdálkodó foglalkozott, ez a tíz évvel korábban összeírtnak valamivel több mint négytizede. A fiatalok majdnem 6400 hektáros szőlőültetvénye a gazdaságkörnél összeírt terület 14%-át, a tíz évvel korábbinak pedig mindössze háromnegyedét tette ki. A 40 éves és idősebb gazdálkodók száma is csökkent tíz év alatt, esetükben a gazdálkodók 44%-a hagyott fel a szőlőműveléssel, területük azonban a fiatalokéhoz hasonló mértékben szűkült. A fiatal gazdálkodók területük 94%-án borszőlőt, a fennmaradó részen csemege- és egyéb szőlőt termesztettek

4. tábla

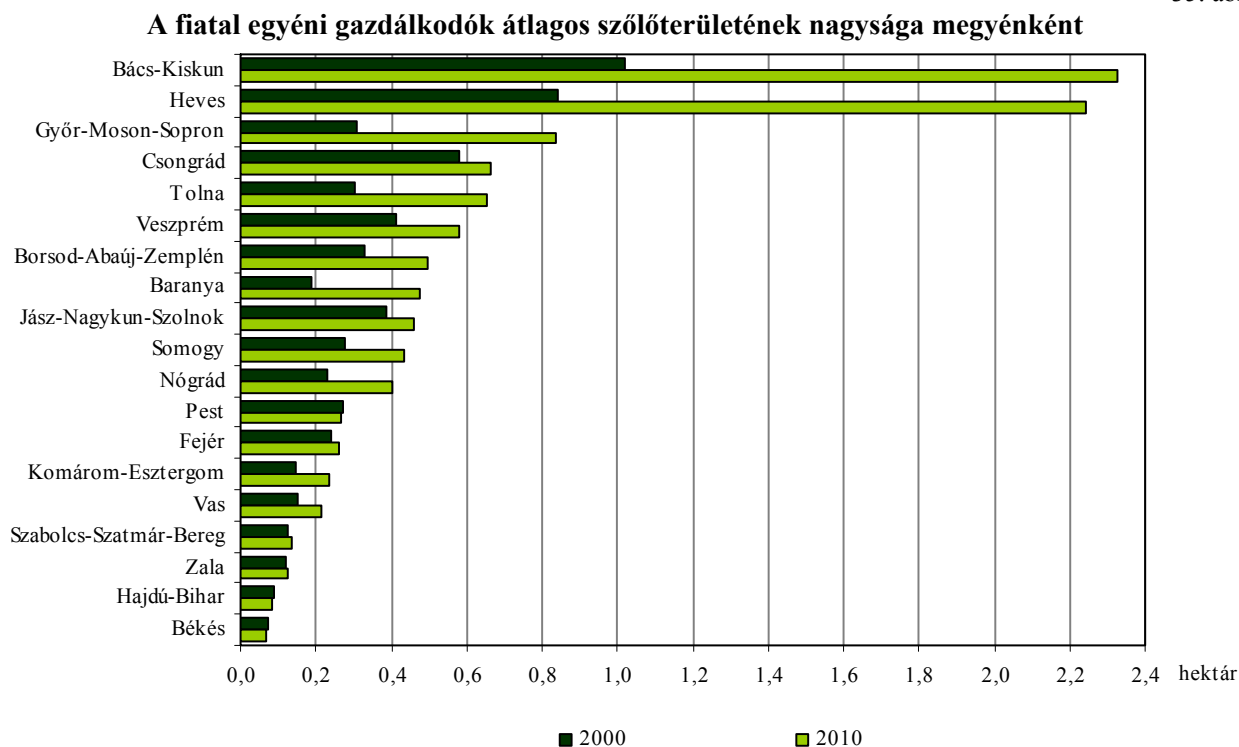
A szőlőtermesztéssel foglalkozó egyéni gazdaságok száma és ültetvényterülete

Év	Száma		Ültetvényterülete	
	összesen	ebből a 40 évesnél fiatalabb gazdálkodók aránya, %	összesen, hektár	ebből a 40 évesnél fiatalabb gazdálkodók területének aránya, %
2000	197 487	10,0	59 401	14,2
2010	108 077	7,8	46 081	13,9

Az évtized végén a megyék közül a legtöbb szőlőtermesztő fiatal gazdálkodó Bács-Kiskunban tevékenykedett, de nem sokkal maradt el mögötte Borsod-Abaúj-Zemplén sem. Mindkét térség

részesedése egyaránt 13% körül alakult. A 40 év alattiak által művelt terület legnagyobb részével, közel négytizedével (2519 hektár) a Bács-Kiskun megyeiek rendelkeztek. Kiemelkedő volt még Heves megye 18%-os szőlőterületből való részesedése. 2010-ben országosan egy 40 év alatti gazdálkodó 0,8 hektár szőlőültetvényt művelt, szemben a tíz évvel korábbi 0,4 hektárral. A mutató értéke mindkét összeíráskor három megyében haladta meg az országos átlagot. 2000-ben Bács-Kiskun, Heves és Csongrád megyében, tíz évvel később pedig az első két megye mögé Győr-Moson-Sopron zárkozott fel.

35. ábra

Az idősebb gazdálkodók esetében a két összeírás közötti változás kisebb mértékű volt, mint a 40 év alattiaknál, az átlagos szőlőterület a 2000. évi 0,3 hektárról mindössze 0,4 hektárra emelkedett.

2.3. Az állattenyésztés jellemzői

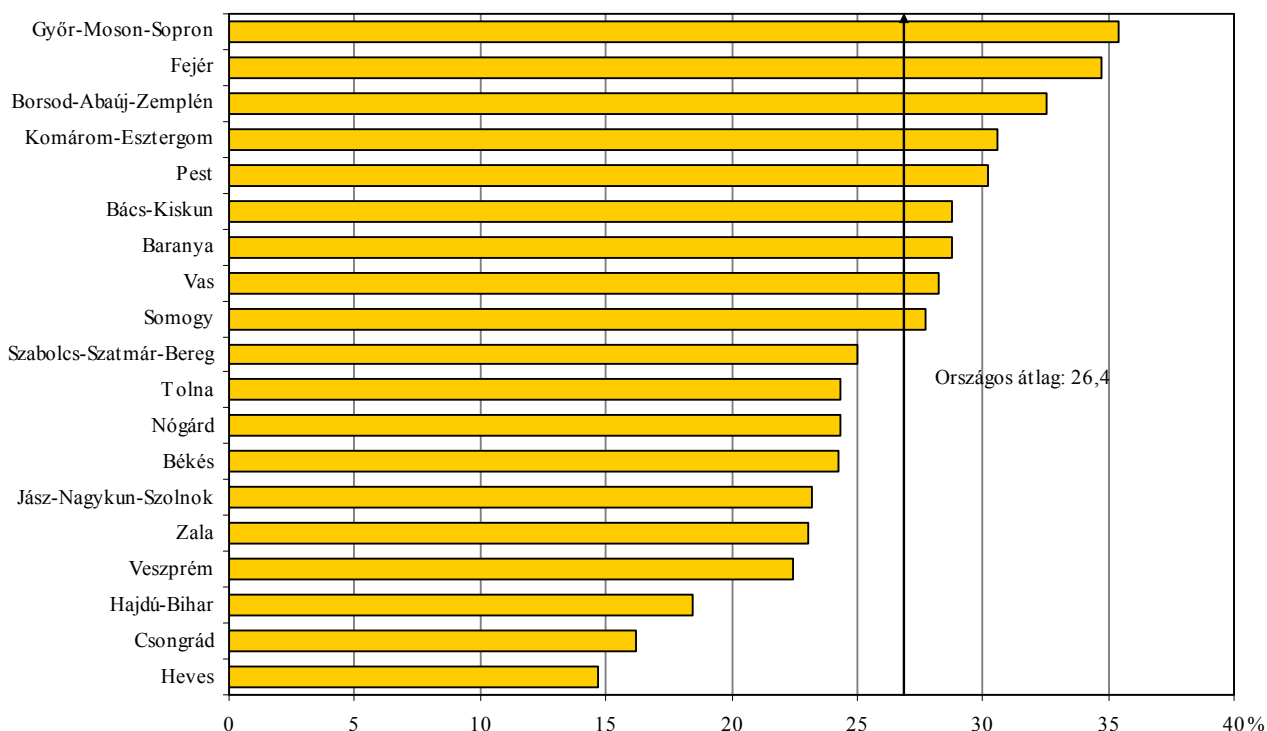
A 2010. évi mezőgazdasági összeírás alkalmával az egyéni gazdaságok 67, a gazdasági szervezetek 25%-a tartott állatot, együttesen mintegy 382 ezer gazdaság rendelkezett állatállománnyal.

2.3.1. Az állatállománnyal rendelkező gazdaságok számának alakulása

2.3.1.1. Gazdasági szervezetek

Az állatállománnyal rendelkező 10 fő alatti gazdasági szervezetek irányítóinak több mint egynegyede volt 40 év alatti. Ez az arány lényegesen magasabb az országos átlagnál a nem mezőgazdasági jellegű megyékben, például Győr-Moson-Sopron megyében 9, Fejér megyében 8, Borsod-Abaúj-Zemplénben 6 százalékponttal, míg Heves, Hajdú-Bihar és Csongrád megyében az egyötödét sem érte el.

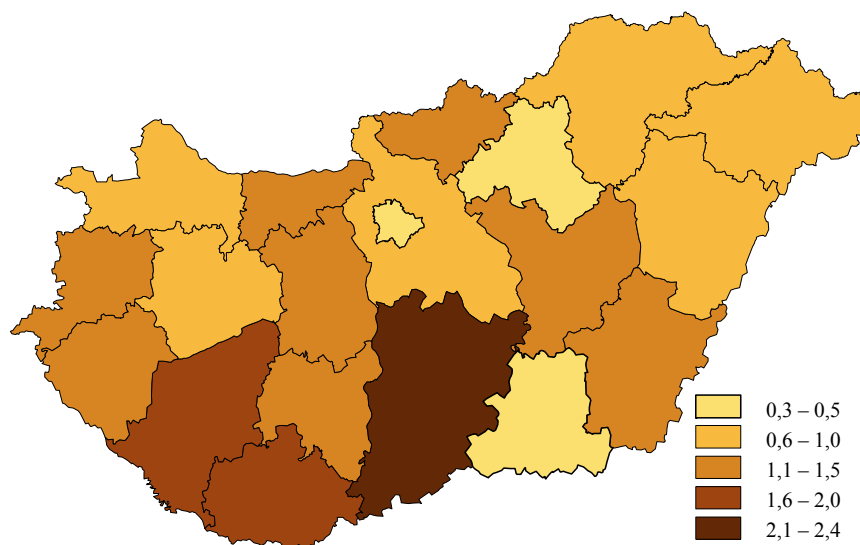
A fiatal irányítóval rendelkező 10 fő alatti gazdasági szervezetek aránya megyénként, 2010

A gazdasági szervezetek közül a legtöbb Bács-Kiskunban (153), Hajdú-Biharban (114) és Pest megyében (96) működött. Ez a sorrend megegyezett a nagyobb részarányú (74%) 40 éves és idősebb irányítóval rendelkező vállalkozásokéval. A fiatalok megyénkénti megoszlása ettől némileg eltért, Bács-Kiskun megyét követően legnagyobb arányban Pest, illetve Baranya megyében működtek.

A tízezer (14–39 éves) lakosra jutó – 40 év alatti irányítóval rendelkező – szervezetek száma országos átlagban igen alacsony, még az egyet sem érte el az állatállománnyal rendelkezők körében. A mutató is Bács-Kiskunban a legnagyobb (2,4), ami kissé intenzívebb vállalkozói aktivitást jelent. Az ágazat jövőbeni fejlődési lehetőségei, keretei szempontjából elgondolkodtató, hogy a jó mezőgazdasági potenciállal rendelkező megyék közül Szabolcs-Szatmár-Beregben 0,8 (az országos átlag alatti), Csongrád megyében pedig a legalacsonyabb, 0,4 a fiatalabb irányítók körére vonatkozó érték. A 40 éves és idősebbek vállalkozói aktivitása országos átlagban kétszerese a fiatalabbakénak (1,8), és ugyancsak Bács-Kiskun megyében a legnagyobb, ahol a 40 évesek és idősebbek közül, tízezer lakosonként 4 fő irányított állatállománnyal rendelkező szervezetet. Kedvezőtlen, hogy ebben a körben is a megyék rangsorának utolsó harmadában helyezkedett el Szabolcs-Szatmár-Bereg és Csongrád.

Tízezer megfelelő korú lakosra jutó fiatalok által irányított állatállománnyal rendelkező gazdasági szervezetek száma, 2010

2.3.1.2. Egyéni gazdaságok

Az állatállománnyal rendelkező egyéni gazdaságok száma a 2010. évi felméréskor mintegy 379 ezer volt, az ezredfordulóhoz képest csaknem a felére csökkent. A 40 évesnél fiatalabb egyéni gazdálkodók száma erőteljesen visszaesett, a nagyobb súlyarányú 40 éves és idősebbekkel szemben.

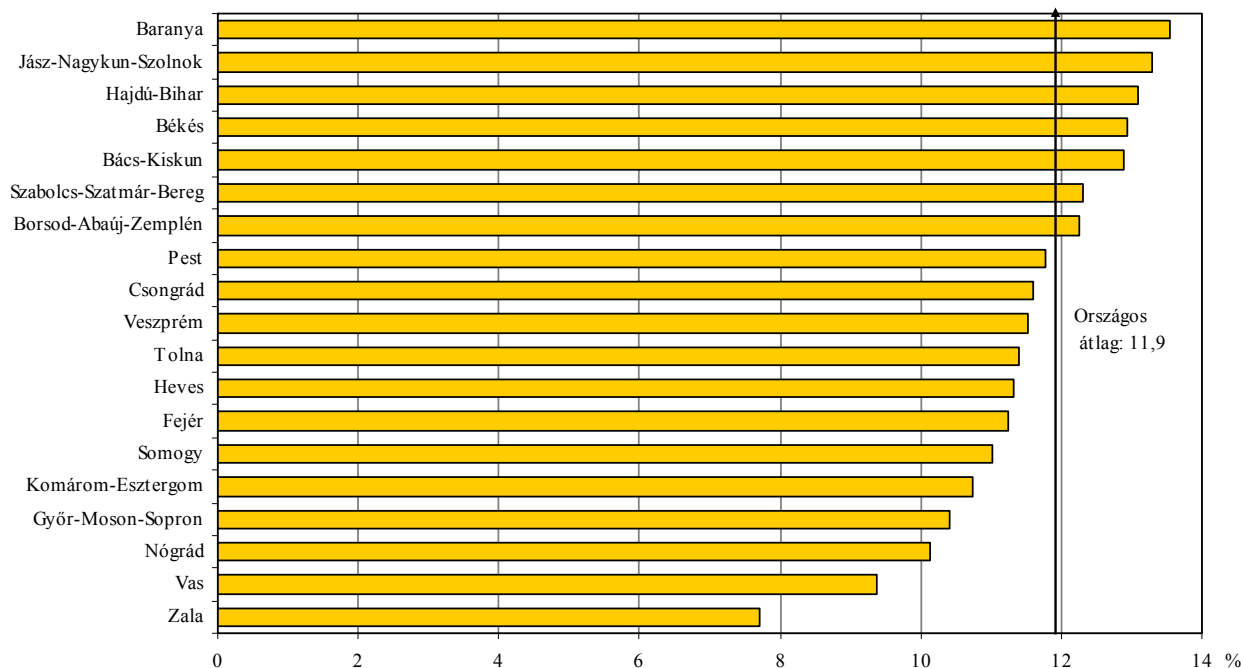
5. tábla

Állatállománnyal rendelkező egyéni gazdaságok számának alakulása

Gazdálkodó életkora	2000		2010		2000=100,0%
	száma, fő	aránya, %	száma, fő	aránya, %	
40 évesnél fiatalabb	101 256	13,8	45 157	11,9	44,6
40 éves és idősebb	630 552	86,2	334 286	88,1	53,0
Összesen	731 808	100,0	379 443	100,0	51,9

A generációváltás szempontjából kedvezőtlen helyzetet vetít előre, hogy 2000-hez képest 1,9 százalékponttal kisebb a 40 év alattiak aránya az állatállománnyal rendelkező egyéni gazdálkodók körében. Ez a negatív változás leginkább a jó mezőgazdasági potenciállal rendelkező Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Csongrád és Békés megyét érintette. Az ezredfordulóhoz képest mindössze Nógrád és Heves megyében javult valamelyest a 40 év alatti egyéni gazdálkodók aránya.

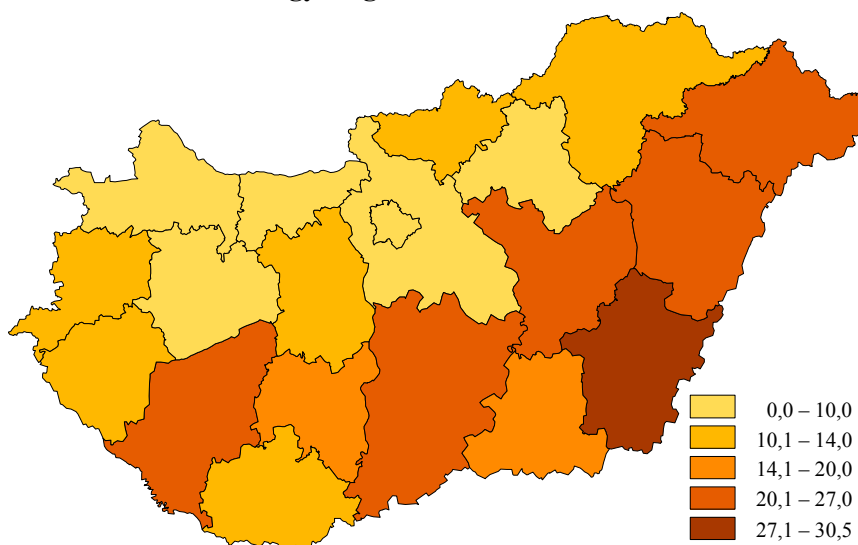
Az állatállománnyal rendelkező fiatal egyéni gazdálkodók aránya megyénként, 2010

Nógrádban fogyott leginkább (63%-kal) az állatállománnyal rendelkező egyéni gazdálkodók száma, ezzel szemben Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében mérséklődött legkevésbé, de itt is csaknem négytizedével. Az előbbiektől eltérő a változás megyénkénti alakulása a fiatal korosztályban: legnagyobb mértékben (61,4%-kal) Komárom-Esztergom megyében esett vissza a számuk, legkisebb mértékben pedig Pest megyében: közel a felére.

A 2010. évi felmérés szerint az állatállománnyal rendelkező egyéni gazdálkodók 12%-a 40 év alatti. Az országos átlagot ez az arány leginkább Baranya megyében (13,5%) haladta meg, és Zala megyében volt a legalacsonyabb (7,7%).

Ezer megfelelő korú lakosra jutó – állatállománnyal rendelkező – fiatal egyéni gazdálkodók száma, 2010

Az elmúlt évtizedben bekövetkezett változások lényegében nem befolyásolták az állatállománnyal rendelkező egyéni gazdaságok megyénkénti megoszlását. Legnagyobb arányban – a 2000. évihez hasonlóan három mezőgazdasági jellegű megyében – Szabolcs-Szatmár-Beregen, Bács-Kiskunban és Hajdú-Biharban működtek mind a fiatal, mind az idősebb korosztályban.

Az egyéni gazdaságok körében árnyaltabban mutatja az állattenyésztési ágazat súlyát, ha létszámukat a megfelelő korú népességre vetítjük. Az ezer (14–39 éves) lakosra jutó egyéni gazdaságok száma (amelyekben a gazdálkodó életkora 40 év alatti) országosan 12 volt 2010-ben.

A megyék közül Békésben érte el a legmagasabb (31) értéket, csak ez után következett Szabolcs-Szatmár-Bereg, Bács-Kiskun, Hajdú-Bihar és Somogy megye, ahol minden ezer (14–39 éves) lakosra 20 főnél több fiatalabb egyéni gazdálkodó jutott. A 40 év alattiak vállalkozói aktivitása Győr-Moson-Sopron és Komárom-Esztergom megyében bizonyult a legkisebbnek, itt mindössze 7, illetve 6 fő állatállománnyal rendelkező fiatal gazdálkodó jutott ezer megfelelő korú lakosra.

A 40 éves és idősebbek esetében a mutató értéke országosan 67 fő. Ezt az átlagot Szabolcs-Szatmár-Bereg megye gazdálkodói aktivitása haladta meg a legnagyobb mértékben, ahol minden ezer (40 éves és idősebb) lakosra 152 egyéni gazdálkodó jutott.

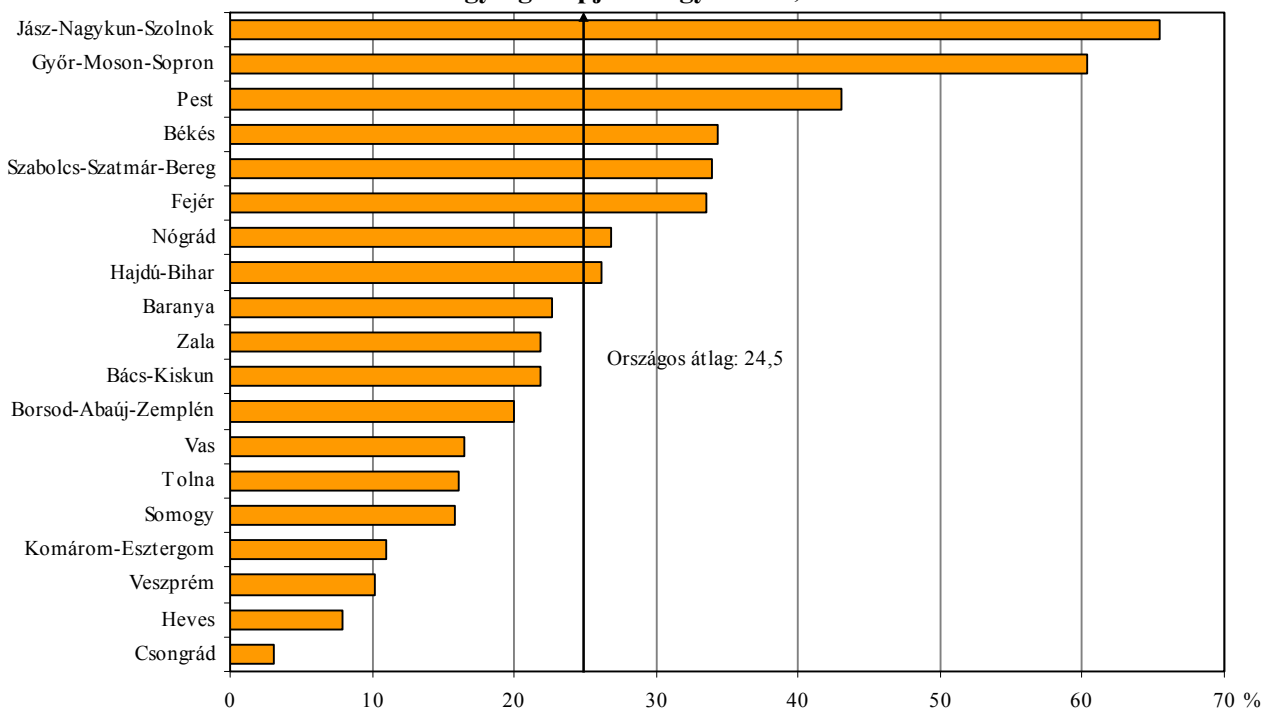
2.3.2. Az állatállomány alakulása állategység alapján²

2.3.2.1. Gazdasági szervezetek

2010-ben a 10 fő alatti gazdasági szervezetek összesen 258 ezres állategységnek megfelelő állománnyal rendelkeztek, közel egynegyedükben az irányító 40 évesnél fiatalabb volt. Az országos átlagot jóval meghaladta ez az arány Jász-Nagykun-Szolnok (65,4%) és Győr-Moson-Sopron megyében (60,3%), míg Heves és Csongrád megyében mindössze 7,9, illetve 3,1%.

40. ábra

A fiatal irányítóval rendelkező 10 fő alatti gazdasági szervezetek állatállományának aránya állategység alapján megyénként, 2010

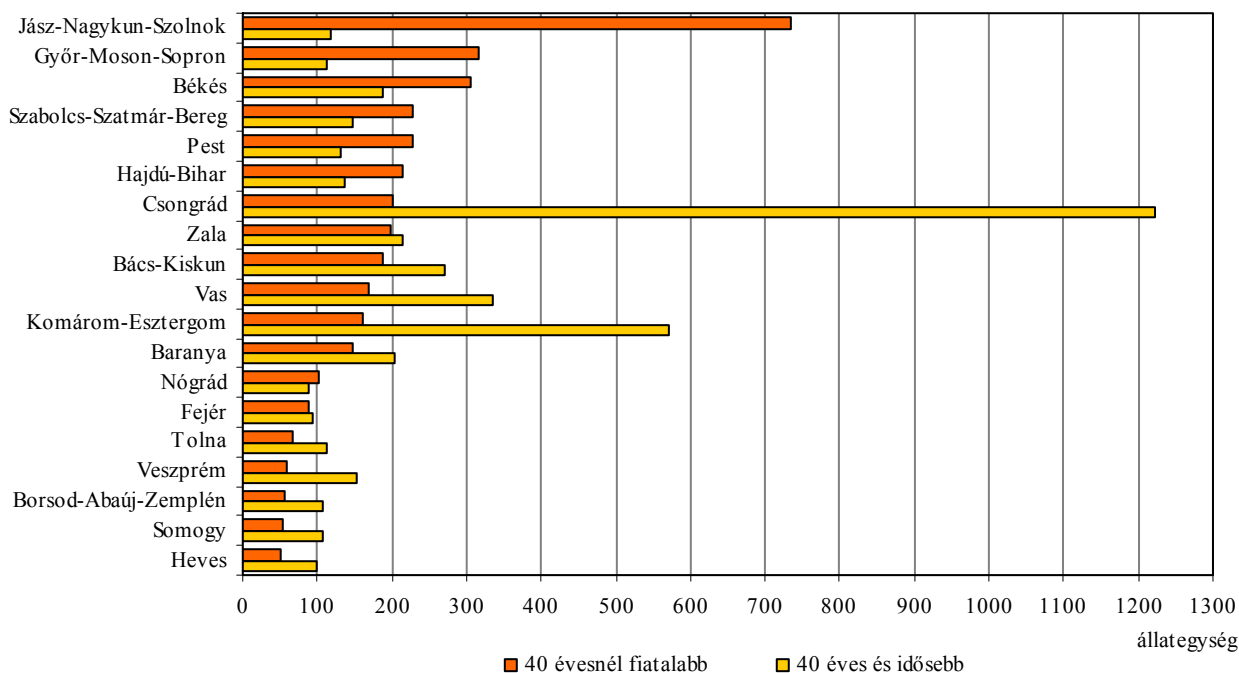
² Az állategység fogalma: lásd Módszertani megjegyzések I.

A megyék közti megoszlását vizsgálva a gazdasági szervezetek állatállományának legnagyobb hányadát Csongrád megyében (15,2%), illetve Bács-Kiskun megyében (14,7%) tartották. Ugyanez a két megye emelkedett ki az idősebb irányítóval rendelkező szervezetek állategységben kifejezett állományának megoszlásakor. A 40 évesnél fiatalabb irányítóval rendelkező gazdasági szervezetek esetében az állatállomány legnagyobb részarányát, közel egyötödét Jász-Nagykun-Szolnok megyében istállózták.

A 10 fő alatti gazdasági szervezetek állategységben számolt egy gazdaságra jutó állatállománya országosan 206 volt. Lényeges nagyságrendi különbség összességében nem fordult elő a fiatal és az idősebb irányítóval rendelkező szervezetek mutatói között. A megyék közül Csongrád megye (1056,5 állategység) kiemelkedett az egy gazdaságra jutó állatállomány nagysága alapján, a legkevesebb állatot pedig Borsod-Abaúj-Zemplénben (90,3 állategység) tartották. Az idősebb irányítóval rendelkező szervezeteknél is Csongrád megye mutatójának értéke bizonyult a legmagasabbnak, a fiatalok körében Jász-Nagykun-Szolnok megyében jutott a legnagyobb állatállomány egy gazdaságra.

41. ábra

A 10 fő alatti gazdasági szervezetek átlagos állatállománya a gazdaságot irányító életkora szerint megyénként, 2010

2.3.2.2. Egyéni gazdaságok

Az egyéni gazdaságok állatállománya a 2010. évi felmérés szerint – állategység alapján – mintegy 1 millió, tíz év alatt több mint egyharmadával csökkent.

6. tábla

Az egyéni gazdaságok állatállományának alakulása állategység alapján, a gazdálkodók életkora szerint, 2010

Gazdálkodó életkora	Ezer állategység	A 2000. évi százalékában	Megoszlás, %	
			2000	2010
40 évesnél fiatalabb	171,0	53,9	19,7	16,1
40 éves és idősebb	893,8	69,0	80,3	83,9
Összesen	1 064,8	66,1	100,0	100,0

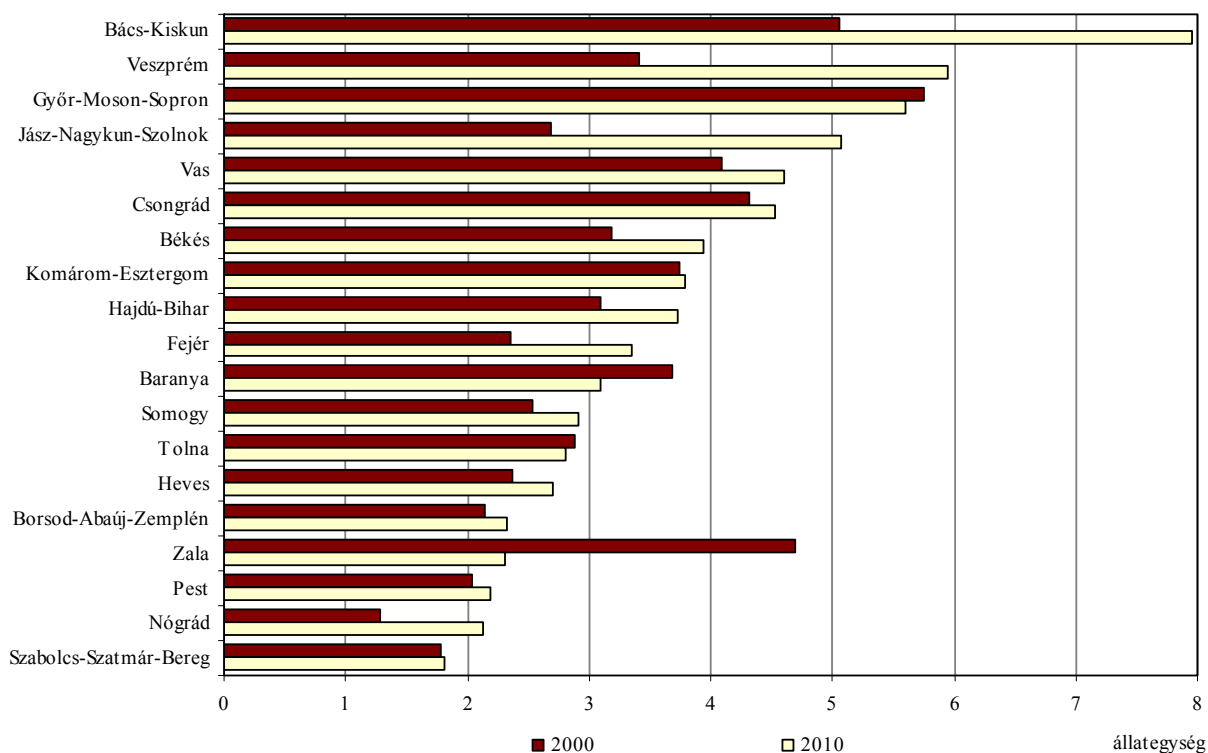
A fiatal gazdálkodók körében magasabb arányban (46,1%) esett vissza az állatállomány nagysága.

Az állomány negatív irányú változása megyénként markánsan különbözik: míg Jász-Nagykun-Szolnokban a 10%-ot sem érte el, addig Győr-Moson-Sopronban és Szabolcs-Szatmár-Beregben az 50 %-ot meghaladta. Szabolcs-Szatmár-Beregben – ahol a legkevesebben (38,3%) hagytak fel az állattartással – a drasztikus állományvesztés az állattartás kedvezőtlen elaprózottságára utalt. Ezt támasztotta alá az a tény, hogy az állatállománnyal rendelkező egyéni gazdaságok aránya mind a fiatalok, mind az idősebb gazdálkodók körében Szabolcs-Szatmár-Beregben a legmagasabb (12% körüli), ugyanakkor e gazdaságok állatállományból való részesedése a 6%-ot sem érte el.

2010-ben az egyéni gazdálkodóknál (2,8 állategység) – a 10 fő alatti szervezetekhez képest (206,2 állategység) – jóval alacsonyabb volt az egy gazdaságra jutó állatállomány. Az elmúlt évtizedben a mutató értéke átlagosan több mint negyedével nőtt. Kiugróan nagymértékű az emelkedés Jász-Nagykun-Szolnok (85,3%), Nógrád (74,2%) és Bács-Kiskun megyében (74,5%). Somogy megyében átlagosan 1,8 állategység állatot tartottak, ami megegyezett az ezredfordulón mért értékkel. Mindössze két megyében, Szabolcs-Szatmár-Beregben (közel egyötödével) és Zala megyében (5%-kal) csökkent. A 40 év alatti egyéni gazdálkodók esetében átlagosan 9 százalékponttal kisebb mértékben gyarapodott egy évtized alatt az egy gazdaságra jutó állategységben mért állatállomány értéke, mint az idősebb gazdálkodóknál: esetükben közel 30%-kal emelkedett. A megyék többségében mind a fiatal, mind az idősebb egyéni gazdálkodóknál növekedett a mutató értéke. Négy megyében – Baranyában, Győr-Moson-Sopronban, Tolnában és Zalában – azonban a 40 év alatti egyéni gazdálkodók egy gazdaságra jutó állatállománya csökkent, míg az idősebbeké növekedett a tíz évvel korábbihoz képest.

42. ábra

A fiatal egyéni gazdálkodók egy gazdaságra jutó állatállománya állategység alapján megyénként

A 2010. évi ÁMÖ idején a 40 évesnél fiatalabb gazdálkodók az egyéni gazdaságokban tartott állatállomány 16%-ával rendelkeztek. Ez az arány Veszprém megyében a legmagasabb, ahol az

állatállomány közel egynegyedét, míg Zala megyében kevesebb mint egytizedét a fiatal gazdálkodók tartották. Az ágazat magas tőkeigénye és forráshiánya miatt az elhúzó generációváltást jelzi, hogy tíz évvel korábban a 40 évesnél fiatalabbak állatállománya – állategység szerint – 3,6 százalékponttal magasabb arányt közel egyötödöt tett ki.

Az egyéni gazdaságokban az állatállomány legnagyobb hányada – állategység alapján – Bács-Kiskun (19,3%), illetve Hajdú-Bihar megyéhez (10%) köthető. Az egyéni gazdálkodókat korosztályonként vizsgálva ugyanez a sorrend.

2010-ben az egy gazdaságra jutó átlagos állatállomány 2,8 állategység volt. A mutató értéke az országos átlagnál magasabb Bács-Kiskun (5,5 állategység) és Jász-Nagykun-Szolnok megyében (4,5 állategység), míg a legkisebb Szabolcs-Szatmár-Beregen (1,3 állategység) volt. A 40 év alatti egyéni gazdálkodóknál átlagosan 3,8 állategység jutott egy gazdaságra, az idősebbeknél 2,7 a mutató értéke országosan. Megyék közül – mindkét korosztály esetében – Bács-Kiskunban a legmagasabb és Szabolcs-Szatmár-Beregen a legalacsonyabb.

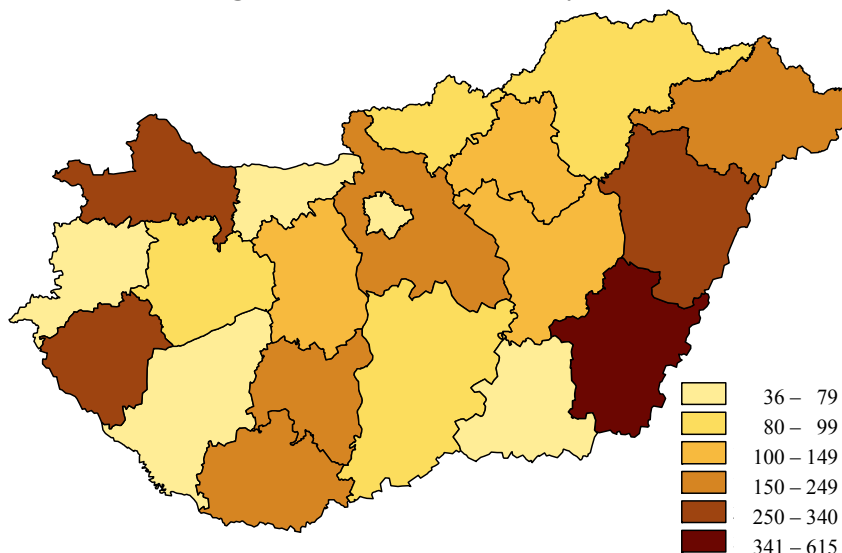
2.3.3. A főbb gazdasági haszonállat-fajok állományának alakulása

2.3.3.1. Gazdasági szervezetek

A 2010. évi összeírásakor a főbb gazdasági haszonállat-fajok közül a 10 fő alatti gazdasági szervezetek szarvasmarha-állománya mintegy 56 ezer volt, ennek mintegy háromtizedét a 40 év alatti irányítóval rendelkező gazdasági szervezetekben istállózták. Az átlagos állomány nagysága 160 darab, egyötödével több, mint az idősebb irányítóval rendelkező szervezetekben. A fiatalok körében az állomány átlagos nagysága Békés megyében közel négyszerese volt az országos átlagnak. A 40 éves és idősebb irányítóval rendelkező szervezetek esetében Vas megyében emelkedett ki az egy gazdaságra jutó szarvasmarha-állomány.

43. ábra

A fiatal irányítóval rendelkező 10 fő alatti gazdasági szervezetek átlagos szarvasmarha-állománya, 2010

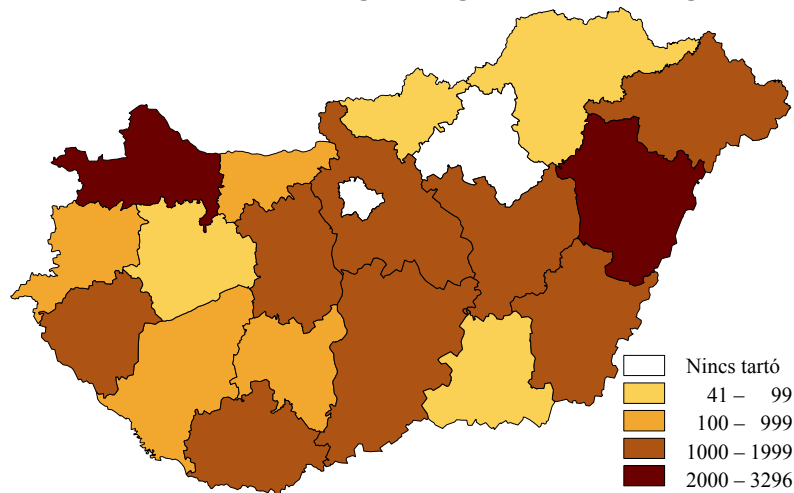

A 10 fő alatti gazdasági szervezetek közül 210-ben foglalkoztak sertéstartással, ezen belül csaknem háromtizedük 40 évesnél fiatalabb irányítóval rendelkezett. 2010-ben a sertésállományuk összességében közel 165 ezret tett ki, aminek több mint kétötödét a fiatal irányítóval rendelkező szervezetek tartották. Egy gazdaságra átlagosan 784 állat jutott, a fiataloknál 1186, az idősebbeknél 624 sertés.

Az állomány nagysága Győr-Moson-Sopron, Hajdú-Bihar és Baranya megyében haladta meg leginkább az országos átlagot. A fiatal irányító által vezetett szervezetek körében megyénként jóval nagyobbak a különbségek: Hajdú-Biharban az átlagos állomány nagysága közel háromszorosa az országosnak, ezzel szemben Hevesben nem volt sertést tartó fiatal irányítóval rendelkező gazdasági szervezet.

44. ábra

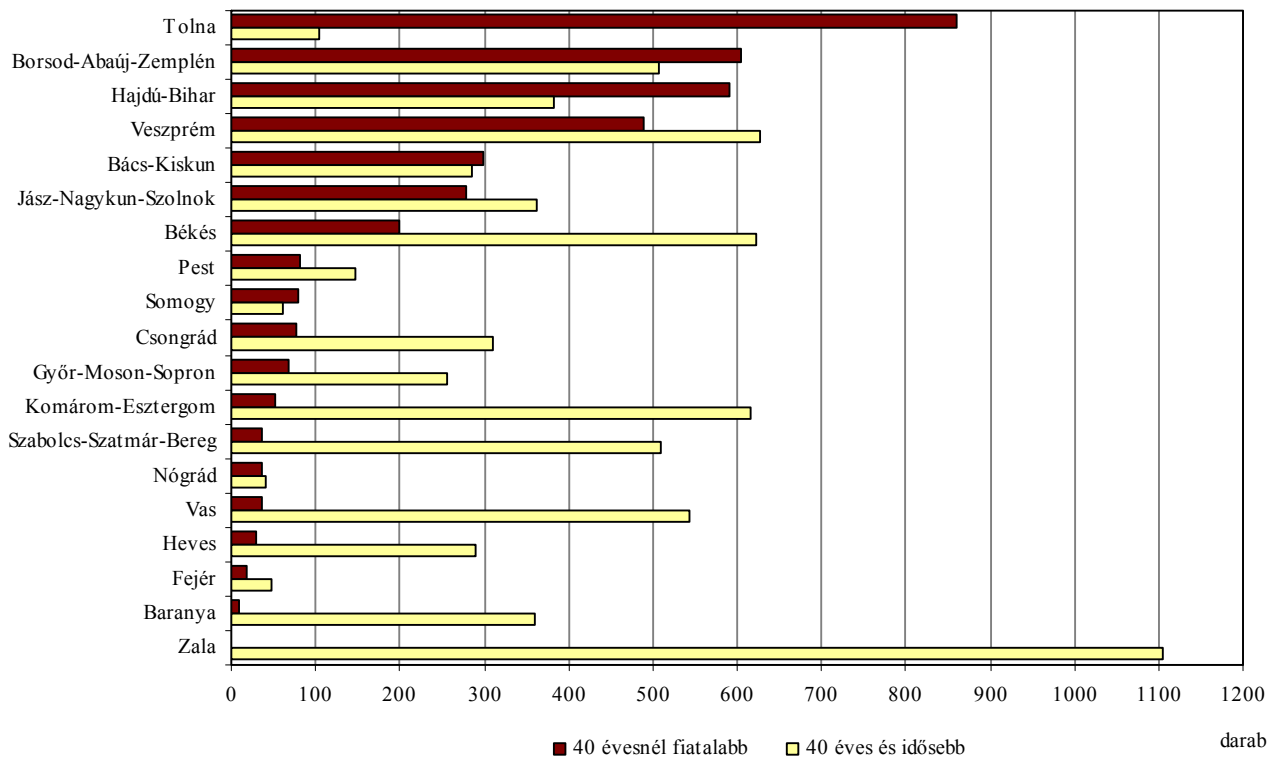
A fiatal irányítóval rendelkező 10 fő alatti gazdasági szervezetek átlagos sertésállománya, 2010

A 10 fő alatti gazdasági szervezetek közül 229-ben tartottak juhot. A szervezetek csaknem egynegyede 40 évesnél fiatalabb irányítóval rendelkezett, akikhez az állomány 19%-a tartozott. Átlagos állományuk 342 juh volt a legutóbbi teljes körű összeírás alkalmával, a fiataloké 275, az idősebbeké 363.

45. ábra

A 10 fő alatti gazdasági szervezetek átlagos juhállománya a gazdaságot irányító életkora szerint megyénként, 2010

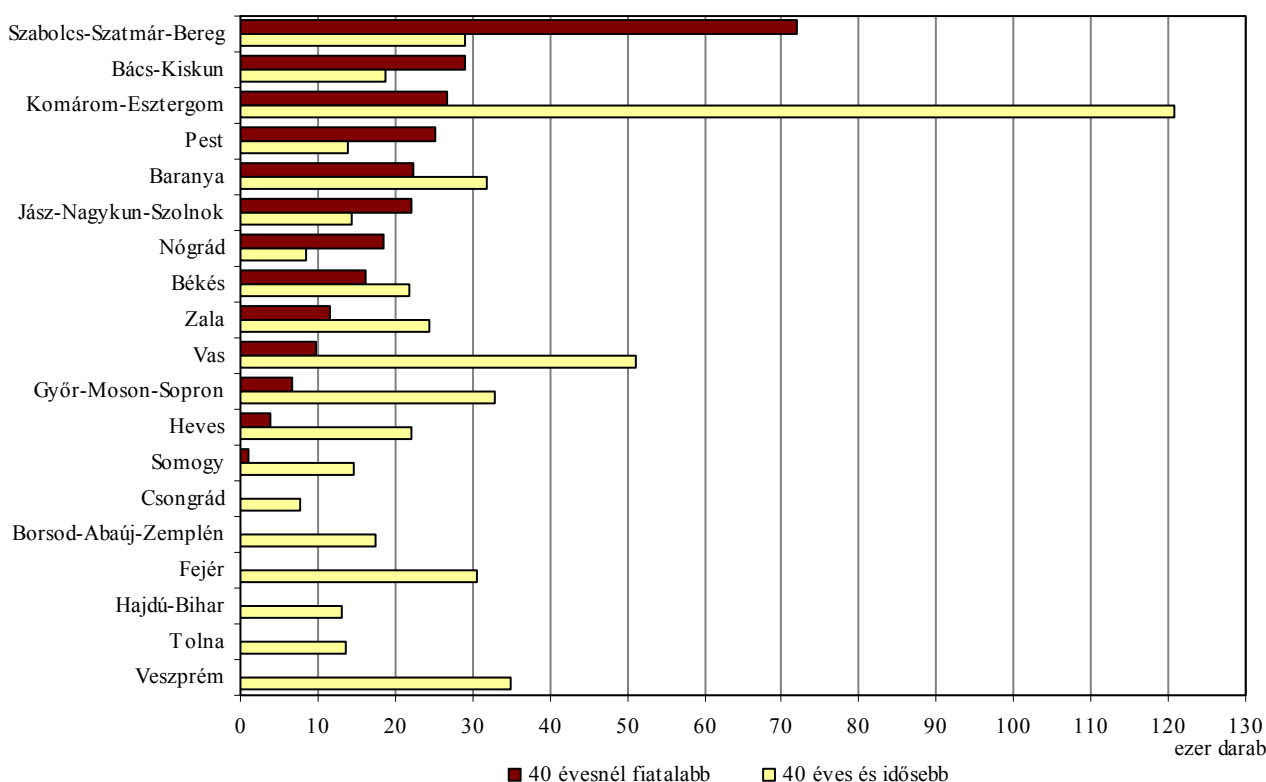

A fiatal irányítók körében istállózott állomány nagysága megyénként eltérően alakult: míg Tolnában az országos átlag több mint 3-szorosát tartották, addig Zalában nem volt juhállománnyal rendelkező szervezet. Ugyanakkor az idősebb irányítókhoz tartozóknál éppen Zala megye átlagos állománya a legnagyobb.

2010 júniusában 208 10 fő alatti gazdasági szervezetnél közel 6 millió tyúkot regisztráltak, ezek mintegy egyötödét a 40 évesnél fiatalabb irányítóval rendelkező szervezetekben. Átlagos állományuk 28 ezer volt, a 40 évesnél fiatalabbaknál 24 ezret, az ennél idősebbeknél 29 ezer tyúkot tartottak átlagosan.

46. ábra

A 10 fő alatti gazdasági szervezetek átlagos tyúkállománya a gazdaságot irányító életkora szerint megyénként, 2010

A fiatal irányítókhoz tartozó tyúktartó gazdasági szervezetek állományának megoszlása megyénként jelentősen eltért. Szabolcs-Szatmár-Beregben egy szervezetre átlagosan 72 ezer tyúk jutott, ugyanakkor öt megyében egyáltalán nem fordult elő olyan fiatal irányítóval rendelkező szervezet, amelyben tyúkokat tartottak. A 40 éves és idősebb korosztályhoz tartozók irányítása alatt álló gazdasági szervezetek átlagos állományának megyénkénti megoszlása ennél kiegyenlítettebb.

2.3.3.2. Egyéni gazdaságok

2010. június 1-jén az egyéni gazdaságokban 243 ezer darab szarvasmarhát írtak össze, 11%-kal kevesebbet, a 10 évvel korábbinál. A 40 évesnél fiatalabb gazdálkodók állománya nagyobb mértékben csökkent, mint a 40 éves vagy idősebb egyéni gazdálkodóknál, ahol egytizedével kevesebb állatot tartottak, mint 2000-ben.

Az egyéni gazdálkodók szarvasmarha-állományának alakulása a gazdálkodók életkora szerint

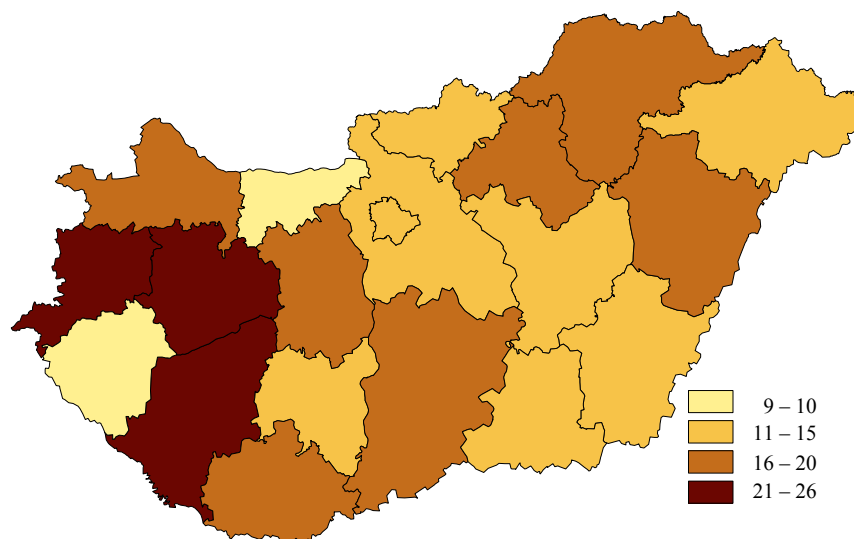
Gazdálkodó életkora	2000		2010		Változás, 2000=100,0
	száma, db	aránya, %	száma, db	aránya, %	
40 évesnél fiatalabb	58 837	21,5	49 988	20,5	85,0
40 éves és idősebb	214 819	78,5	193 267	79,5	90,0
Összesen	273 656	100,0	243 255	100,0	88,9

A szarvasmarha-állomány megyénkénti változása jelentősen eltért: Nógrádban 38%-kal, Bács-Kiskunban egyötödével, Hajdú-Biharban tizedével nőtt, míg a többi megyében kisebb-nagyobb mértékben csökkent. A 40 évesnél fiatalabb, illetve az ennél idősebb egyéni gazdálkodók szarvasmarha-állománya megyénként eltérő. A fiatal egyéni gazdálkodók által istállózott szarvasmarhák száma Vas megyében jelentősen (80%-kal), Baranyában 46, Somogyban 22%-kal növekedett. A többi megyében eltérő mértékben ugyan, de csökkent a 40 évesnél fiatalabb egyéni gazdálkodók szarvasmarha-állománya. Az idősebb korosztályba tartozóké négy megyében nőtt, közülük a legnagyobb mértékben Baranyában: több mint 2,5-szeresére.

A szarvasmarha-tartás hatékonyságát és jövedelmezőségét – egyebek mellett – az egy gazdaságra jutó állatállomány nagysága is befolyásolhatja. Kedvező folyamat, hogy 2000-hez képest az egyéni gazdaságokban országosan átlagban 2,5-szeresére nőtt az egy gazdaságra jutó szarvasmarhák száma. A 40 évesnél fiatalabb egyéni gazdálkodók esetében ez a pozitív irányú változás még markánsabb: a megyék közül az átlagos szarvasmarha-állomány Somogyban több mint 4,5-szerese, Borsodban és Nógrádban több mint háromszorosa volt a 2000. évinek.

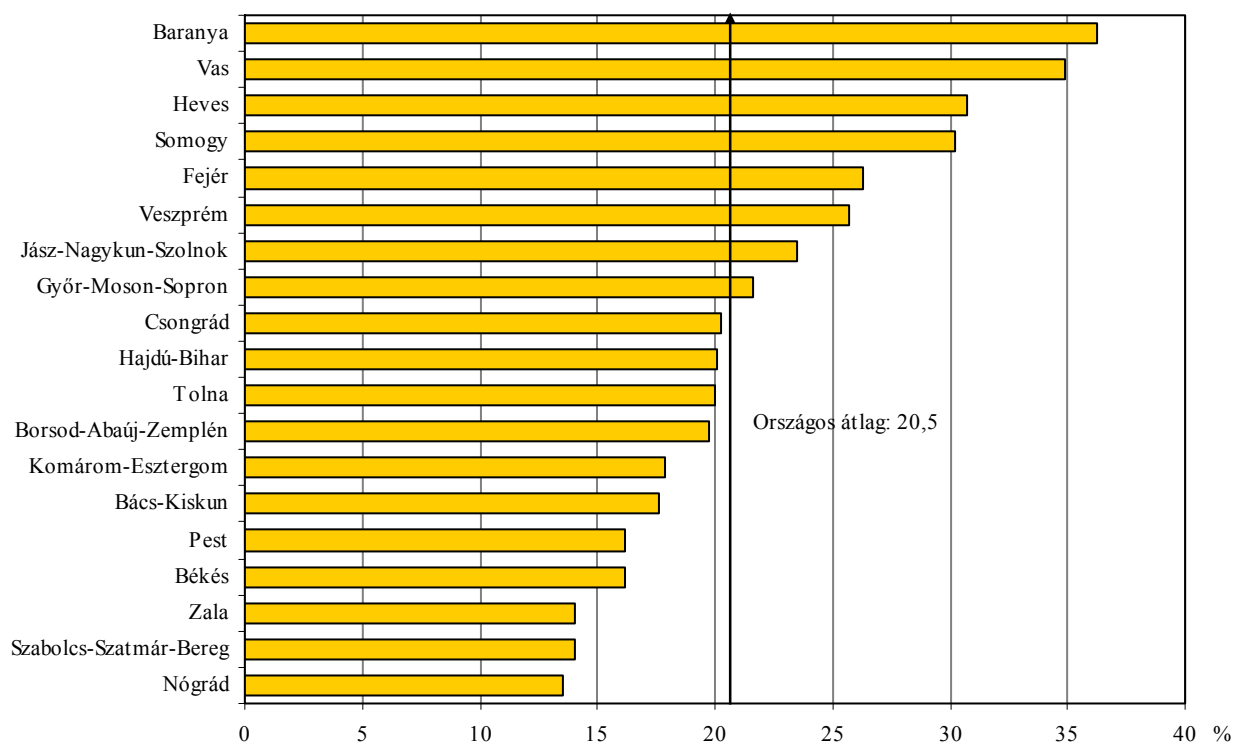
47. ábra

A fiatal egyéni gazdálkodók átlagos szarvasmarha-állománya, 2010

2010-ben az egyéni gazdaságok szarvasmarha-állományának valamivel több mint egy ötödét a 40 év alatti gazdálkodók tartották. Az országos átlagnál jóval nagyobb volt ez az arány Baranya (36,3%) és Vas megyében (34,9%), ugyanakkor Szabolcs-Szatmár-Beregben, Zalában és Nógrádban mindössze 14% körül alakult.

A fiatal egyéni gazdálkodók szarvasmarha-állományának aránya megyénként, 2010

A szarvasmarha-állomány legnagyobb hányadát Bács-Kiskunban (14,5%) és Hajdú-Bihar megyében (14,4%) istállózták a fiatal és az idősebb egyéni gazdálkodók egyaránt. A generációváltást nehezíti, hogy mindkét megyében az országos átlag (17,7%) körüli a szarvasmarha-tartó fiatal gazdálkodók aránya, az általuk nevelt állatok részesedése pedig elmaradt az országos átlagtól (20,5%).

Az egyéni gazdálkodók egy gazdaságra jutó állatállománya országosan meghaladta a 13 szarvasmarhát, ezt Veszprém és Nógrád megye közel 19 darabos átlagos állománya múlta felül a legnagyobb mértékben, ugyanakkor Csongrádban a 10 darabot sem érte el átlagosan. A fiatal és az idősebb gazdálkodók átlagos állománya közötti különbség mindössze 2,6 szarvasmarha volt az előbbieik javára. A 40 évesnél fiatalabbak országosan 16 darabos átlagos szarvasmarha-állományát leginkább a Somogy megyei (25,7), valamint a Vas (25,0) és a Veszprém megyei (24,5) haladta meg.

2010-ben az ország egyéni gazdaságaiban összesen 977 ezer sertést írtak össze, mintegy hattizeddel kevesebbet, mint tíz évvel korábban. A 40 évesnél fiatalabb gazdálkodók sertésállománya az átlagosnál valamivel nagyobb mértékben (65%-kal) csökkent.

8. tábla

Az egyéni gazdálkodók sertésállományának alakulása

Gazdálkodó életkora	2000		2010		Változás, 2000=100,0
	száma, db	aránya, %	száma, db	aránya, %	
40 évesnél fiatalabb	435 840	17,3	152 806	15,6	35,1
40 éves és idősebb	2 082 169	82,7	823 947	84,4	39,6
Összesen	2 518 009	100,0	976 753	100,0	38,8

A sertésállomány visszaesése valamennyi megyét érintette. A legnagyobb mértékű, 70% körüli fogyást Hevesben és Hajdú-Biharban regisztráltak, míg Veszprém és Jász-Nagykun-Szolnok megyében „mindössze” felére csökkent az állomány. Ezen belül a 40 évesnél fiatalabb sertéstartók állatállománya Tolna és Hajdú-Bihar megyében közel nyolctizedével esett vissza. Az ennél idősebbek korosztályából Heves megye gazdálkodóinak állományvesztése a legnagyobb, ahol a 10 évvel korábbinak csupán 28%-át tartották. Mivel a sertést tartó egyéni gazdaságok száma is hasonló mértékben csökkent, 2000-hez képest az egy gazdaságra jutó sertésállomány lényegében nem változott.

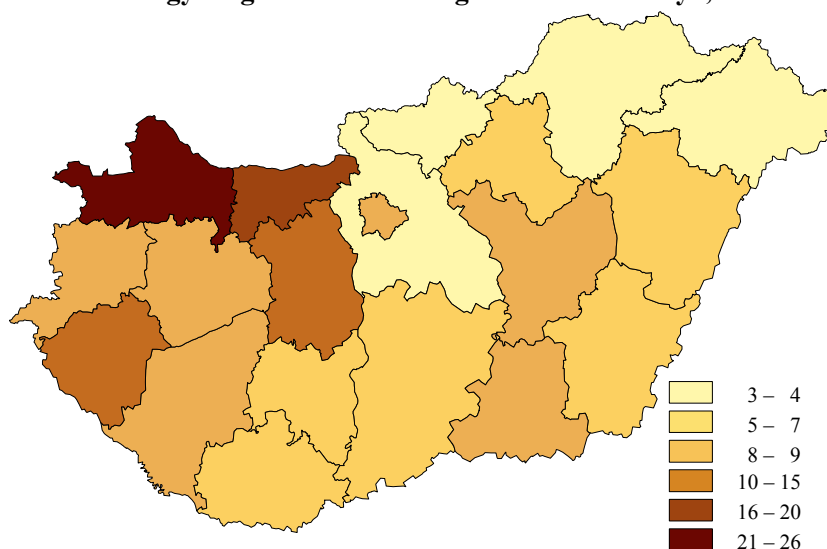
Az egyéni gazdaságok sertésállományának mintegy 16%-a, a 2000. évinél 1,7 százalékponttal kisebb része tartozott a 40 évesnél fiatalabb gazdálkodókhoz. Az országos átlagnál 5,7 százalékponttal nagyobb ez az arány Komárom-Esztergom megyében, míg Tolna megyében 4,2 százalékponttal alacsonyabb, az állomány kevesebb mint 12%-át tartották fiatal gazdák.

A sertésállomány legnagyobb része Békés megyében (12%), Bács-Kiskun megyében (11%) és Csongrád megyében (9,8%) koncentrálódott. A 40 év alatti sertéstartó egyéni gazdálkodók állatállományának legnagyobb hányadát szintén Békés (10,1%), illetve Bács-Kiskun megyében (9,9%) istállózták, harmadikként pedig Győr-Moson-Sopron megye, 8,5%-os részesedése emelkedett ki.

Az egyéni gazdálkodók egy gazdaságra jutó sertés-állománya átlagosan 5,3 darab volt. A 40 év alatti gazdálkodók esetében valamivel magasabb (6,8) a mutató értéke, az idősebb gazdálkodók átlagosan 5,1 sertést tartottak. A megyék közül Győr-Moson-Sopronban istállózták a legnagyobb átlagos sertésállományt mindkét korosztályban.

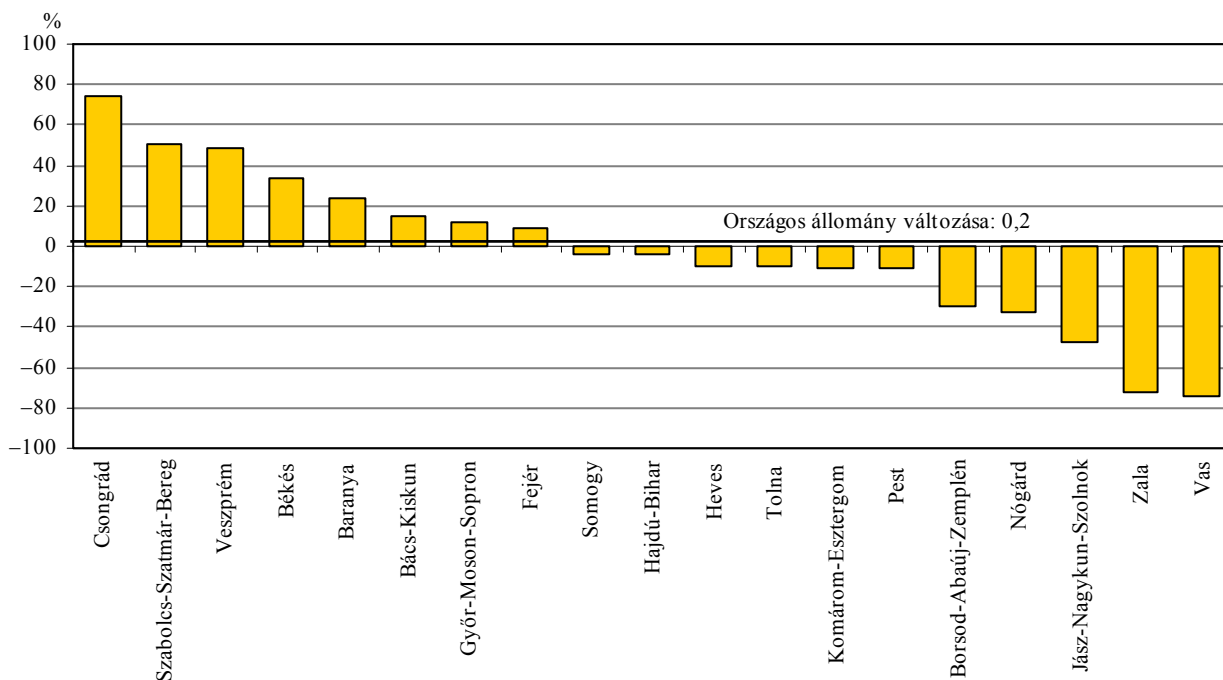
49. ábra

A fiatal egyéni gazdálkodók átlagos sertésállománya, 2010

Az egyéni gazdaságok juhállománya 10 év alatt összességében és korosztályonként tekintve egyaránt minimálisan gyarapodott. A juhállomány megyénkénti változása – irányát és mértékét tekintve – igen eltérően alakult. Míg Győr-Moson-Sopron és Békés megyében a juhek száma több mint 40%-kal gyarapodott, addig Jász-Nagykun-Szolnok megyében közel hasonló mértékben csökkent. A fiatal korosztályba tartozó egyéni gazdálkodók juhállományának nagysága együttesen alig emelkedett, ugyanakkor megyénként rendkívül nagy változások mutatkoztak: Csongrád megyében 74%-kal, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Veszprém megyében mintegy 50%-kal több juhot tartottak, míg Zalaiban és Vas megyében 70%-ot is meghaladó csökkenést regisztráltak.

**A fiatal egyéni gazdálkodók juhállományának változása megyénként, 2010
(2000=100,0)**

Az egyéni gazdaságok juhállományának csaknem egyötödét a 40 évnél fiatalabb gazdálkodók istállózták. Az országos átlagtól való legnagyobb pozitív irányú eltérés Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében volt (24%), ugyanakkor Zala megyében a megyei állománynak kevesebb mint egytizedét tartották a fiatalabb gazdálkodók.

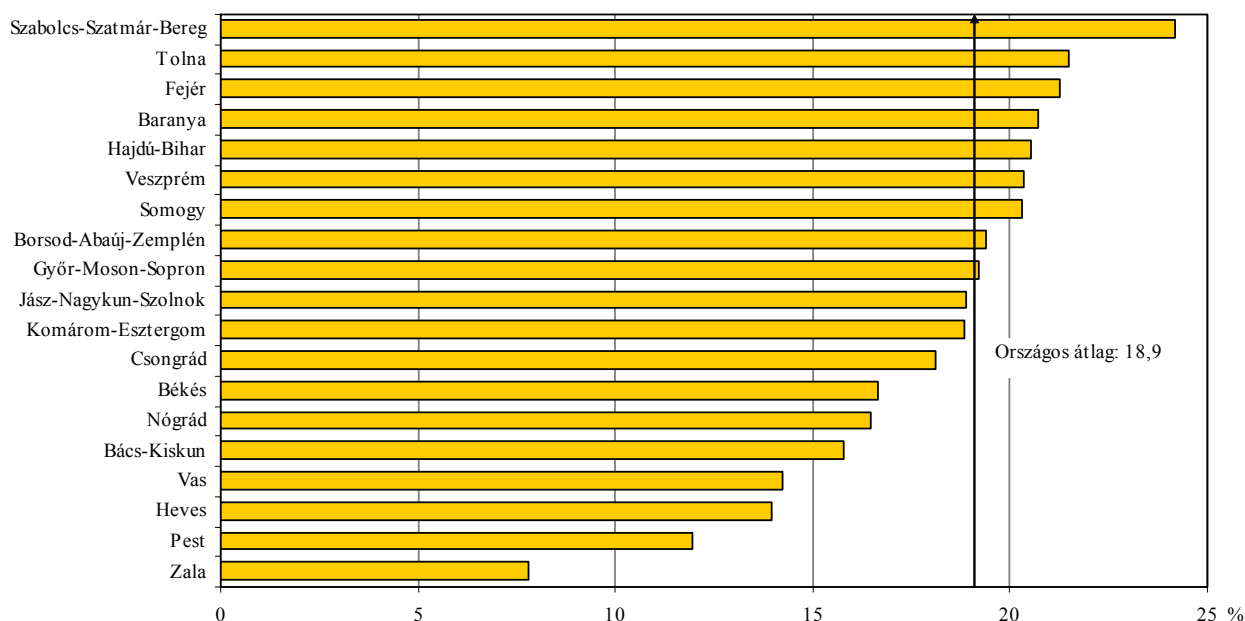
9. tábla

Az egyéni gazdálkodók juhállományának alakulása

Gazdálkodó életkora	2000		2010		Változás, 2000=100,0
	száma, db	aránya, %	száma, db	aránya, %	
40 évesnél fiatalabb	196 552	19,0	197 040	18,9	100,2
40 éves és idősebb	835 995	81,0	845 293	81,1	101,1
Összesen	1 032 547	100,0	1 042 333	100,0	100,9

A 40 évnél fiatalabb gazdák a juhállomány legnagyobb hányadát (19,7%-a) Szabolcs-Szatmár-Beregben, a legkisebbet – Zala megye 0,5%-os részesedése után – Vasban (0,2%) istállózták.

A fiatal egyéni gazdálkodók juhállományának aránya megyénként, 2010

Az egyéni gazdaságok tyúkállománya 10 év alatt országosan mintegy 35%-kal csökkent. A fiatal gazdák körében ennél jóval nagyobb mértékű, közel kétharmados visszaesést regisztráltak, a 40 éves és idősebbek állományának fogyása azonban elmaradt az országos átlagtól. E kedvezőtlen változások miatt a 40 év alatti gazdálkodók által tartott állatok aránya 8,4 százalékponttal csökkent.

A tyúkállomány változása néhány megyében az országos átlagtól nagymértékben különbözött: Győr-Moson-Sopron megyében közel 70%-kal, Komárom-Esztergom megyében mintegy 64%-kal volt kisebb az állomány, mint 2000-ben. Ugyanakkor Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében az ezredfordulóhoz képest alig változott, de Békés, Bács-Kiskun és Veszprém megyében is a fogyás mértéke 20% alatt maradt.

10. tábla

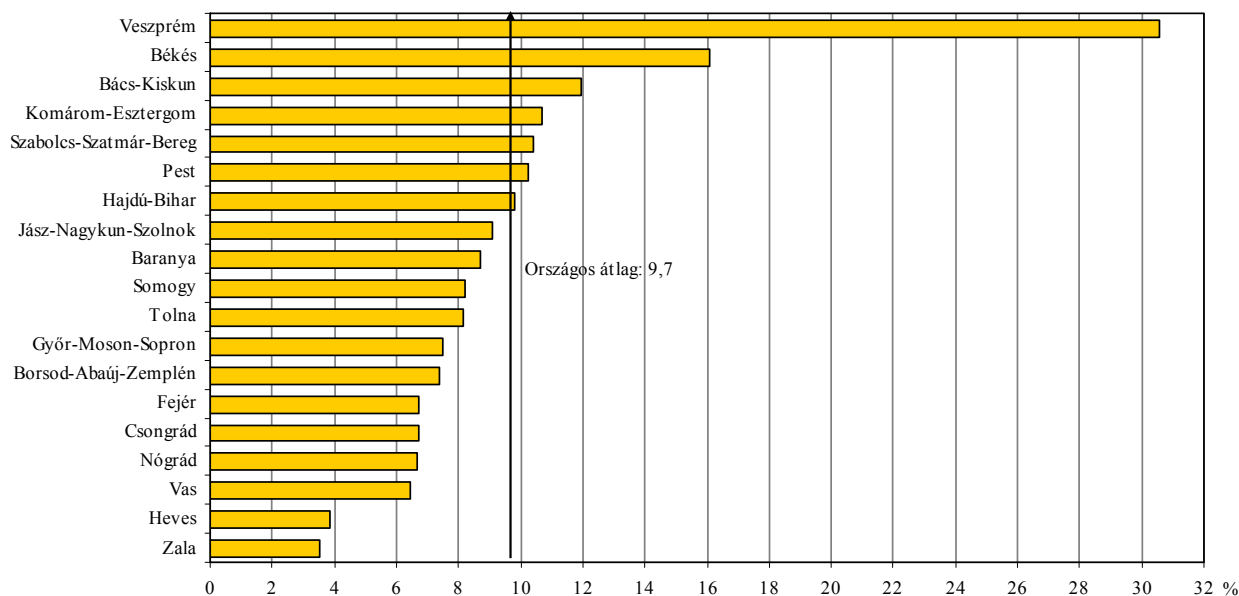
Az egyéni gazdálkodók tyúkállományának alakulása

Gazdálkodó életkora	2000		2010		Változás, 2000=100,0
	száma, db	aránya, %	száma, db	aránya, %	
40 évesnél fiatalabb	4 503 292	18,1	1 578 716	9,7	35,1
40 éves és idősebb	20 323 904	81,9	14 617 144	90,3	71,9
Összesen	24 827 196	100,0	16 195 860	100,0	65,2

A tyúkállománnyal rendelkező fiatal gazdálkodók esetében a megyék több mint felében az országos átlagnál nagyobb volt a csökkenés, az állomány nagysága csak Veszprém megyében növekedett, mintegy 18%-kal.

Az egyéni gazdaságok tyúkállományának országosan közel egytizedét a 40 év alatti gazdálkodók tartották. Ebből az állományból a fiatal gazdák Veszprém megyében kiugróan magas, közel 31%-os részesedést szereztek, de Békés és Bács-Kiskun megyében is az átlagosnál magasabb az arányuk.

A fiatal egyéni gazdálkodók tyúkállományának aránya megyénként, 2010

A tyúkállomány legnagyobb hányadát mindkét korosztályban Bács-Kiskun megyében tartották: a fiatal gazdáknál az országos állomány 15, az időseknél pedig 12%-át itt írták össze. A rangsorban a fiataloknál ezután Békés és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyeiek következtek 12, illetve 11%-kal, a 40 évesnél idősebb gazdák pedig Szabolcs-Szatmár-Bereg és Hajdú-Bihar megyében mintegy 10–10%-kal részesedtek.

Összefoglaló

A 2000. évi általános mezőgazdasági összeírás (ÁMÖ) óta eltelt időszakban a lakosság egyre kisebb hányada foglalkozott mezőgazdasági tevékenységgel. Az **egyéni gazdaságok** számának visszaesése a **40 évesnél fiatalabb gazdálkodók** esetén még erőteljesebb, számuk nagyon jelentősen lecsökkent, a 2010. évi ÁMÖ adatai szerint mindössze 76,4 ezren foglalkoztak mezőgazdasági termeléssel, feleannyian, mint tíz évvel korábban. A fiatal gazdák száma Nógrád, Győr-Moson-Sopron és Heves megyében esett vissza leginkább, a legkevésbé Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében.

Ezer megfelelő korú (14-39 éves) lakosra országosan 21 fiatal egyéni gazdálkodó jutott, ennél magasabb mutató a hagyományosan jó mezőgazdasági adottságú területeket – az alföldi és a déldunántúli megyéket – jellemezte. Kiugróan a legmagasabb értékkel Szabolcs-Szatmár-Bereg megye rendelkezett.

2010-ben az egyéni gazdálkodók korösszetétele kedvezőtlenebb volt, mint 2000-ben, az egyéni gazdaságokat a kívánt generációváltás helyett az elöregedés jellemezte. A 20 év alattiak részaránya még valamelyest emelkedett tíz év alatt, a 20–35 éveseknél azonban már csökkent, éppen azokban a korcsoportokban, amelyek hivatottak lennének az idősebb generáció helyébe lépni. A 40 évesnél fiatalabbak aránya 2010-ben összességében már csak kevéssel haladta meg a 13%-ot.

A vizsgált tíz év alatt a fiatal egyéni gazdálkodók között minden megyében növekedett a nők hányada, a legnagyobb mértékben Somogy megyében, 2010-ben itt volt arányuk a legmagasabb.

Az egyéni gazdaságoknál a termelési típusok közül a növénytermesztési tevékenység kapta a legnagyobb hangsúlyt, az állattartók és a vegyes gazdálkodók aránya közel megegyezett. A tíz év alatt bekövetkezett szerkezeti átalakulás a fiatalok esetében is profiltisztulást eredményezett; a termelési típus szerinti összetétel úgy rendeződött át, hogy a kizárólag növénytermesztő gazdaságok súlya annyival növekedett, amennyivel a vegyes profilú gazdaságoké csökkent. A gazdálkodás célja szerinti összetétel 2000–2010 között jelentősen elmozdult az elsősorban értékesítésre termelők irányába. A kizárólag állattartó gazdaságok közül Zala, Győr-Moson-Sopron és Vas megyében az átlagosnál jóval magasabb volt az elsősorban értékesítésre termelők aránya, a csak növénytermesztő gazdaságoknál pedig Békés és Heves megye emelkedett ki a főként piacra termelők hányadát tekintve.

2010-ben a fiatalok körében 3% körül alakult a felsőfokú, 9% körül a középfokú szakmai képzettséggel rendelkezők hányada. A legiskolázottabbnak a Győr-Moson-Sopron megyei fiatal egyéni gazdálkodók mondhatóak, míg a legkevésbé iskolázott gazdák Borsod-Abaúj-Zemplén megyében tevékenykedtek.

2000–2010 között a 40 évesnél fiatalabb egyéni gazdálkodók többsége felhagyott a **mezőgazdasági terület** művelésével. A legjelentősebb visszaesést Nógrád megye könyvelhette el, a másik végletet Szabolcs-Szatmár-Bereg képviselte. Az évtized végén a megyék közül legtöbben ez utóbbiban, míg a legkevesebben Nógrádban használtak mezőgazdasági területet. A gazdálkodók számának csökkenése ugyanakkor kedvezően hatott a – versenyképesség javítása szempontjából fontos – földbirtok-koncentrációra. Országosan a fiatalok által használt mezőgazdasági terület nagysága szinte nem változott, így 2010-ben egy 40 év alatti egyéni gazdálkodó átlagosan több mint kétszer akkora mezőgazdasági területet művelt, mint tíz évvel korábban. A legnagyobb átlagos területtel a Jász-Nagykun-Szolnok megyeiek, míg a legkisebbel a Szabolcs-Szatmár-Beregben élők rendelkeztek.

A fiatal egyéni gazdálkodók mezőgazdasági területének mintegy nyolctizedét továbbra is a **szántó** foglalta el, a művelési ágak közül a gyep terület aránya emelkedett, lényegi változás azonban nem következett be. Az egy gazdaságra jutó szántóterület átlagos nagysága a tíz év alatt több mint kétszeresére bővült, az átlagos gyümölcsös és szőlő területe is mintegy duplájára emelkedett. 2010-ben átlagosan a legnagyobb szántóterülettel Jász-Nagykun-Szolnok megye fiatal gazdálkodói rendelkeztek, a legnagyobb gyümölcsös- és szőlőterületeket átlagosan Bács-Kiskunban művelték.

A 2010. évi felméréskor az **állatállománnyal** rendelkező egyéni gazdaságok száma csaknem a felére csökkent az ezredforduló óta. A generációváltás szempontjából kedvezőtlen helyzetet vetít előre, hogy 2000-hez képest kisebb arányt képviseltek a 40 év alattiak az állatállománnyal rendelkező egyéni gazdálkodók körében. A tíz évvel korábbihoz viszonyítva mindössze két megyében – Nógrádban és Hevesben – javult valamelyest a 40 év alatti egyéni gazdálkodók aránya.

Az egyéni gazdaságok állatállománya tíz év alatt több mint egyharmadával csökkent, ugyanakkor a fiatal gazdálkodók körében a visszaesés magasabb volt. Az elmúlt évtizedben az egy gazdaságra jutó állatállomány nagysága több mint negyedével nőtt, míg a 40 év alatti egyéni gazdálkodók esetében ennél kisebb mértékben gyarapodott a mutató értéke.

2010-ben a 40 évesnél fiatalabb gazdálkodók az egyéni gazdaságokban tartott állatállomány kevesebb, mint egyötödével rendelkeztek. Az állatállomány legnagyobb hányadát Bács-Kiskun, illetve Hajdú-Bihar megyében tartották.

Az ezredfordulóhoz képest a 40 évesnél fiatalabb egyéni gazdálkodók főbb gazdasági haszonállat-fajai közül a sertés és a tyúkállomány csökkent a legnagyobb mértékben (közel kétharmadával), ugyanakkor a szarvasmarha-állomány fogyása jóval kisebb mértékű volt, míg a juhállomány minimálisan gyarapodott.

A sertéstartók állatállományának visszaesése valamennyi megyét érintette. A tyúkállománnyal rendelkező fiatal gazdálkodók esetében is – Veszprém megye kivételével – csökkent az állatállomány nagysága. A szarvasmarha-állomány csupán három megyében, Vasban, Somogyban és Bács-Kiskunban növekedett. A juhállomány nagysága együttesen alig emelkedett, ugyanakkor megyénként rendkívül nagyok az eltérések: Csongrád és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében volt a legnagyobb növekedés, Vas megyében a legmagasabb arányú csökkenés.

Az egyéni gazdaságok mellett a **10 főnél kevesebb létszámot foglalkoztató gazdasági szervezeteket** is bevontuk a vizsgálat körébe, számuk tíz év alatt több mint a harmadával gyarapodott. 2010-ben e gazdasági szervezetek mintegy ötödében, 1240 mezőgazdasági termelőtevékenységet folytató gazdasági szervezetben **40 évesnél fiatalabb volt a gazdaság irányítója**. A fiatalok vállalkozói aktivitása – a tízezer megfelelő korú lakosra vetített mutató értéke – Vas megyében haladta meg legjobban az országos átlagot. A termelési típus szerinti összetételben – csakúgy, mint az egyéni gazdaságoknál – a növénytermesztő jelleg dominált, ugyanakkor a gazdálkodás célja – jellegükből adódóan – elsősorban az értékesítés volt. A fiatal gazdaság-irányítók között a nők hányada nem érte el az egyéni gazdálkodóknál megfigyeltet, azonban a legmagasabb mezőgazdasági végzettség szerinti összetétel jóval kedvezőbb: a 40 év alatti irányítók csaknem negytizede rendelkezett felsőfokú szakmai képesítéssel, arányuk Békés, Hajdú-Bihar és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében volt a legmagasabb.

A **mezőgazdasági területet** használó 10 fő alatti gazdasági szervezetek esetében minden 5. gazdaság irányítója tartozott a 40 évesnél fiatalabb korcsoportba. Ez az arány a legkedvezőbb Vas megyében alakult, ahol minden 3–4. irányító, míg Zala megyében – amely e szempontból a megyei rangsor utolsó helyén állt – csak minden 9. irányító volt 40 év alatti.

A fiatal irányítók által használt mezőgazdasági terület közel egynegyedét Hajdú-Bihar, Győr-Moson-Sopron és Borsod-Abaúj-Zemplén adta, a legkisebb részesedéssel Nógrád és Zala megye bírt. Az egy gazdaságra jutó mezőgazdasági terület nagysága az országos átlagot leginkább Csongrád megyében haladta meg, míg a Heves megyeiek rendelkeztek átlagosan a legkisebb területekkel. 2010-ben a mezőgazdasági területük túlnyomó részét – az egyéni gazdálkodókhoz hasonlóan – **szántóként** hasznosították. Átlagosan a legnagyobb szántóterületet Veszprém megyében művelték. A gyümölcsös ültetvények esetében ugyanez Szabolcs-Szatmár-Beregre, míg a szőlőültetvények tekintetében Győr-Moson-Sopronra mondható el.

Az **állatállománnyal** rendelkező 10 fő alatti gazdasági szervezetek irányítóinak több mint egynegyede volt 40 év alatti. A megyénkénti megoszlás szerint Bács-Kiskun megyét követően a legnagyobb arányban Pest, illetve Baranya megyében működtek.

2010-ben a fiatal irányítóval rendelkező gazdasági szervezetek állatállományának legnagyobb hányadát – állategység alapján – a megyék közül Jász-Nagykun-Szolnok megyében istállózták, ugyanitt volt az egy gazdaságra jutó állatállomány is a legmagasabb.

A 40 évesnél fiatalabb irányítóval rendelkező gazdasági szervezetekben tartották a főbb gazdasági haszonállat-fajok közül a sertésállomány kétötödét, a szarvasmarha-állomány háromtizedét és a juh-, tyúkállomány egy-egyötödét. Az átlagos állatállomány-nagyság megyénként igen eltérő. A mutató alapján sertés-, juh- és tyúkállományt nem minden megyében tartottak a fiatal irányítók, míg szarvasmarhát eltérő mértékben, de az összes megyében istállóztak.

Módszertani megjegyzések I.

Az adatok forrása:

- Egyéni gazdaságok esetében a 2000. évi és a 2010. évi általános mezőgazdasági összeírás (ÁMÖ) adatai.
- Gazdasági szervezetek esetében az általános mezőgazdasági összeírással összhangban a mezőgazdasági tevékenységet folytató gazdasági szervezetek által teljesített adatszolgáltatás.

A százalék- és viszonyszámok kiszámítása kerekítés nélküli adatok alapján történt.

A részadatok összegei – kerekítés miatt – eltérhetnek az összesen adatoktól.

Amennyiben külön nem tüntetjük fel, kiadványunkban a 10 fő alatti gazdasági szervezetek és az egyéni gazdaságok adatai is a kizárólag szolgáltatást nyújtó gazdaságok nélkül szerepelnek.

Budapest mezőgazdaságban betöltött kis súlya miatt a kiadványban az ország 19 megyéjében mezőgazdasági termelő tevékenységet folytató gazdasági szervezeteket és egyéni gazdaságokat vizsgáltuk.

Állatállománnyal rendelkező gazdaságok: azok a gazdaságok, amelyekben az adatfelvétel eszmei időpontjában az összeírás körébe tartozó gazdasági haszonállatot tartottak, de nem kizárólag az állatállományuk alapján érték el a gazdaságküszöböt.

Állategység: a különböző állatfajok, illetve kategóriák (kor, ivar) összehasonlítható összesítésének elvégzése érdekében alkalmazott egyenérték.

Kategóriák		Állategység egyenértéke
Szarvasmarha	1 évesnél fiatalabb	0,4
	1 és 2 év közötti életkorú	0,7
	2 éves és idősebb, hímivarú	1
	2 éves és idősebb üsző	0,8
	Tejhasznú tehén	1
	2 éves és idősebb egyéb tehén	0,8
Juh és kecske		0,1
Ló		0,8
Sertés	20 kg-nál kisebb élősúlyú malac	0,027
	50 kg vagy nagyobb súlyú tenyészkoca	0,5
	Egyéb sertés	0,3
Baromfi	Húscsirke	0,007
	Tojótyúk	0,014
	Strucc	0,35
	Egyéb baromfi	0,03
Nyúl		0,02

A további fogalmak részletes leírását, magyarázatát az országos évkönyvek, illetve a Magyarország mezőgazdasága, 2010. c. és A mezőgazdasági fejlettség regionális különbségei, 2008 c. kiadványok tartalmazzák.

Jelmagyarázat

- 0 = A mutató értéke olyan kicsi, hogy kerekítve zérust ad.
- = A megfigyelt statisztikai jelenség nem fordult elő.

Táblázatok

1. A fiatal irányítóval rendelkező 10 fő alatti gazdasági szervezetek száma és megoszlása a termelés típusa szerint, 2010	59
2. A fiatal egyéni gazdálkodók főbb jellemzői	59
3. A fiatal egyéni gazdálkodók megoszlása a termelés típusa szerint, 2010	60
4. A fiatal egyéni gazdálkodók megoszlása a gazdálkodás célja szerint, 2010	60
5. A fiatal gazdaságirányítók megoszlása mezőgazdasági végzettség szerint a 10 fő alatti gazdasági szervezetekben, 2010.....	61
6. A fiatal egyéni gazdálkodók megoszlása mezőgazdasági végzettség szerint, 2010	61
7. A mezőgazdasági területet használók száma és alakulása, 2010	62
8. A fiatal egyéni gazdálkodók száma művelési ágak szerint, 2010.....	62
9. A földterületet használó fiatal irányítóval rendelkező 10 fő alatti gazdasági szervezetek számának megoszlása művelési ágak szerint, 2010.....	63
10. A fiatal irányítóval rendelkező 10 fő alatti gazdasági szervezetek által használt földterület megoszlása művelési ágak szerint, 2010.	63
11. A fiatal egyéni gazdálkodók használatában lévő mezőgazdasági terület, 2010.	64
12. A fiatal irányítóval rendelkező 10 fő alatti gazdasági szervezetek használatában lévő mezőgazdasági terület, 2010.	64
13. Az állatállománnyal rendelkező gazdaságok száma	65
14. A fiatal irányítóval rendelkező 10 fő alatti gazdasági szervezetek átlagos állatállománya főbb gazdaságihaszonállat-fajonként, 2010.....	65
15. A fiatal egyéni gazdálkodók átlagos állatállománya főbb gazdaságihaszonállat-fajonként, 2010.....	66
16. A fiatal irányítóval, főbb gazdaságihaszonállat-fajokkal rendelkező gazdasági szervezetek és a főbb gazdaságihaszonállat-fajok állományainak megoszlása, 2010	66
17. A fiatal egyéni gazdálkodók száma főbb gazdaságihaszonállat-fajonként, 2010.....	67
18. A fiatal egyéni gazdálkodóknál tartott állatállomány száma főbb gazdaságihaszonállat-fajonként, 2010.....	67

**1. A fiatal irányítóval rendelkező 10 fő alatti gazdasági szervezetek száma és megoszlása
a termelés típusa szerint , 2010**

Megye	Száma	Megoszlása termelési típusok szerint, %			
		állattartó	növény- termesztő	vegyes	összesen
ÖSSZESEN	1 240	9,4	55,3	35,3	100,0
Ebből:					
Bács-Kiskun	119	18,5	45,4	36,1	100,0
Baranya	77	14,3	46,8	39,0	100,0
Békés	60	11,7	53,3	35,0	100,0
Borsod-Abaúj-Zemplén	93	3,2	68,8	28,0	100,0
Csongrád	36	5,6	55,6	38,9	100,0
Fejér	52	11,5	40,4	48,1	100,0
Győr-Moson-Sopron	75	5,3	61,3	33,3	100,0
Hajdú-Bihar	85	8,2	48,2	43,5	100,0
Heves	66	3,0	65,2	31,8	100,0
Jász-Nagykun-Szolnok	60	3,3	55,0	41,7	100,0
Komárom-Esztergom	29	13,8	37,9	48,3	100,0
Nógrád	22	13,6	40,9	45,5	100,0
Pest	88	10,2	56,8	33,0	100,0
Somogy	68	4,4	54,4	41,2	100,0
Szabolcs-Szatmár-Bereg	67	9,0	52,2	38,8	100,0
Tolna	29	13,8	48,3	37,9	100,0
Vas	65	7,7	69,2	23,1	100,0
Veszprém	52	3,8	71,2	25,0	100,0
Zala	36	16,7	55,6	27,8	100,0

2. A fiatal egyéni gazdálkodók főbb jellemzői

Megye	Száma			Megoszlása, % 2010	Ezer 14-39 éves lakosra jutó fiatal egyéni gazdálkodó, 2010
	2000	2010	2000 = 100,0		
ÖSSZESEN	152 129	76 382	50,2	100,0	21
Ebből:					
Bács-Kiskun	16 832	7 983	47,4	10,5	43
Baranya	6 365	2 769	43,5	3,6	19
Békés	10 309	5 225	50,7	6,8	42
Borsod-Abaúj-Zemplén	11 009	5 759	52,3	7,5	24
Csongrád	8 705	4 344	49,9	5,7	28
Fejér	6 397	3 050	47,7	4,0	19
Győr-Moson-Sopron	4 858	2 069	42,6	2,7	12
Hajdú-Bihar	13 276	6 626	49,9	8,7	32
Heves	4 860	2 093	43,1	2,7	19
Jász-Nagykun-Szolnok	7 502	3 547	47,3	4,6	26
Komárom-Esztergom	2 659	1 290	48,5	1,7	11
Nógrád	3 228	1 184	36,7	1,6	17
Pest	11 046	5 926	53,6	7,8	13
Somogy	8 246	4 435	53,8	5,8	40
Szabolcs-Szatmár-Bereg	19 237	11 303	58,8	14,8	54
Tolna	4 892	2 500	51,1	3,3	31
Vas	3 487	1 870	53,6	2,4	20
Veszprém	3 853	1 838	47,7	2,4	14
Zala	4 616	2 418	52,4	3,2	24

3. A fiatal egyéni gazdálkodók megoszlása a termelés típusa szerint, 2010

(Százalék)

Megye	Állattartó	Növénytermesztő	Vegyés gazdálkodó	Összesen
ÖSSZESEN	25,7	48,4	26,0	100,0
Ebből:				
Bács-Kiskun	22,9	46,2	30,9	100,0
Baranya	27,6	39,7	32,8	100,0
Békés	43,3	32,1	24,6	100,0
Borsod-Abaúj-Zemplén	30,8	47,6	21,6	100,0
Csongrád	22,4	46,7	30,9	100,0
Fejér	25,2	49,8	25,0	100,0
Győr-Moson-Sopron	25,0	47,6	27,4	100,0
Hajdú-Bihar	33,7	41,3	25,0	100,0
Heves	29,1	54,8	16,0	100,0
Jász-Nagykun-Szolnok	48,8	26,8	24,4	100,0
Komárom-Esztergom	23,4	51,3	25,3	100,0
Nógrád	36,4	39,7	23,9	100,0
Pest	29,6	47,7	22,6	100,0
Somogy	12,3	60,7	27,0	100,0
Szabolcs-Szatmár-Bereg	12,9	61,5	25,6	100,0
Tolna	25,4	44,9	29,7	100,0
Vas	15,8	58,2	25,9	100,0
Veszprém	24,5	48,7	26,7	100,0
Zala	10,6	63,0	26,4	100,0

4. A fiatal egyéni gazdálkodók megoszlása a gazdálkodás célja szerint, 2010

(Százalék)

Megye	Kizárólag saját fogyasztásra termel	Saját fogyasztáson felüli felesleget értékesíti	Elsősorban értékesítésre termel	Összesen
ÖSSZESEN	57,3	18,6	24,0	100,0
Ebből:				
Bács-Kiskun	52,5	18,0	29,4	100,0
Baranya	68,9	14,6	16,5	100,0
Békés	51,8	18,1	30,0	100,0
Borsod-Abaúj-Zemplén	68,2	16,5	15,3	100,0
Csongrád	45,5	22,8	31,7	100,0
Fejér	74,0	11,5	14,5	100,0
Győr-Moson-Sopron	43,9	23,2	32,9	100,0
Hajdú-Bihar	57,9	18,1	24,0	100,0
Heves	45,8	15,3	38,9	100,0
Jász-Nagykun-Szolnok	55,6	20,6	23,7	100,0
Komárom-Esztergom	69,8	14,8	15,3	100,0
Nógrád	62,1	22,0	16,0	100,0
Pest	68,7	16,4	14,9	100,0
Somogy	61,8	17,4	20,8	100,0
Szabolcs-Szatmár-Bereg	46,1	24,3	29,6	100,0
Tolna	61,8	15,5	22,8	100,0
Vas	62,1	18,0	19,9	100,0
Veszprém	64,7	17,0	18,3	100,0
Zala	63,4	17,8	18,8	100,0

**5. A fiatal gazdaságirányítók megoszlása mezőgazdasági végzettség szerint
a 10 fő alatti gazdasági szervezetekben, 2010**

(Százalék)

Megye	Felsőfok	Középfok	Alapfok	Gyakorlati tapasztalat	Nines	Összesen
ÖSSZESEN	37,2	27,3	8,4	20,2	6,9	100,0
Ebből:						
Bács-Kiskun	22,7	37,8	10,1	21,0	8,4	100,0
Baranya	33,8	35,1	14,3	15,6	1,3	100,0
Békés	55,0	21,7	8,3	6,7	8,3	100,0
Borsod-Abaúj-Zemplén	50,5	17,2	7,5	19,4	5,4	100,0
Csongrád	27,8	38,9	5,6	19,4	8,3	100,0
Fejér	34,6	26,9	3,8	28,8	5,8	100,0
Győr-Moson-Sopron	38,7	26,7	12,0	20,0	2,7	100,0
Hajdú-Bihar	50,6	25,9	3,5	15,3	4,7	100,0
Heves	36,4	31,8	9,1	18,2	4,5	100,0
Jász-Nagykun-Szolnok	35,0	28,3	16,7	15,0	5,0	100,0
Komárom-Esztergom	37,9	31,0	–	20,7	10,3	100,0
Nógrád	45,5	22,7	4,5	22,7	4,5	100,0
Pest	34,1	20,5	5,7	33,0	6,8	100,0
Somogy	39,7	30,9	7,4	13,2	8,8	100,0
Szabolcs-Szatmár-Bereg	32,8	19,4	14,9	29,9	3,0	100,0
Tolna	27,6	34,5	6,9	27,6	3,4	100,0
Vas	27,7	27,7	10,8	18,5	15,4	100,0
Veszprém	34,6	30,8	5,8	17,3	11,5	100,0
Zala	44,4	30,6	5,6	11,1	8,3	100,0

6. A fiatal egyéni gazdálkodók megoszlása mezőgazdasági végzettség szerint, 2010

(Százalék)

Megye	Felsőfok	Középfok	Alapfok	Gyakorlati tapasztalat	Nines	Összesen
ÖSSZESEN	3,4	8,6	5,9	71,4	10,7	100,0
Ebből:						
Bács-Kiskun	3,4	9,6	7,4	66,9	12,7	100,0
Baranya	3,3	10,3	6,1	69,9	10,4	100,0
Békés	3,5	12,3	7,8	63,3	13,0	100,0
Borsod-Abaúj-Zemplén	2,4	5,5	3,6	75,5	13,0	100,0
Csongrád	4,5	10,1	6,5	72,1	6,8	100,0
Fejér	3,0	8,3	5,1	71,6	11,9	100,0
Győr-Moson-Sopron	4,4	12,5	6,5	71,0	5,7	100,0
Hajdú-Bihar	3,7	7,9	6,4	69,4	12,5	100,0
Heves	5,8	10,2	4,6	72,1	7,3	100,0
Jász-Nagykun-Szolnok	5,1	11,2	7,1	64,3	12,3	100,0
Komárom-Esztergom	4,4	9,3	4,7	62,2	19,5	100,0
Nógrád	4,1	6,9	4,1	63,1	21,8	100,0
Pest	2,8	5,7	3,9	78,2	9,4	100,0
Somogy	2,9	8,0	5,8	75,8	7,5	100,0
Szabolcs-Szatmár-Bereg	2,4	5,7	6,3	80,4	5,2	100,0
Tolna	3,7	12,1	5,7	63,2	15,2	100,0
Vas	2,7	12,5	6,7	66,1	11,9	100,0
Veszprém	4,6	11,8	4,2	59,5	19,9	100,0
Zala	3,1	7,7	4,3	73,6	11,4	100,0

7. A mezőgazdasági területet használók száma és alakulása, 2010

Megye	A 40 évesnél fiatalabb irányítóval rendelkező 10 fő alatti gazdasági szervezetek száma	A 40 évesnél fiatalabb egyéni gazdálkodók	
		száma	2000 = 100,0
ÖSSZESEN	993	67 943	47,3
Ebből:			
Bács-Kiskun	88	6 887	43,8
Baranya	62	2 437	40,9
Békés	51	4 205	45,3
Borsod-Abaúj-Zemplén	77	5 332	50,3
Csongrád	32	3 825	47,3
Fejér	44	2 808	45,1
Győr-Moson-Sopron	68	1 800	38,4
Hajdú-Bihar	74	5 604	46,3
Heves	59	1 849	39,4
Jász-Nagykun-Szolnok	49	2 530	39,9
Komárom-Esztergom	22	1 178	47,1
Nógrád	15	1 064	34,3
Pest	65	5 201	50,5
Somogy	49	4 262	52,9
Szabolcs-Szatmár-Bereg	56	10 978	57,8
Tolna	22	2 165	47,1
Vas	58	1 722	50,9
Veszprém	37	1 626	44,0
Zala	20	2 328	51,6

8. A fiatal egyéni gazdálkodók száma művelési ágak szerint, 2010

Terület	Szántó-		Gyümölcsös-		Szőlő-		Gyep-	
	területet használó gazdálkodók							
	száma	2000 =100,0	száma	2000 =100,0	száma	2000 =100,0	száma	2000 =100,0
ÖSSZESEN	41 183	45,4	11 146	55,1	8 407	42,8	10 150	79,3
Ebből:								
Bács-Kiskun	4 236	46,8	757	47,8	1 082	32,1	1 506	81,8
Baranya	1 354	32,7	395	58,4	449	44,2	374	72,2
Békés	2 643	49,8	219	64,4	24	55,8	327	118,5
Borsod-Abaúj-Zemplén	2 016	39,8	1 395	75,2	1 071	44,6	667	83,0
Csongrád	2 819	47,2	355	53,6	151	44,0	858	89,9
Fejér	1 673	47,6	257	92,8	470	45,8	366	125,3
Győr-Moson-Sopron	1 129	32,0	182	26,1	262	43,1	278	71,6
Hajdú-Bihar	3 478	48,9	558	59,1	464	58,5	678	104,5
Heves	801	34,8	293	36,3	518	38,3	229	98,7
Jász-Nagykun-Szolnok	1 422	44,5	256	47,2	121	46,5	339	107,3
Komárom-Esztergom	657	42,1	129	122,9	306	57,7	212	154,7
Nógrád	482	24,5	194	27,6	59	36,4	231	82,5
Pest	2 790	51,9	680	62,6	530	53,8	816	138,1
Somogy	3 007	47,7	602	48,4	679	48,2	849	67,0
Szabolcs-Szatmár-Bereg	8 107	54,4	3 307	54,9	207	24,9	568	62,9
Tolna	1 347	44,5	247	64,8	467	46,9	282	76,6
Vas	876	41,2	477	67,9	308	51,2	510	57,4
Veszprém	790	36,1	211	50,0	445	44,4	447	77,6
Zala	1 485	41,2	601	59,0	747	42,1	590	40,8

9. A földterületet használó fiatal irányítóval rendelkező 10 fő alatti gazdasági szervezetek számának megoszlása művelési ágak szerint, 2010

(Százalék)

Terület	Szántó	Gyümölcsös	Szőlő	Gyep
ÖSSZESEN	100,0	100,0	100,0	100,0
Ebből:				
Bács-Kiskun	9,0	14,3	12,4	6,5
Baranya	5,4	2,5	11,7	5,8
Békés	6,7	2,5	–	3,9
Borsod-Abaúj-Zemplén	6,2	16,0	14,5	7,1
Csongrád	4,2	3,4	0,7	3,6
Fejér	4,2	4,2	4,1	5,8
Győr-Moson-Sopron	7,7	0,8	2,8	6,2
Hajdú-Bihar	8,5	5,9	1,4	7,8
Heves	3,7	6,7	17,9	2,9
Jász-Nagykun-Szolnok	6,0	3,4	1,4	5,8
Komárom-Esztergom	2,2	–	2,8	2,3
Nógrád	1,7	1,7	–	3,2
Pest	5,9	5,0	4,8	7,8
Somogy	5,4	3,4	4,1	6,2
Szabolcs-Szatmár-Bereg	5,2	18,5	0,7	4,9
Tolna	2,1	1,7	5,5	2,3
Vas	6,9	2,5	0,7	4,9
Veszprém	2,6	0,8	9,0	4,9
Zala	2,1	1,7	0,7	2,9

10. A fiatal irányítóval rendelkező 10 fő alatti gazdasági szervezetek által használt földterület megoszlása művelési ágak szerint, 2010

(Százalék)

Terület	Szántó	Gyümölcsös	Szőlő	Gyep
ÖSSZESEN	100,0	100,0	100,0	100,0
Ebből:				
Bács-Kiskun	5,3	8,8	15,9	5,8
Baranya	6,5	1,7	6,8	6,0
Békés	7,1	0,5	–	1,5
Borsod-Abaúj-Zemplén	6,9	25,0	9,3	9,0
Csongrád	4,6	4,2	0,3	13,6
Fejér	6,1	9,5	3,2	2,9
Győr-Moson-Sopron	8,9	0,6	4,6	1,8
Hajdú-Bihar	8,6	4,1	0,5	11,8
Heves	2,7	9,7	25,1	4,2
Jász-Nagykun-Szolnok	7,2	1,1	0,2	5,7
Komárom-Esztergom	3,4	–	2,5	0,9
Nógrád	1,4	1,4	–	4,1
Pest	3,9	8,2	4,5	2,6
Somogy	6,8	2,0	4,3	4,2
Szabolcs-Szatmár-Bereg	2,3	14,5	0,2	13,6
Tolna	2,8	1,3	6,0	1,6
Vas	6,8	2,0	–	2,0
Veszprém	4,1	0,0	5,9	2,9
Zala	2,1	3,6	0,3	3,8

11. A fiatal egyéni gazdálkodók használatában lévő mezőgazdasági terület, 2010

Terület	Használt mező- gazdasági terület, hektár	Ebből				
		szántó	konyhakert	gyümölcsös	szőlő	gyep
		aránya, %				
ÖSSZESEN	389 234	79,8	0,5	2,2	1,6	15,9
Ebből:						
Bács-Kiskun	43 015	67,5	0,4	2,6	5,9	23,7
Baranya	12 096	83,5	0,5	0,6	1,8	13,6
Békés	32 006	87,6	0,4	0,3	0,0	11,8
Borsod-Abaúj-Zemplén	21 669	72,7	0,8	2,0	2,5	22,1
Csongrád	21 688	79,0	0,4	2,2	0,5	18,0
Fejér	17 669	87,0	0,6	1,3	0,7	10,3
Győr-Moson-Sopron	16 476	89,9	0,3	0,7	1,3	7,9
Hajdú-Bihar	32 915	73,2	0,4	0,5	0,1	25,7
Heves	14 653	70,2	0,4	2,5	7,9	19,0
Jász-Nagykun-Szolnok	29 583	85,3	0,2	0,5	0,2	13,8
Komárom-Esztergom	8 263	89,1	0,3	0,6	0,9	9,1
Nógrád	5 565	71,2	0,6	1,6	0,4	26,3
Pest	19 876	82,8	0,8	2,9	0,7	12,8
Somogy	19 458	85,1	0,6	1,5	1,5	11,3
Szabolcs-Szatmár-Bereg	37 824	77,5	0,8	10,3	0,1	11,3
Tolna	17 736	88,2	0,3	1,1	1,7	8,7
Vas	12 639	89,3	0,3	1,0	0,5	8,9
Veszprém	12 939	70,9	0,2	0,6	2,0	26,3
Zala	11 788	85,4	0,4	1,4	0,8	12,0

12. A fiatal irányítóval rendelkező 10 fő alatti gazdasági szervezetek használatában lévő mezőgazdasági terület, 2010

Terület	Használt mezőgazdasági terület, hektár	Ebből			
		szántó	gyümölcsös	szőlő	gyep
		aránya, %			
ÖSSZESEN	135 034	82,5	1,6	1,5	14,4
Ebből:					
Bács-Kiskun	7 584	78,4	2,5	4,1	15,0
Baranya	8 555	84,4	0,4	1,6	13,6
Békés	8 256	96,3	0,1	–	3,6
Borsod-Abaúj-Zemplén	10 185	75,8	5,2	1,8	17,2
Csongrád	7 889	65,2	1,1	0,1	33,6
Fejér	7 615	89,1	2,6	0,8	7,4
Győr-Moson-Sopron	10 349	95,5	0,1	0,9	3,5
Hajdú-Bihar	11 959	80,0	0,7	0,1	19,2
Heves	4 557	66,6	4,5	10,8	18,1
Jász-Nagykun-Szolnok	9 214	87,5	0,3	0,0	12,2
Komárom-Esztergom	3 987	94,5	–	1,3	4,3
Nógrád	2 422	65,8	1,3	–	33,0
Pest	5 081	85,0	3,4	1,7	9,8
Somogy	8 555	88,9	0,5	1,0	9,6
Szabolcs-Szatmár-Bereg	5 554	46,5	5,5	0,1	47,9
Tolna	3 598	87,3	0,8	3,3	8,7
Vas	8 034	94,6	0,5	0,0	4,8
Veszprém	5 210	87,0	0,0	2,2	10,8
Zala	3 146	74,0	2,4	0,2	23,5

13. Az állatállománnyal rendelkező gazdaságok száma, 2010

Megye	A 40 évesnél fiatalabb irányítóval rendelkező 10 fő alatti gazdasági szervezetek száma	A 40 évesnél fiatalabb egyéni gazdálkodók	
		száma	2000 = 100,0
ÖSSZESEN	330	45 157	44,6
Ebből:			
Bács-Kiskun	44	4 860	43,4
Baranya	23	1 870	43,4
Békés	17	3 777	45,3
Borsod-Abaúj-Zemplén	14	3 382	45,5
Csongrád	6	2 616	44,9
Fejér	17	1 822	45,0
Győr-Moson-Sopron	17	1 179	43,2
Hajdú-Bihar	21	4 319	42,0
Heves	5	1 055	44,6
Jász-Nagykun-Szolnok	16	2 731	45,0
Komárom-Esztergom	15	713	38,6
Nógrád	9	776	39,3
Pest	29	3 468	48,2
Somogy	18	2 275	46,0
Szabolcs-Szatmár-Bereg	16	5 541	47,0
Tolna	9	1 554	44,2
Vas	13	926	44,4
Veszprém	11	1 051	42,7
Zala	12	1 234	45,7

14. A fiatal irányítóval rendelkező 10 fő alatti gazdasági szervezetek átlagos állatállománya főbb gazdaságihaszonállat-fajonként, 2010

(Állategység)

Megye	Szarvasmarha	Sertés	Juh	Tyúk
ÖSSZESEN	115	283	28	429
Ebből:				
Bács-Kiskun	54	234	30	351
Baranya	143	41	1	246
Békés	473	305	20	443
Borsod-Abaúj-Zemplén	66	13	60	–
Csongrád	24	27	8	2
Fejér	83	288	2	–
Győr-Moson-Sopron	234	606	7	119
Hajdú-Bihar	185	805	59	–
Heves	100	–	3	54
Jász-Nagykun-Szolnok	455	471	1	2 607
Komárom-Esztergom	39	103	5	312
Nógrád	65	23	4	168
Pest	141	354	8	678
Somogy	53	123	8	27
Szabolcs-Szatmár-Bereg	24	214	111	497
Tolna	108	53	86	–
Vas	42	298	4	137
Veszprém	71	15	49	–
Zala	222	245	–	81

15. A fiatal egyéni gazdálkodók átlagos állatállománya főbb gazdasági haszonállat-fajonként, 2010

(Állategység)

Megye	Szarvasmarha	Sertés	Juh	Tyúk
ÖSSZESEN	11	2	4	1
Ebből:				
Bács-Kiskun	12	1	4	1
Baranya	13	2	4	1
Békés	7	2	2	2
Borsod-Abaúj-Zemplén	12	1	5	1
Csongrád	9	2	2	1
Fejér	11	3	4	1
Győr-Moson-Sopron	13	6	1	1
Hajdú-Bihar	12	1	6	1
Heves	13	1	2	1
Jász-Nagykun-Szolnok	6	2	7	2
Komárom-Esztergom	6	5	1	1
Nógrád	10	1	3	1
Pest	9	1	2	1
Somogy	19	2	3	1
Szabolcs-Szatmár-Bereg	14	1	4	0
Tolna	9	1	5	1
Vas	18	2	1	1
Veszprém	17	2	5	4
Zala	8	2	1	1

16. A fiatal irányítóval, főbb gazdaságihaszonállat-fajokkal rendelkező gazdasági szervezetek és a főbb gazdaságihaszonállat-fajok állományainak megoszlása, 2010

(Százalék)

Megye	Állatállománnyal rendelkező gazdasági szervezetek számának megoszlása				Állatállomány megoszlása			
	szarvasmarha	sertés	juh	tyúk	szarvasmarha	sertés	juh	tyúk
ÖSSZESEN	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ebből:								
Bács-Kiskun	9,2	10,0	9,1	18,5	5,0	9,9	9,9	22,6
Baranya	7,1	6,7	1,8	14,8	9,3	8,2	0,1	13,9
Békés	1,0	10,0	5,5	5,6	3,9	10,7	4,0	3,8
Borsod-Abaúj-Zemplén	6,1	1,7	10,9	–	3,4	0,1	23,9	–
Csongrád	1,0	1,7	3,6	1,9	0,2	0,1	1,0	0,0
Fejér	7,1	5,0	5,5	–	5,4	4,3	0,4	–
Győr-Moson-Sopron	5,1	10,0	5,5	7,4	9,3	18,7	1,3	2,1
Hajdú-Bihar	9,2	5,0	12,7	–	14,9	13,9	27,4	–
Heves	1,0	–	1,8	1,9	0,9	–	0,2	0,3
Jász-Nagykun-Szolnok	3,1	5,0	7,3	5,6	1,9	4,6	7,3	5,2
Komárom-Esztergom	1,0	6,7	3,6	9,3	0,4	2,0	0,7	10,4
Nógrád	5,1	3,3	3,6	5,6	2,9	0,2	0,5	4,3
Pest	9,2	8,3	9,1	9,3	10,4	8,4	2,7	9,8
Somogy	7,1	3,3	5,5	3,7	3,5	1,5	1,6	0,2
Szabolcs-Szatmár-Bereg	8,2	6,7	1,8	7,4	11,1	6,6	0,2	22,4
Tolna	3,1	5,0	1,8	–	3,0	0,8	5,7	–
Vas	3,1	6,7	1,8	1,9	1,2	5,6	0,2	0,8
Veszprém	6,1	1,7	7,3	–	3,5	0,1	12,9	–
Zala	4,1	3,3	–	3,7	8,7	4,4	–	1,8

17. A fiatal egyéni gazdálkodók száma főbb gazdaságihaszonállat-fajonként, 2010

Megye	Szarvasmarha		Sertés		Juh		Tyúk	
	állománnyal rendelkező gazdálkodók							
	száma	2000= 100,0	száma	2000= 100,0	száma	2000= 100,0	száma	2000= 100,0
ÖSSZESEN	3 218	34,5	22 490	31,5	5 262	120,2	28 326	42,8
Ebből:								
Bács-Kiskun	375	38,2	2 650	32,1	792	115,6	3 089	42,9
Baranya	117	31,8	1 048	33,2	150	120,0	1 157	40,3
Békés	314	38,4	2 301	33,2	602	128,4	2 433	46,8
Borsod-Abaúj-Zemplén	155	27,1	1 753	33,6	196	116,0	1 978	43,0
Csongrád	243	34,7	1 456	31,1	487	116,2	1 712	47,2
Fejér	116	34,5	828	30,6	216	158,8	1 150	40,6
Győr-Moson-Sopron	148	34,1	502	29,7	142	229,0	584	33,3
Hajdú-Bihar	421	34,3	2 031	26,9	517	78,8	2 854	42,0
Heves	84	37,2	432	29,3	136	154,5	576	40,9
Jász-Nagykun-Szolnok	263	33,4	1 439	30,2	570	119,2	1 615	44,0
Komárom-Esztergom	51	28,3	340	27,1	106	182,8	396	34,2
Nógrád	61	55,0	375	29,3	82	134,4	383	31,4
Pest	207	34,3	1 656	32,9	383	165,1	2 013	48,2
Somogy	87	30,3	844	31,3	151	184,1	1 522	39,9
Szabolcs-Szatmár-Bereg	192	25,5	2 756	34,2	276	77,3	3 933	48,0
Tolna	101	32,4	785	30,9	175	110,1	999	40,7
Vas	111	54,4	404	29,6	58	193,3	494	36,2
Veszprém	92	39,0	491	34,0	140	233,3	574	35,3
Zala	77	41,4	396	30,2	80	190,5	862	39,5

18. A fiatal egyéni gazdálkodóknál tartott állatállomány száma főbb gazdaságihaszonállat-fajonként, 2010

Megye	Szarvasmarha		Sertés		Juh		Tyúk	
	száma	2000= 100,0	száma	2000= 100,0	száma	2000= 100,0	száma	2000= 100,0
ÖSSZESEN	49 988	85,0	152 806	35,1	197 040	100,2	1 578 716	35,1
Ebből:								
Bács-Kiskun	6 235	107,3	15 160	31,5	31 791	114,6	242 146	53,6
Baranya	2 177	95,9	7 336	29,0	5 825	124,2	64 261	20,5
Békés	3 316	70,2	15 430	29,0	9 938	133,9	187 231	84,0
Borsod-Abaúj-Zemplén	2 599	88,3	7 247	45,8	10 473	70,4	92 417	32,5
Csongrád	3 103	80,7	12 854	33,3	10 035	174,1	57 621	14,7
Fejér	1 927	94,5	8 606	45,1	8 384	108,8	42 563	48,5
Győr-Moson-Sopron	2 850	74,5	13 000	45,1	1 758	112,3	27 568	11,9
Hajdú-Bihar	7 037	97,6	9 528	22,6	33 265	95,7	150 440	29,3
Heves	1 511	88,7	2 078	39,3	2 747	89,8	18 560	16,3
Jász-Nagykun-Szolnok	3 963	97,8	11 905	40,0	11 098	150,8	78 734	48,8
Komárom-Esztergom	449	31,1	5 687	60,9	1 395	52,0	25 735	8,7
Nógrád	843	79,1	1 001	37,2	2 202	89,3	10 162	43,4
Pest	2 468	69,5	7 071	38,3	6 741	67,0	99 462	39,7
Somogy	2 240	121,8	6 668	42,9	5 159	88,7	52 917	31,5
Szabolcs-Szatmár-Bereg	2 062	49,6	12 089	43,3	38 868	96,3	177 068	79,6
Tolna	1 330	60,5	4 094	21,2	9 196	89,7	44 318	36,0
Vas	2 773	180,1	3 441	39,2	421	25,5	48 939	16,9
Veszprém	2 258	73,3	4 584	50,2	6 748	148,9	128 827	117,6
Zala	803	58,6	5 002	27,5	966	27,3	29 631	12,6

II. Az online kutatáson alapuló elemzés

Az online kutatás előzményei és céljai

Az Európai Unió 27 tagállamában 9 (55 évesnél idősebb) gazdálkodóra mindössze 1 (35 évnél fiatalabb) fiatal gazdálkodó jut. Az elkövetkező 10 évben nem kevesebb mint 4,5 millió mezőgazdasági termelő vonulhat nyugdíjba. Ez utóbbi szám különösen riasztó, ha összehasonlítjuk az agráriumban közvetlenül foglalkoztatottak 13,6 milliós számával.

Hasonlóan a nemzetközi tendenciákhoz, a magyar gazdatársadalmat is egyre kedvezőtlenebb korösszetétel, az elöregedés jellemzi. A KSH 2010. évi általános mezőgazdasági összeírásának (ÁMÖ 2010) eredményei szerint 2000–2010 között további negatív irányba változott a gazdálkodók korösszetétele: a vizsgált két összeírás közötti időszakban a gazdálkodók gerincét adó közepgeneráció öregedése együtt járt a fiatalabb korosztályok kiválásával; ennek következménye, hogy az átlagéletkoruk a 2000. évi 53-ról 2010-re 55 évre növekedett. Az elmúlt 10 év alatt tehát nem javult, hanem romlott a helyzet, nehezen megy a generációváltás.

Az általános mezőgazdasági összeírás jó lehetőséget kínált arra, hogy megvizsgáljuk, miként alakult a fiatal gazdálkodók létszáma, összetétele, hogyan változtak gazdálkodásuk körülményei. Erről szól a tanulmány első része.

A KSH és a Fiatal Gazdák Magyarországi Szövetsége – 2012-ben kötött együttműködési megállapodására alapozva – egy közös online kutatás elvégzését is fontosnak tartotta, hogy a mezőgazdaságban zajló generációváltásról, az ágazatban dolgozó, vállalkozó és a jövőjüket ott elképzelő fiatalok megkérdezésével pontosabb képet kapjunk. A kérdőíves felméréssel célunk elsősorban annak vizsgálata volt, hogy az ÁMÖ adataiból kirajzolódó tendenciák mögött milyen személyes motivációk, várankozások jellemzik a hazai fiatal gazdálkodókat. Vizsgálni kívántuk többek között, hogy mik a legfőbb nehézségeik a gazdálkodás során, milyen a jövedelmi viszonyok megítélése, és milyen a fiatalok nyitottsága az újításokra.

Az online kutatás előzményéül az **AGRYA egyesület** 2011. évi több mint 200 fő megkérdezésével zajlott felmérése szolgált. Az itt alkalmazott kérdőívet átdolgoztuk, bővítettük. Az ÁMÖ-adatokból kimutatott évtizedes változások és a szubjektív jellemzőket is vizsgáló kérdőíves felmérés együttes bemutatásával a mezőgazdasági generációváltással foglalkozó szakirodalmak szűk körét szeretnénk bővíteni. A kiadvánnyal a célunk egy olyan „fiatal gazda helyzetkép” bemutatása az érintetteknek és az érdeklődőknek, amely eddig nem volt elérhető Magyarországon.

Bízunk benne, hogy a tanulmány alapul szolgálhat a fiatal gazdálkodókat érintő agrár szakmai döntések meghozatalánál. A pontos statisztikai adatok és az érintettek helyzetének ismerete nélkülözhetetlen ehhez.

Módszertani megjegyzések II.

Az adatfelvétel számítógéppel támogatott önkitöltős interjúval (CASI) készült, ahol az alapsokaságot a 2010. évi ÁMÖ során összeírt 40 év alatti gazdálkodók (77 622 fő) jelentették. A mintavételi keretet az alapsokaságból többlépcsős csoportos rétegzett véletlen minta alapján 1 470 fő adta.

Az első lépcsőben a 40 év alatti gazdálkodókat csoportosítottuk megyére, korcsoportra és termelési típusra. Két csoportot hoztunk létre: 29 éves és fiatalabb és 29 év feletti.

A második lépcsőben termelési típus szerint három csoportra – állattartó, növénytermesztő, vegyes – bontottuk a gazdaságokat. A mintavételi keret alapsokasághoz való illeszkedését ellenőriztük.

A mintavételi keretből a kérdőívre 501 fő válaszolt. A beérkezett kérdőívek alapján a válaszadók területi (megye), korcsoport és termelési típus paraméterei szerinti megoszlását egybevettük az alapsokaság ugyanezen paramétereivel, majd az alapsokaság arányaihoz (ÁMÖ / Kérdőíves MINTA) viszonyítva elkészítettünk egy többdimenziós súly-változót, amely alapján a rekordot súlyoztuk.

A kérdőív első részében a válaszadó gazdálkodók, illetve gazdaságuk alapadatai kerültek felvételre. A kérdéssor így kiterjedt a(z):

- megkérdezettek nemére;
- megkérdezettek életkorára;
- megkérdezettek végzettségére;
- gazdálkodás helyére, indításának évére;
- alkalmazottak számára;
- vállalkozás tevékenységeire, méretére;
- gazdaság jövedelmezőségének megítélésére; valamint
- gazdálkodási formára.

A kérdőív második része – elsősorban a jövőkép vizsgálatával – azt mérte fel, hogy a megkérdezett fiatal gazdák mennyire támaszkodnak a különböző szubvenciókra, milyen beruházásokat terveznek, illetve hogy mely tényezők nehezítik leginkább mindennapi tevékenységüket. A kérdéssor így kiterjedt a:

- fiatal gazdák induló támogatásában való részvételre;
- 2014-től várható fiatal gazda „top-up” támogatás megítélésére;
- gazdaságok bővítésére való szándékra;
- más gazdálkodókkal való együttműködési készségre;
- gazdálkodásuk sikeres folytatását hátráltató tényezőkre.

Az online kutatás eredményei

1. A válaszadók főbb jellemzői

A válaszadó fiatal gazdálkodók többsége (96%-a) egyéni gazdálkodó, ennek 3,2%-a kft., a Bt. formában gazdálkodók aránya elenyésző.

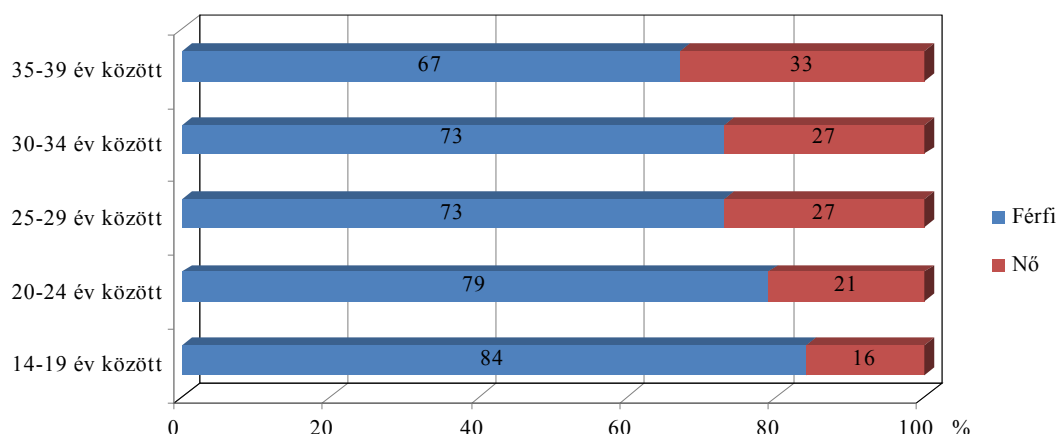
A válaszadók 71%-a férfi, 29%-a nő, ami közelíti a hazai fiatal gazdálkodók nem szerinti összetételét: az ÁMÖ 2010. eredményei szerint a fiatalok esetében körülbelül 4 férfi gazdálkodóra jut 1 női gazdálkodó. 2000–2010 között a 40 évesnél fiatalabb egyéni gazdálkodók körében a férfiak aránya 7 százalékponttal (78%-ra) csökkent.

Az életkor szerinti megoszlás alapján a válaszadó gazdálkodók 80%-a 30 éves vagy annál idősebb korosztályba tartozik, és mindössze 20%-a 30 év alatti fiatal.

A nők és a férfiak arányának korcsoportonkénti vizsgálatából kiderül, hogy a 35 és 39 év közötti válaszadóknál a legmagasabb a nők aránya (1. ábra).

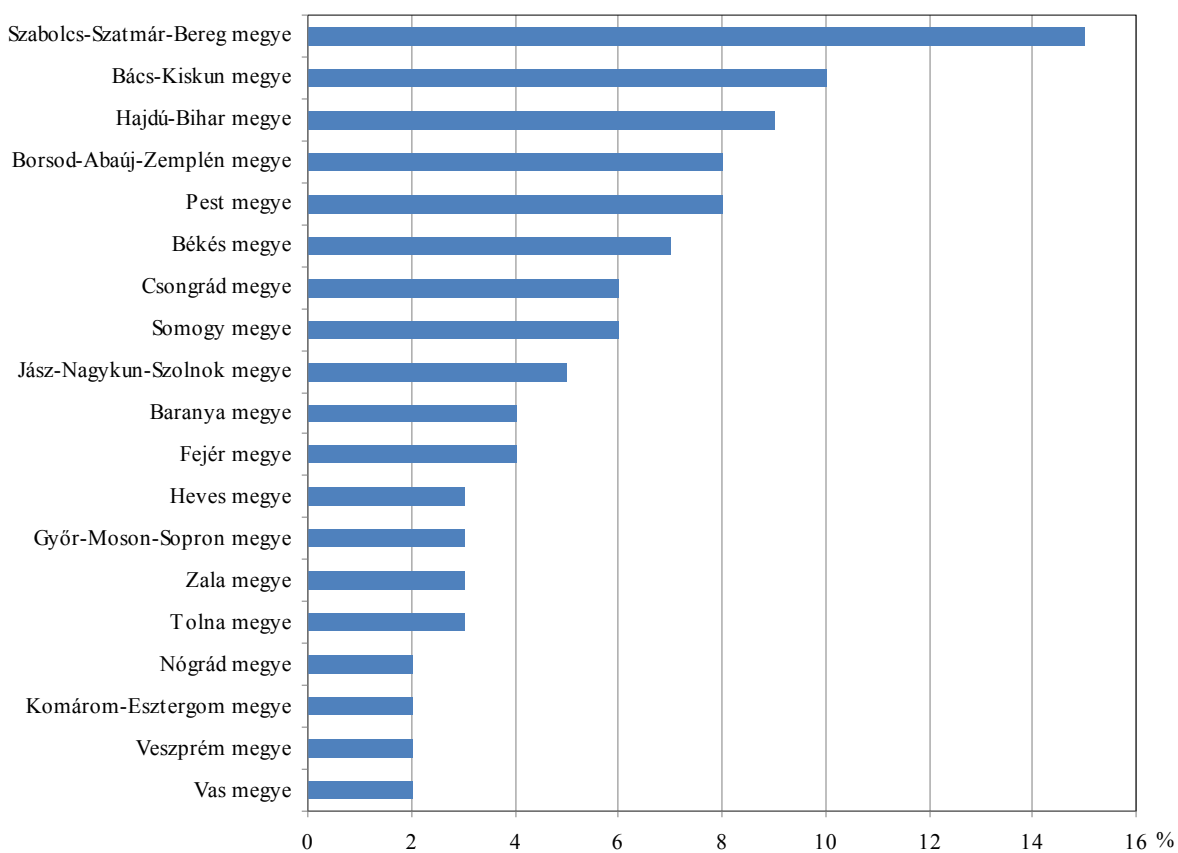
1. ábra

A válaszadók nemenkénti megoszlása korcsoportonként, 2012

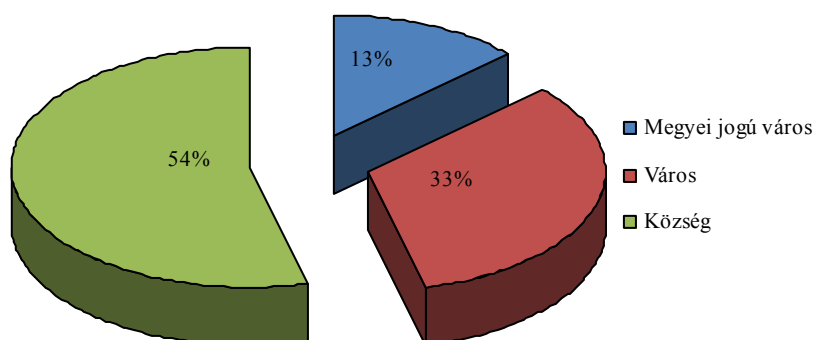
A válaszadók az ország valamennyi megyéjét lefedik. A legnagyobb arányban Szabolcs-Szatmár-Bereg és Bács-Kiskun megyei gazdálkodók töltötték ki a kérdőívet, a legkevesebb kérdőív Komárom-Esztergom és Nógrád megyékből érkezett vissza (2. ábra). A megkérdezettek 13%-a megyei jogú városban, egyharmada egyéb városban lakik, valamivel több mint felük (54%) pedig községekben, vidéken él (3. ábra).

A gazdálkodók megoszlása a gazdaság székhelye szerint, 2012

3. ábra

A gazdálkodók megoszlása a lakóhely típusa szerint, 2012

2. Képzettség

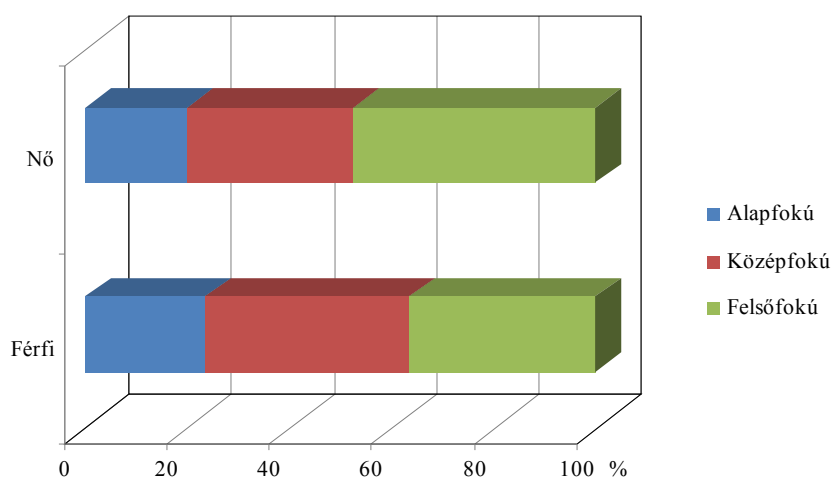
A válaszadók 85%-a rendelkezik alap-, közép- vagy felsőfokú szintű szakirányú végzettséggel. A szakmai képzettséggel rendelkezők 40%-a felsőfokú, 37%-a középfokú képzettséggel, 23%-uk alapfokú mezőgazdasági végzettséggel rendelkezik.

Különösen jónak tekinthető a válaszadó gazdák képzettségi szintje, ha összehasonlítjuk az ÁMÖ 2010. adataival, miszerint az egyéni gazdaságokban a fiatal gazdálkodók többsége – mintegy héttizede – többéves gyakorlati tapasztalatai alapján irányította a gazdálkodást, szakirányú felsőfokú végzettséggel pedig mindössze 3 százalékuk rendelkezett.

Az iskolai végzettségen belül a nemenkénti arányok vizsgálatnál jelentősek a különbségek. A férfiaknál, illetve a nőknél is az alapfokú végzettségük aránya a legalacsonyabb (24, illetve 20%). A férfiaknál a középfokú végzettségük aránya (40%) 4 százalékponttal magasabb, mint a felsőfokú szakképesítéssel rendelkezőké, a nőknél viszont a felsőfokú végzettségük aránya jelentősen, 16 százalékponttal magasabb a középfokú szakmai képzettségük 32%-os arányánál (4. ábra).

4. ábra

A legmagasabb mezőgazdasági végzettség szerinti összetétel nemek szerint, 2012

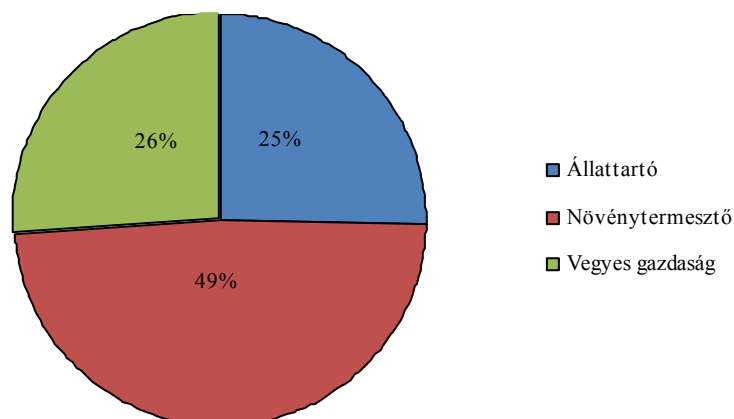

3. Termelési típus

A válaszadó gazdálkodók közel fele foglalkozik kizárólag növénytermesztéssel, 25%-uk állattartással, 26%-uk pedig vegyes gazdálkodást folytat (5. ábra).

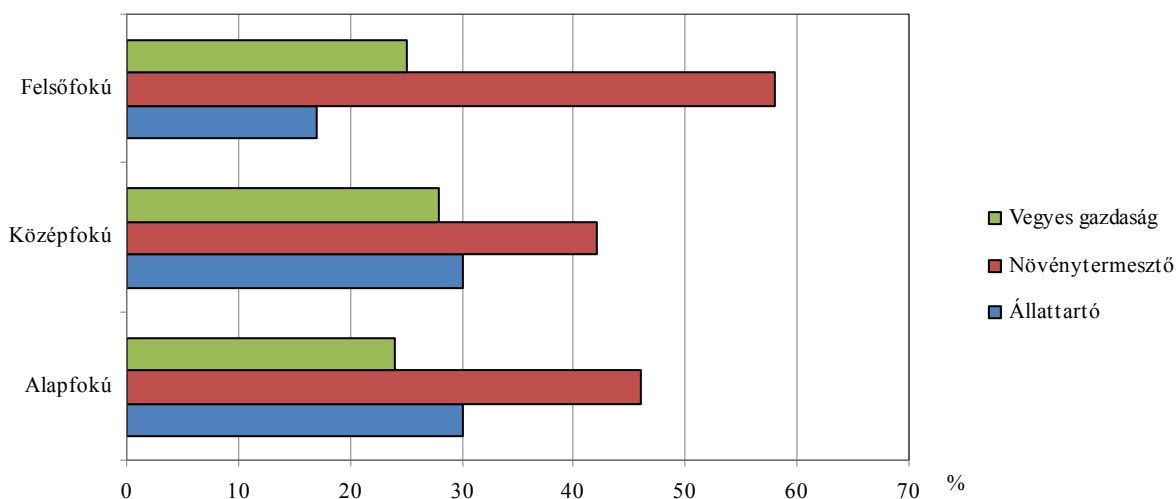
Megállapítható, hogy az alap-, közép- és felsőfokú szakképesítéssel rendelkezők körében is egyaránt 40% fölötti a kizárólag növénytermesztéssel foglalkozók aránya. Az állattartás a felsőfokú végzettségük esetében jelentősen alacsonyabb az alapfokú és középfokú szakképzettségűekhez képest. A vegyes gazdaságoknál mindhárom iskolai végzettség tekintetében szinte kiegyenlített az arány (6. ábra).

A termelési típus megoszlása, 2012

6. ábra

A termelési típus az iskolai végzettség szerint, 2012

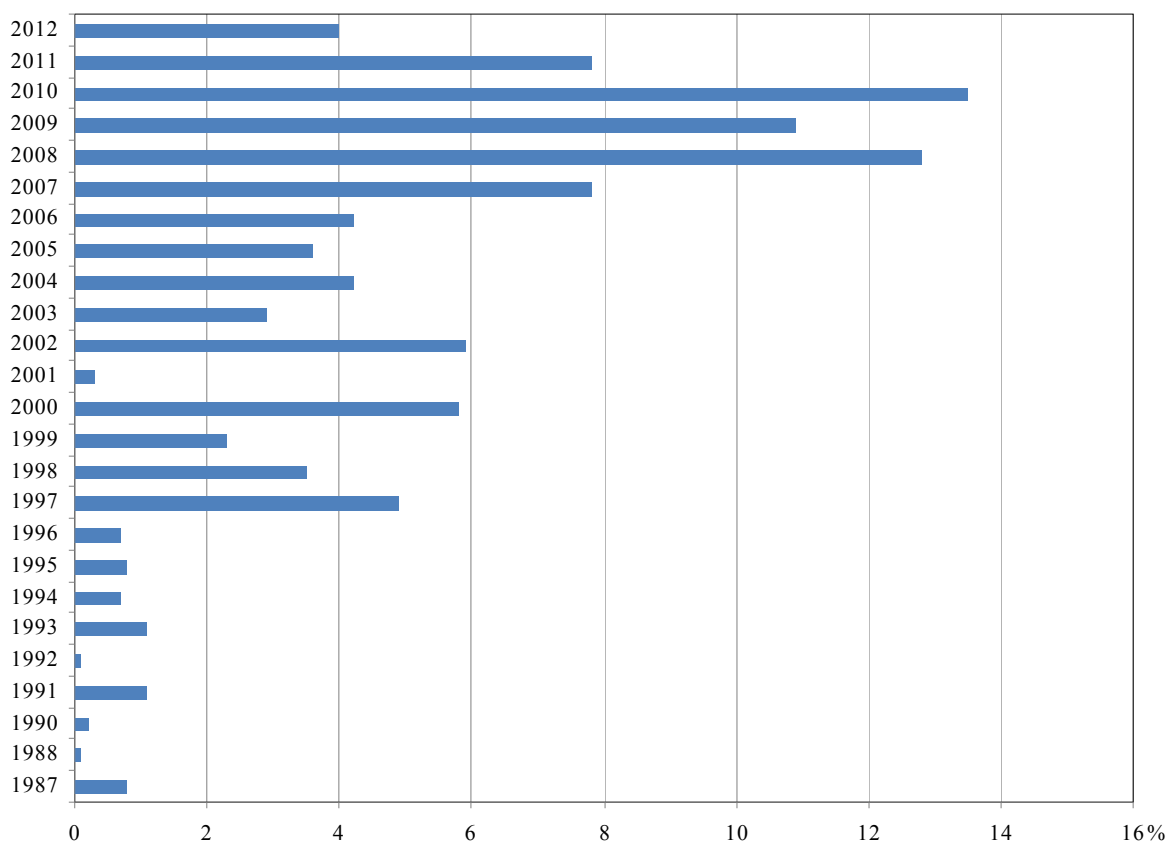

4. A gazdálkodás kezdete és főállás vállalása

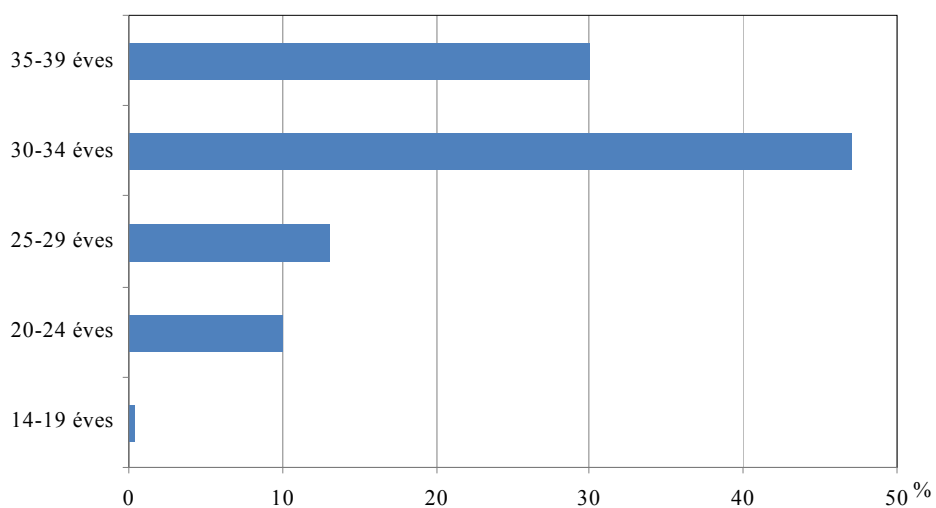
A kérdőíves felmérés célcsoportjából adódóan a gazdálkodás kezdetére megjelölt évek zömmel az elmúlt egy évtizedre esnek. A fiatalok többsége az EU-csatlakozás után indította gazdaságát, amiben szerepet játszhattak az indulást segítő támogatások.

Az eredmények alapján elmondható, hogy azokban az években (2007/2008, illetve 2009/2010), amelyekben lehetett pályázni a fiatal gazdák induló támogatására, jelentősen megnőtt a fiatal, mezőgazdasági tevékenységet kezdők száma. Ennek köszönhető, hogy mind 2008-ban, mind 2010-ben jelentős számban voltak induló vállalkozások (7. ábra).

A gazdálkodók megoszlása a gazdaság indításának éve szerint

A főállású gazdálkodók megoszlása korcsoportonként, 2012

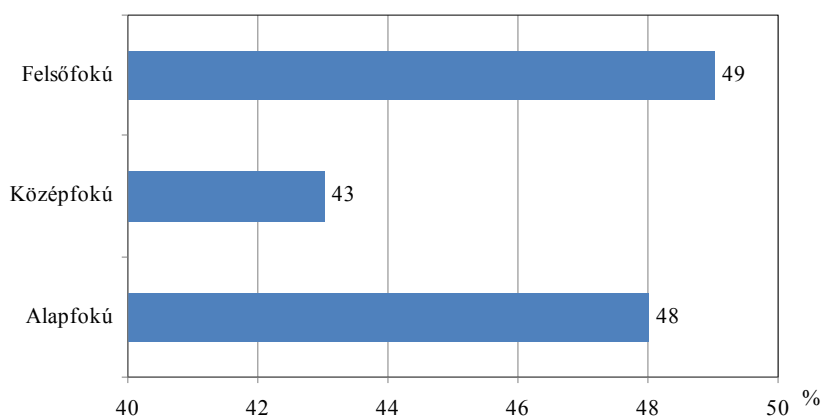
A kérdőívet kitöltők kevesebb mint fele végzi a tevékenységét főállásban (8. ábra), a többség egyéb tevékenység mellett gazdálkodik. A nem főállásban gazdálkodók között egyaránt vannak az iparban, a kereskedelemben, államigazgatási területen, a szolgáltató szektorban, pénzügyi területen

dolgozók, oktatói, kutatói tevékenységet végzők, de jelentős számban voltak a válaszadók között kisgyermeket nevelő szülők és nappali tagozatos tanulók is.

A szakirányú felsőfokú végzettségűeknél a legmagasabb a főállású gazdálkodók aránya, megközelítőleg a válaszadók fele tartozik ebbe a körbe. Az alap- és középfokú szakképesítéssel rendelkezőknél a gazdasági tevékenységet melléktevékenységként folytatók aránya nagyobb (9. ábra).

9. ábra

A főállású gazdálkodók aránya mezőgazdasági végzettség szerint, 2012

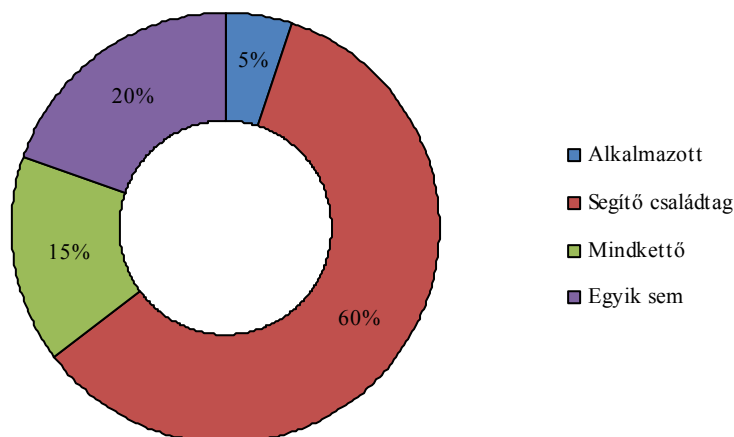
A megkérdezett férfiak 48%-a főállású gazdálkodó, míg a nők esetében ez az arány 40%.

5. A gazdálkodás résztvevői

A válaszadók 20%-a egyedül, 5%-uk alkalmazottal együtt végzi a gazdálkodást. Jelentősnek mondható, hogy a válaszadók 60%-ánál segítő családtagok vesznek részt a gazdálkodásban, 15%-uknál pedig mind segítő családtag, mind alkalmazott is részt vesz a gazdasági munkák elvégzésében (10. ábra). A válaszadók – akik családtaggal együtt végzik a gazdálkodást – 40%-a 1, közel egyharmada 2 fő, alig több mint 10%-a pedig 3 fő segítségére támaszkodhat gazdaságának napi működtetése során.

10. ábra

A gazdálkodásban résztvevők megoszlása, 2012

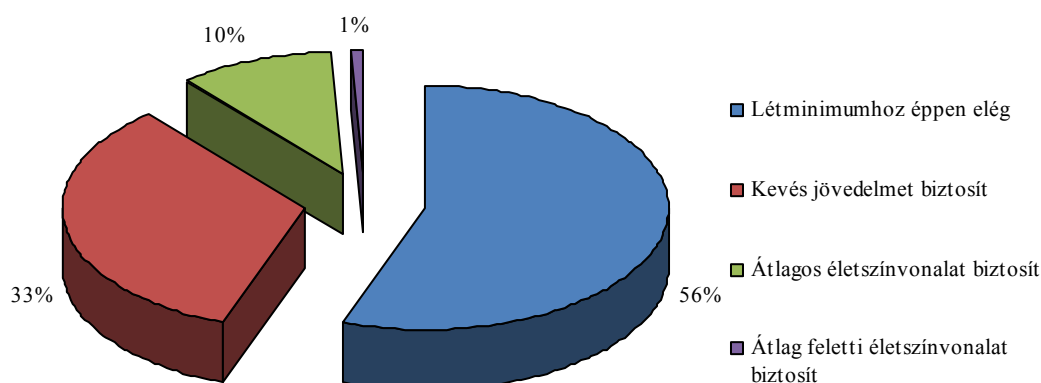

6. A jövedelmi helyzet megítélése

A mezőgazdasági tevékenységet választók számát jelentős mértékben befolyásolja az ágazat jövedelmi helyzete. Ahhoz, hogy vonzó legyen az ágazat, különösen az induláskor van szükség támogatásokra a kívánt jövedelemszint elérése érdekében. A kérdőívben felmérésre került a gazdák szubjektív jövedelemszintjének megítélése is. A válaszadók 56%-a szerint mezőgazdasági jövedelme nagyon kevés, éppen csak a létminimumhoz elég. 10%-uk válaszolt úgy, hogy az agráriumból származó jövedelme átlagos életszínvonalat biztosít, és mindössze 1%-uk szerint nyújt átlag feletti életszínvonalat a mezőgazdaság a gazdálkodás első éveiben (11. ábra). A jelenlegi és a jövőben várható jövedelmi helyzet megítélése viszont sokkal kedvezőbb, pozitív várakozásokkal tekintenek a válaszadók a jövőre, a mezőgazdaságból származó jövedelem növekedésére számítanak (12-13. ábra).

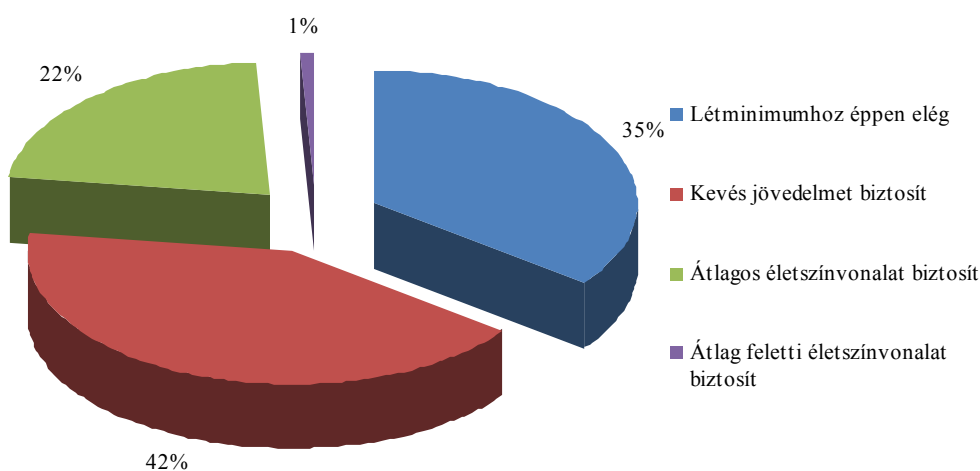
11. ábra

A jövedelmi helyzet megítélése a gazdálkodás első éveiben

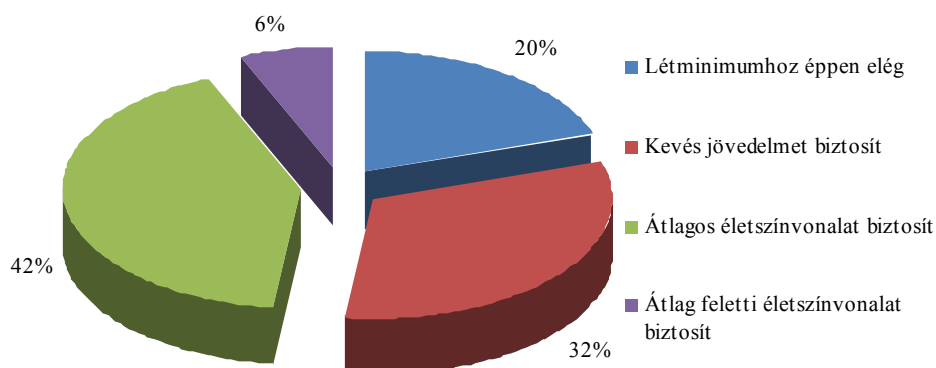

12. ábra

A jelenlegi jövedelmi helyzet megítélése

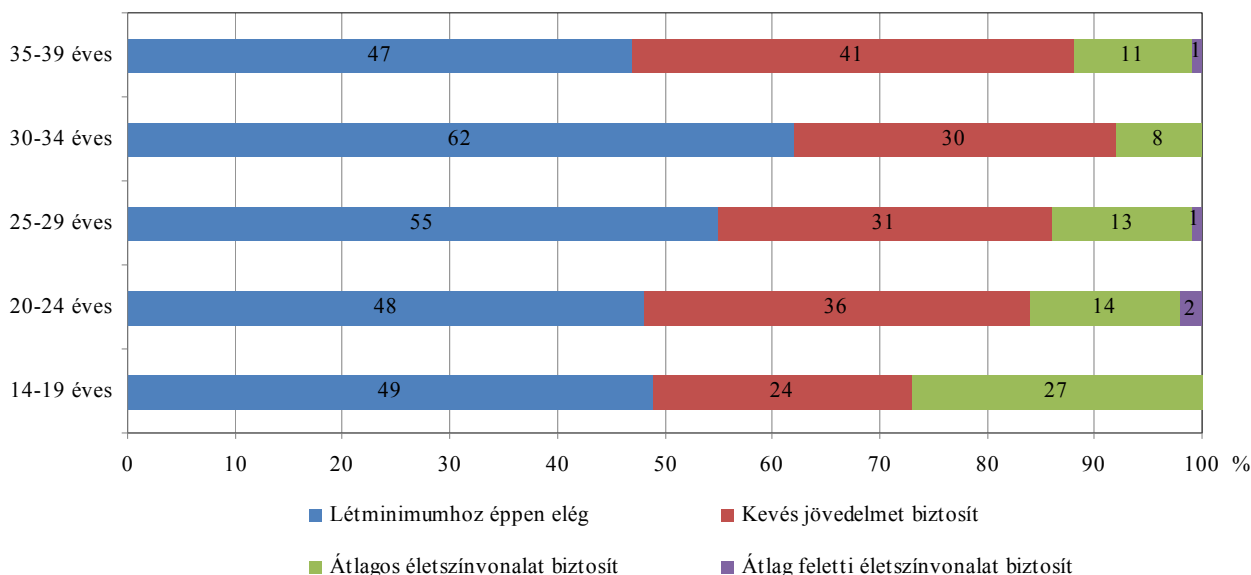
A jövőbeni jövedelmi helyzet megítélése

A gazdálkodás első éveit jellemző jövedelmi szint megítélése az egyes korcsoportok esetében is hasonlóan alakult. A 30–34 év közötti korcsoportban válaszolták a legnagyobb arányban (62%), hogy a létminimum szintjén van a gazdálkodásból szerzett jövedelmük. Ezzel szemben a 35–39 év közöttieknél ezt már csak 47%-uk jelezte. A 20–24 év közöttiek jelezték legnagyobb arányban azt, hogy számukra a gazdálkodás átlag feletti életszínvonalat biztosít (14. ábra).

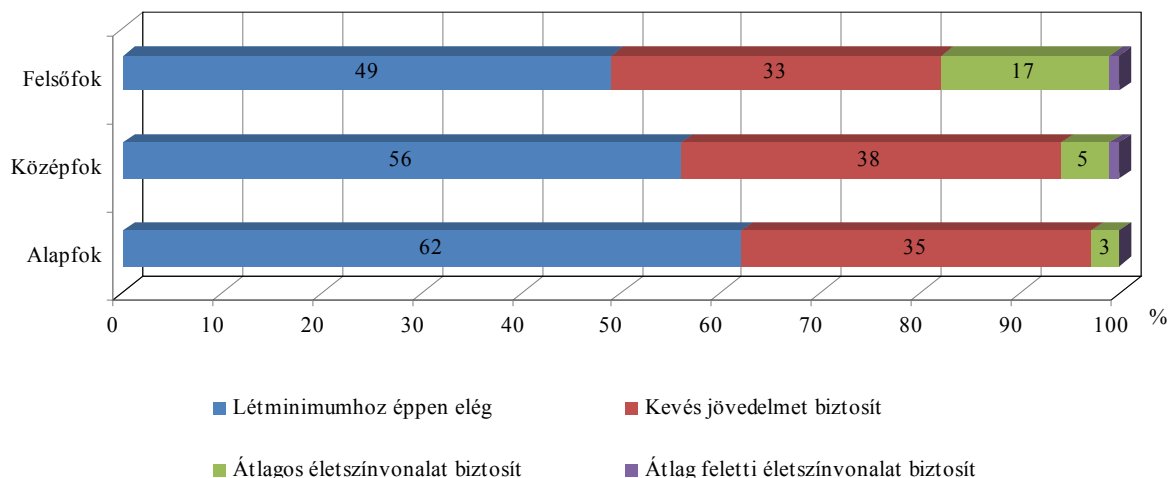
14. ábra

Jövedelmi helyzet megítélése korcsoportonként, 2012

A felsőfokú végzettségűeknél a válaszadók 17%-a jelezte, hogy a gazdálkodásból származó jövedelme átlagos életszínvonalat biztosít számára a tevékenység első éveiben, ez az arány a középfokú végzettségűeknél csak 5% volt. A felmérés során az alacsony végzettséggel rendelkező válaszadók jelezték a legnagyobb arányban, hogy a létminimumhoz éppen elegendő a gazdálkodásból származó jövedelmük (15. ábra).

Jövedelmi helyzet megítélése mezőgazdasági végzettség szerint, 2012

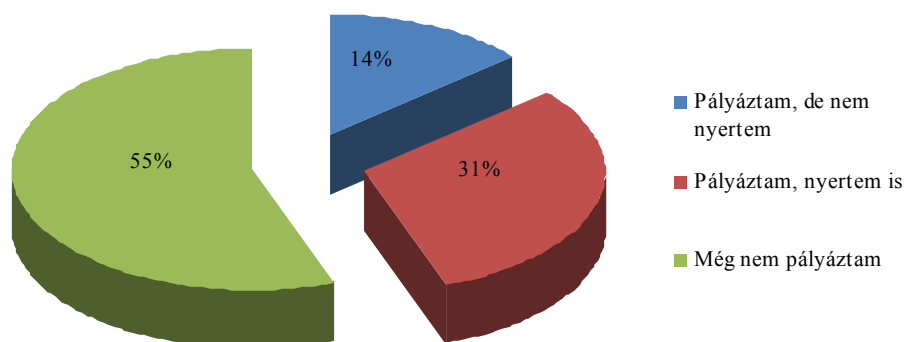
Ahhoz hogy a gazdálkodók jövedelmi szintjének megítélése változzon, többtevékenységeket kell vállalni, beruházásokat végrehajtani, a pályázati lehetőségeket kihasználni. A válaszadók próbálják különböző szövetkezetekben, együttműködő partnereket bevonva növelni jövedelmüket. Ez abból is látszik, hogy a válaszadók 43%-a szövetkezeti tagsággal is rendelkezik.

7. A támogatások igénybevétele

A pályázatokon való részvételben a 18 és 40 év közötti gazdálkodók aktívak. A felmérés szerint a gazdák 45%-a pályázott a fiatal gazdálkodók induló támogatása jogcímre. A válaszadók 31%-a pozitív elbírálásban részesült, és támogató határozatot kapott (16. ábra). Férfiak esetében a válaszadók 38%-a pályázott, és 25%-uk támogatói döntésben részesült, míg a nők 60%-a pályázott és 46%-a kapott támogató határozatot.

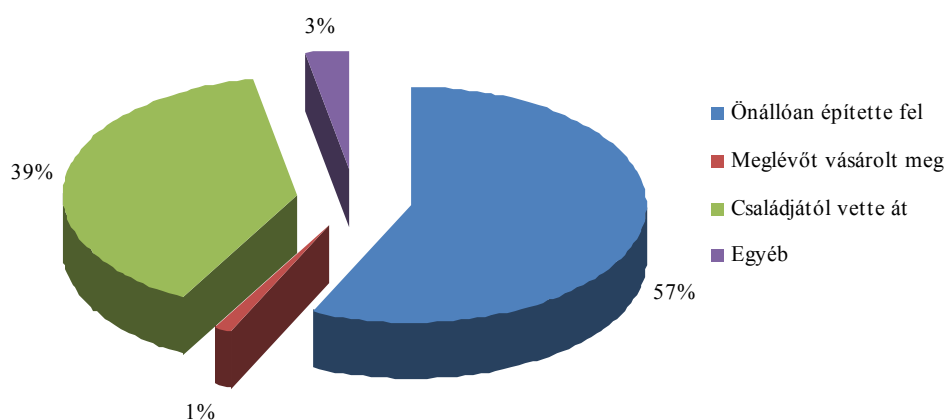
16. ábra

A „Fiatal gazdák induló támogatása” pályázat sikeressége

A gazdaság kialakításának azonban nem feltétele a pályázat, anélkül is sokan kezdtek gazdálkodni, vagy vettek át/meg működő gazdaságot. A válaszadók nagy része (57%-a) önállóan építette fel, 39%-uk gazdaságátadással (támogatással, vagy anélkül) tudott indulni (17. ábra).

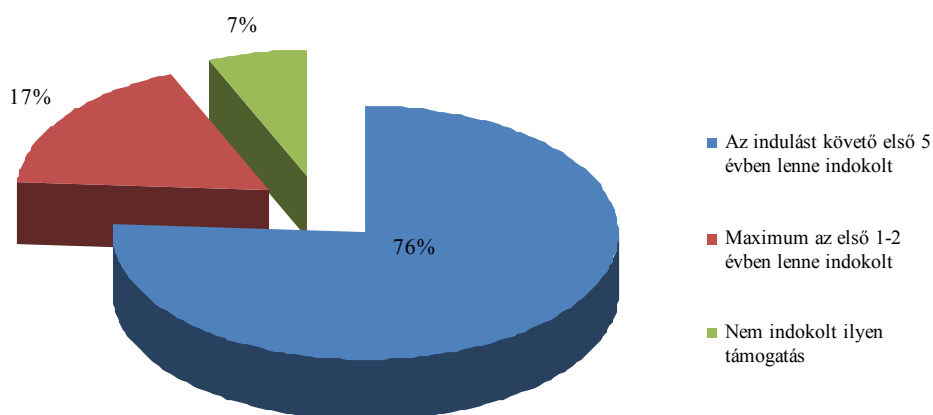
A gazdaságok létrehozása

A 2014–2020 közötti időszakban várható egy új támogatási forma, a közvetlen kifizetéseknél megjelenő fiatal gazda kiegészítő támogatás („top-up”). A válaszadók jelentős többsége, 76%-a jelezte, hogy az induló gazdálkodók részére nyújtott kiegészítő támogatás főként az indulást követő első 5 évben lenne indokolt. A válaszadók 17%-a szerint maximum 1–2 évig szükséges az ilyen fajta támogatás, és mindössze 7%-uk szerint nem lenne indokolt a nyújtása (18. ábra).

18. ábra

A fiatal gazda kiegészítő (top-up) támogatás indokoltságának megítélése, 2012

8. A gazdálkodást nehezítő tényezők

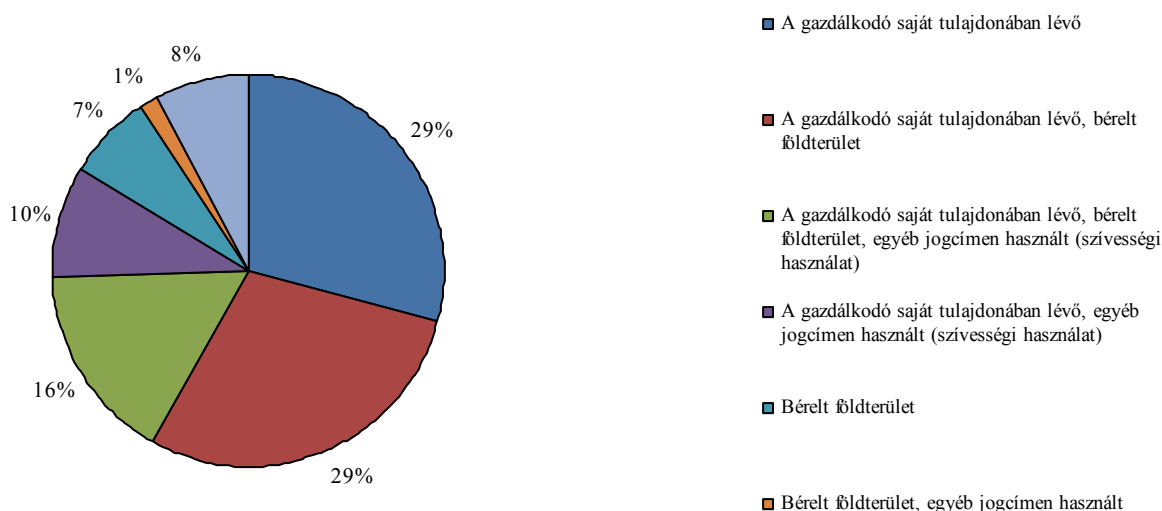
A kérdőívben arra kértük a válaszadókat, hogy fontossági sorrend szerint jelöljék meg a gazdálkodás kapcsán felmerülő nehézségeket, azokat a tényezőket, amelyek gátolják, nehezítik tevékenységüket.

A gazdálkodás nehézségei közül legnagyobb problémaként a földhöz jutás lehetőségét jelezték a válaszadók. Ez a használt földterületek tulajdonviszonyaiban is megmutatkozik, ugyanis a válaszadók közül mindössze 29%, aki csak a saját tulajdonában lévő földterületeken gazdálkodik. Ugyanennyi azok aránya is, akik azt jelezték, hogy a gazdaságukban művelt földterület saját tulajdonból, illetve bérelt területekből is áll. Azok aránya viszont már jóval kisebb, akik a saját és bérelt területek mellett egyéb jogcímen, például szívességi használat útján rendelkeznek gazdálkodásra alkalmas

földterülettel. Látható továbbá, hogy azok aránya, akik kizárólag bérelt földterületeken gazdálkodnak és nincs saját tulajdonban lévő földterületük, mindössze 7% (19. ábra).

19. ábra

A használt fölterületek tulajdonviszonyai, 2012

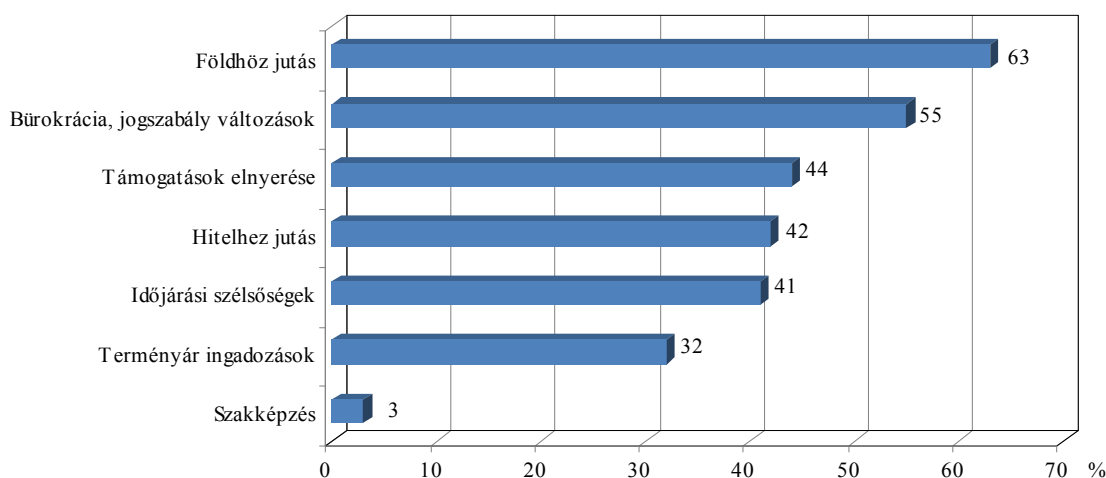

A földhöz jutás nehézsége tehát fő problémaként jelentkezik, a válaszadók többségénél ez jelenti a legfőbb akadályt a gazdálkodói tevékenységük során. A földhöz jutásnak nemcsak pénzügyi nehézségei vannak. A földkínálat egyes területeken beszűkült, ezért a fiatal gazdák a Nemzeti Földalapról való földhöz jutás lehetőségét, a földértékesítések és haszonbérleti kiírások esetében elővásárlási jog bevezetését, valamint az állami tulajdonú földek kedvező földbérleti díjért való használatát igénylik.

A gazdálkodást megnehezítő tényezők közül a második helyen a bürokrácia és a jogszabály változások témakörét jelölték meg. Bár több lehetőség is rendelkezésre áll, a gazdálkodók harmadik legjelentősebb gátló tényezőnek mégis a támogatások elnyerését tartják (20. ábra).

20. ábra

A gazdálkodást gátló legfontosabb tényezők, 2012

Ahhoz, hogy termelésüket elindíthassák, beruházásokat, illetve tevékenység bővítést hajthassanak végre, a mezőgazdasággal foglalkozóknak szükségük van földterületre, a bürokrácia és

a jogszabályi háttér ismeretére és az anyagi források biztosítására. Aki nem rendelkezik megfelelő mértékű önerővel, szükség esetén a fizetési nehézségeket hitelfelvétellel próbálja megoldani. A hitelhez jutás lehetőségeit azonban a fiatal gazdák nehéznek tartják, és fontos gátló tényezőnek jelölték. A hitelfelvétel főként az induló vállalkozások esetében okoz nehézséget, mivel sok esetben nehezen tudják egy hitel feltételeit és fedezetét felhalmozott vagyon, eszközök és lezárt gazdálkodói évek hiányában biztosítani. Ezért a gazdálkodók körében egyre inkább megjelenik az igény a kedvezményes hitel, hitelkamat-támogatás, illetve állami garanciavállalás iránt.

Bár a gazdálkodók megpróbálnak mindent megtenni annak érdekében, hogy a gazdálkodás során kiküszöböljék a veszélyforrásokat, az időjárás viszontagságaival mindig számolni kell. Ezt a válaszadók is megerősítették, hiszen a hitelhez jutást követően az időjárási szélsőségek jelentik a legnagyobb nehézséget a válaszadó gazdálkodók számára.

Az időjárási tényezők kiszámíthatatlansága miatt jelentősek lehetnek a terményár-ingadozások is, amely szintén problémaként említhető a gazdálkodás során. A szakképzés hiányosságai is feltűntek a nehézségek között, mely a jövőre nézve okozhat problémát a gazdálkodás során.

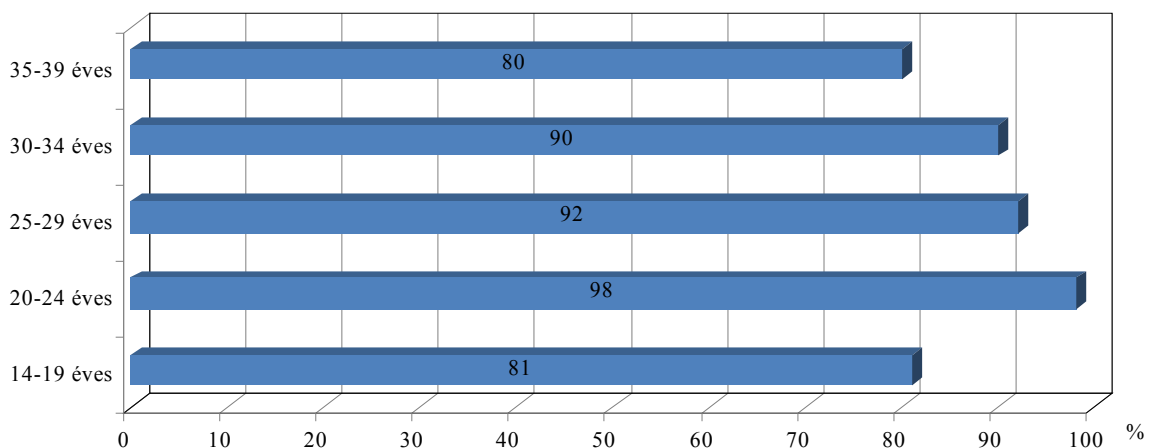
9. Jövőkép

A kérdőíves felmérés eredményei azt mutatják, hogy a fiatal gazdák 85%-a az elkövetkezendő öt évben szeretne beruházásokat végrehajtani a gazdaságban.

A legnagyobb bővítési hajlandóság a 20–24 év közötti gazdák körében jellemző, ahol a válaszadók 98%-a tervez beruházást, míg a 35–39 év közöttiek esetében a beruházási hajlandóság már csak 80%. A 19 év felettek esetében elmondható tehát, hogy az egyre idősödő korcsoportok, egyre kisebb beruházási hajlandóságot mutatnak (21. ábra).

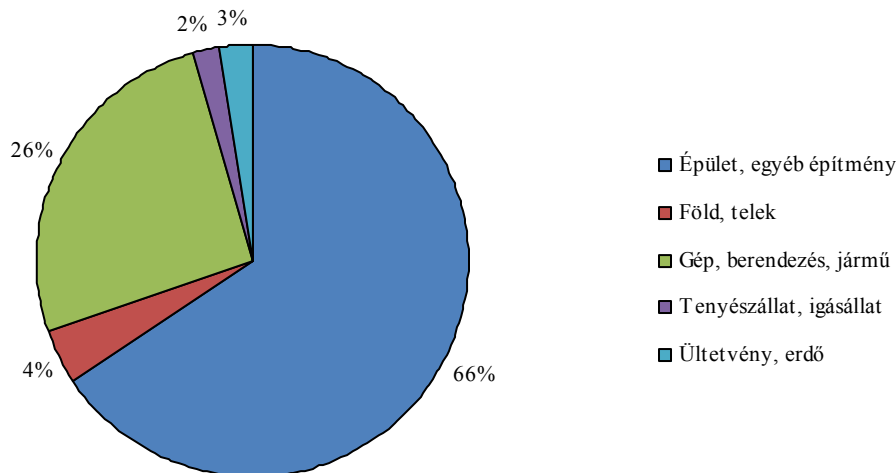
21. ábra

Beruházási szándék korcsoportonként, 2012

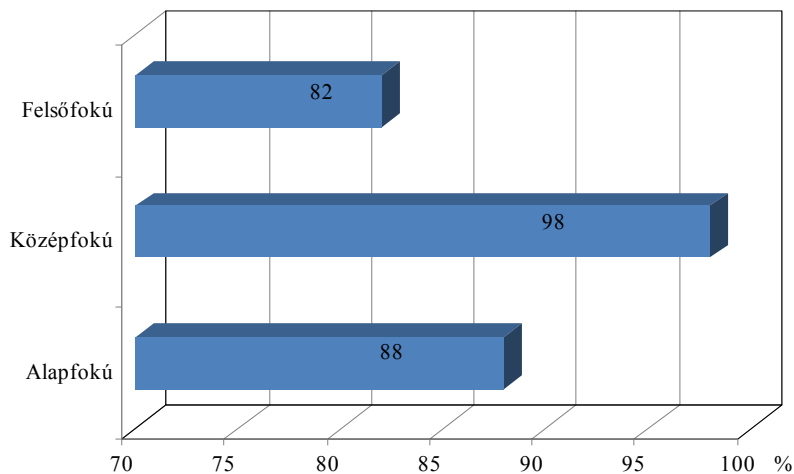
A felmérésben arra is kíváncsiak voltunk, hogy a fiatal gazdák mely területeken szeretnék beruházásokat végrehajtani, gazdaságukat fejleszteni. A válaszadók 66%-a épülettel, illetve egyéb építménnyel kapcsolatban végezne beruházást, akár bővítést, átalakítást, építést, felújítást. A második legnagyobb arányú fejlesztési terület (26%) a gépek, berendezések, járművek körében történő beruházási szándék Ültetvény- és erdőterületekkel kapcsolatos beruházásokat csak a válaszadók 3%-a tervez, a tenyészállatok, az igásállatok számának bővítését pedig mindössze 2% (22. ábra).

A beruházási szándék és a fejlesztés iránya, 2012

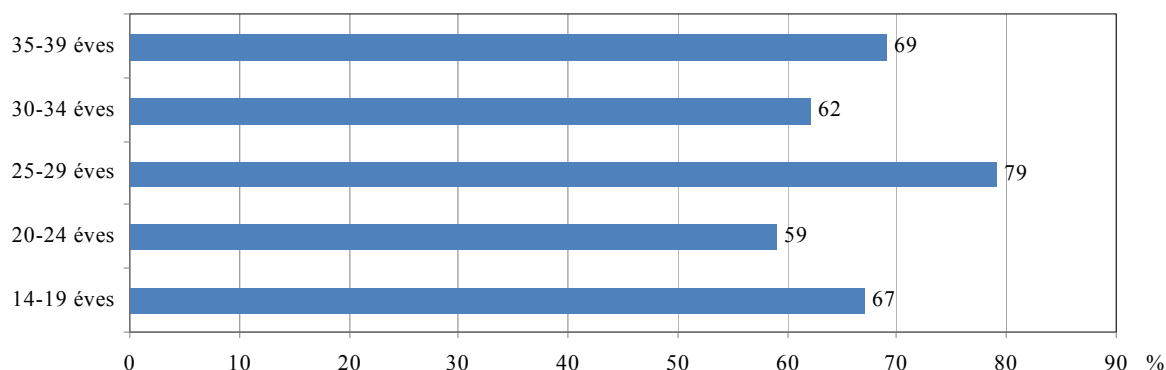
A középfokú végzettséggel rendelkező gazdálkodók mutatnak legnagyobb hajlandóságot a bővítésre (98%), ez az arány az alapfokú végzettségűeknél 88, a felsőfokú végzettségűeknél pedig 82% (23. ábra). Összességében a beruházási hajlandóságot mutató gazdálkodók 40%-a középfokú, 37%-a pedig felsőfokú végzettséggel rendelkezik.

Beruházási szándék a szakirányú végzettség függvényében, 2012

A fiatal gazdák alapvetően optimistán látják jövőjüket. A megkérdezettek 66%-a a következő öt évben bővítené gazdálkodói tevékenységét alternatív jövedelemszerző tevékenységgel (24. ábra). A fiatal gazdálkodók esetében megvan a szándék a diverzifikációra, nyitottak új, kiegészítő tevékenységek folytatására a gazdálkodás mellett.

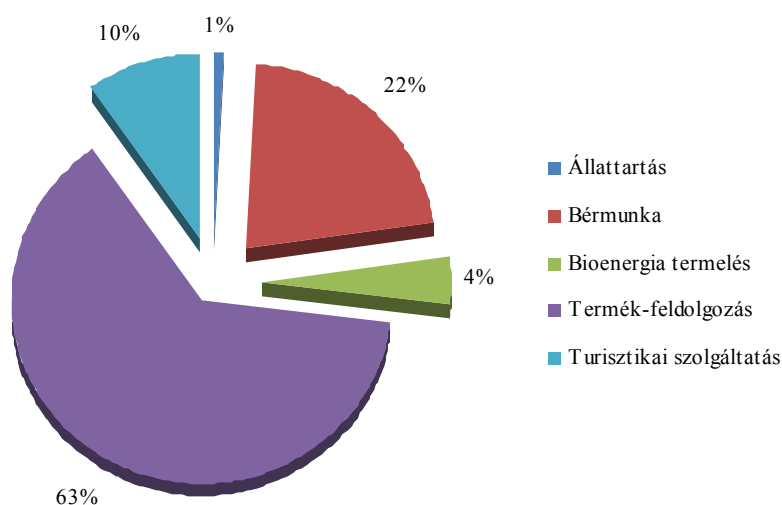
Tevékenység bővítési szándék korcsoportonként, 2012

A válaszadók 63%-a a terméfeldolgozást részesítené leginkább előnyben a bővítés során, 22%-a pedig főként a bér munka-szolgáltatást. Jelentősnek mondható, hogy a válaszadók 10%-a turisztikai tevékenységgel, szolgáltatással kívánja diverzifikálni jelenlegi tevékenységeinek körét. Szemléletváltás is kezd kialakulni a gazdálkodás területén, ugyanis a gazdálkodók 4%-a tevékenységét bioenergia-termeléssel kívánja bővíteni (25. ábra).

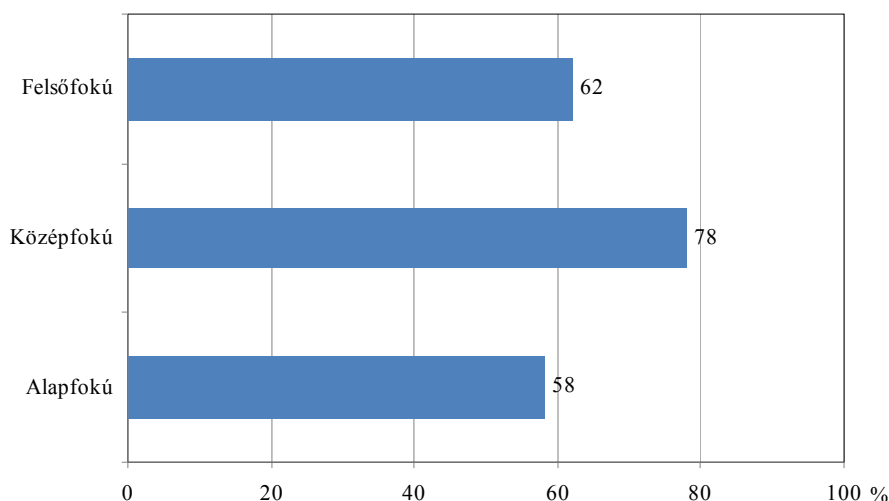
25. ábra

Diverzifikáció célterületeinek megoszlása, 2012

A diverzifikációra való hajlandóság a középfokú végzettségűek körében 78, a felsőfokú végzettségűeknél 62%. Az alacsony fokú szakképesítéssel rendelkezők még kisebb hányada (58%-a) tervezi gazdaságában a tevékenységek bővítését, a diverzifikációt (26. ábra). A tevékenység bővítési szándékot mutató válaszadók 20%-a alacsony fokú, 37%-a felsőfokú, 43%-a pedig középfokú szakképesítéssel rendelkezik.

Tevékenység bővítésre való hajlandóság az iskolai végzettség szerint, 2012

Fontosnak tartottuk megvizsgálni azt is, hogy a gazdálkodók milyen arányban használnak megújuló energiát. A válaszadók mintegy 6%-a jelenleg is használ megújuló energiát, jellemzően biomasszát, illetve napenergiát, de jelen van a geotermikus energia használata is a gazdaságokban.

10. A fiatal gazdálkodók javaslatai

A kérdőíves felmérés során saját vélemények, javaslatok megfogalmazására is volt lehetőség. Itt azt a kérdést tettük fel, hogy *Milyen intézkedéseket tartana fontosnak a gazdálkodói tevékenysége fejlesztéséhez?* Az erre a kérdésre választ adók többsége hasonló, jól csoportosítható problémaköröket jelölt meg válaszában. Elsősorban a földhöz jutás, a hitelhez jutás, a támogatáshoz jutás nehézségeire hívták fel a figyelmet. Ahhoz, hogy ezekre a gazdálkodást, a gazdaságindítást nehezítő problémákra megoldás szülessen, különböző javaslatokat is megfogalmaztak a fiatal gazdálkodók.

A fontosnak tartott intézkedésekre, javaslatokra vonatkozóan tehát egy nyitott kérdést tettünk fel, itt kisebb-nagyobb terjedelmű válaszokat kaptunk. Ezek közül emeltük ki a fontosabbakat, témakörönként csoportosítva. A sorrend ezúttal nem fontossági sorrendet jelöl.

Megfogalmazott javaslatok:

- **A bürokrácia** ésszerű csökkentése, **adminisztráció** minimalizálása.
- **Egységes határidők** meghatározása (pl.: ellenőrzések, kérvénybenyújtás, támogatás benyújtás, áfa-, illetve adóbevallás...).
- **Az ellenőrzések** során a tényleges teljesítmények figyelembe vétele.
- **A kifizetések** határidejének betartása a hatóságok részéről, mert a hosszú várakozás és a bizonytalanság megakasztja vagy ellehetetleníti a beruházást.
- **Az állattartók** támogatásának címén a ténylegesen állattartók támogatására lenne szükség, és nem újabb követelményrendszer betartására.
- **Az állattartás követelményrendszerének**, előírásainak csökkentése.
- Egyértelmű, evidens, gazdák által is **közérthető jogszabályok**, rendeletek alkotása.
- **Az adózás** átláthatóbbá tétele.
- **Adók, illetékek** csökkentése.
- **Az áfa-visszaigénylés** egyszerűbbé tétele;
- **Gyorsabb ügyintézés**, döntéshozatal a mezőgazdasági munkák idényjellege miatt.

- **Helyi összefogások** szorgalmazása, elősegítése.
- **A megújuló energiák** használatának, fejlesztésének előnyben részesítése a támogatásoknál.
- Kedvező, támogatott, hosszú lejáratú, alacsony kamatozású **hitelek** biztosítása gépvásárláshoz, épület és termékfeldolgozás beruházáshoz, földvásárláshoz, ültetvények telepítéséhez, mind a pályakezdők, fiatalok, mind az idősök részére, ugyanis a mezőgazdaságban először be kell fektetni, hogy utána profit legyen.
- **Agrárbank létrehozása**, ami kedvező hitelt biztosíthatna a gazdálkodók számára.
- **Agrárhitel**program.
- Egyszerűbb, könnyebb **pályázati feltételek**.
- **Az osztatlan közös** tulajdonú földek minél hamarabbi kimérésének támogatása.
- Részletes **tájékoztatás** igénye.
- **Agrárkamrai** kötelező tagság eltörlése – csak bürokrácia, és fölösleges adminisztráció.
- Fontos a **falugazdász hálózat fejlesztése**. A falugazdászok naprakész ismeretekkel rendelkezzenek, vállaljanak felelősséget az általuk hibásan kitöltött hivatalos dokumentumokért.
- A fiatal gazdáknak szóló pályázat **keretösszeg bővítése**, ezzel a nyerési esélyek növelése.
- A Fiatal gazda pályázathoz **ne legyen kizáró ok a földalapú támogatás**.
- **Kihasználatlan földterületek ellenőrzése**, bérbe adásuk lehetőségének megteremtése.
- A gazdálkodók **földhöz jutásának** elősegítése.
- Az **összefogás ösztönzése**, közös géphasználat, közös terményraktár.
- A működő **kisgazdaságok segítése**.
- **A piac biztosítása** a hazai termékek számára megfelelő felvásárlási árak mellett.
- Ingyenesen induló mezőgazdasági **tanfolyamok** (a mai kor termeléstechikájának bemutatása, alkalmazási ismeretekkel, adott területekre ajánlott legjövedelmezőbb növényekről bővebb információ) legalább minden megyeszékhelyen.
- **A termálvízre** alapozott korszerű mezőgazdasági termelés külön ágazattá nyilvánítása, és az ehhez szükséges a teljes termelési folyamat támogatása – beleértve az értékesítést is – termelésbarát törvényi szabályozását.
- **A kárenyhítési rendszer** további fejlesztése.
- **Családi gazdálkodók**, őstermelők földhöz és hitelhez jutásának segítése.
- **A családi gazdaságok** támogatásának kiszélesítése: géptámogatás, kamattámogatás, földvásárláshoz kedvezményes hitel, adózás egyszerűsítése és érthetőbbé tétele, hozzájárulások csökkentése, kamarai tagdíj, kárenyhítési hozzájárulás.
- **Érdekképviselő** erősítése.
- **Gépberuházási támogatás**, ami a kisméretű gazdaságokat, egyéni vállalkozókat helyezné előtérbe a pályázatok megítélésakor a nagyméretű vállalkozásokkal szemben.
- **Használtgép-vásárlási** támogatás lehetővé tétele.
- **Kiszámíthatóság, tervezhetőség** a pályázati kiírásokat illetően.
- Megfelelő **előfinanszírozás** a pályázati támogatások megvalósításához. Előleg lehívási lehetőség.

Összefoglaló

Az online kérdőíves felmérés során a válaszadók jelentős része egyéni gazdálkodó volt, mindössze 4% a társas vállalkozás keretein belül mezőgazdasági tevékenységet végzők aránya. Továbbra is a férfiak vannak túlsúlyban a fiatal egyéni gazdálkodók körében.

A szakmai képzettséggel rendelkező válaszadók több mint kétharmada felső- vagy középfokú mezőgazdasági végzettségű. A fiatal gazdálkodók tevékenységében a szakképzettség szintjétől függetlenül a növénytermesztés dominál.

Azokban az években, amelyekben meg lehetett pályázni a fiatal gazdák induló támogatását, megnőtt a fiatal, mezőgazdasági tevékenységet folytatni szándékozók vállalkozásindítási kedve. Ennek köszönhető, hogy mind 2008-ban, mind 2010-ben jelentős számban voltak induló vállalkozások.

A válaszadók többsége szerint a gazdálkodás első éveiben elérhető jövedelem éppen csak a létminimumhoz elég, mindössze egytizedük válaszolt úgy, hogy az agráriumból származó jövedelme átlagos életszínvonalat biztosít.

A gazdálkodás nehézségei közül a legnagyobb problémának a földhöz jutás lehetőségét jelezték, a második helyen a bürokrácia és a jogszabály változások témakörét jelölték meg a válaszadók. A gazdálkodók körében intenzíven jelentkezik az igény kedvezményes hitel, hitelkamat-támogatás, illetve garanciavállalás iránt.

A fiatal gazdák fejlesztési hajlandóságát, pozitív jövőképét támasztja alá, hogy a megkérdezettek 85%-a az elkövetkezendő öt évben szeretne beruházásokat végrehajtani a gazdaságban. A megkérdezettek kétharmada a következő öt évben bővítené gazdálkodói tevékenységét alternatív jövedelemszerző tevékenységgel.

Ahhoz, hogy a gazdálkodást, a gazdaságindítást nehezítő problémákra megoldás szülessen, különböző javaslatokat is megfogalmaztak a fiatal gazdálkodók, amelyek rávilágítanak a helyzetüket leginkább nehezítő tényezőkre. Az észrevételek alapvetően három fő részre csoportosíthatóak: a földhöz jutás, a finanszírozás, valamint a jogi, szabályozási környezet azok a területek, ahol változásokat tartanak szükségesnek a fiatal gazdálkodók.